

AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK VILÁGA

Újszövetségi bibliaismeret, kiegészítő modul

**AZ ELSŐ
KERESZTYÉNEK
VILÁGA**

AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK VILÁGA

BIBLIAISMERET – ÚJSZÖVETSÉG
KIEGÉSZÍTŐ MODUL

Református Pedagógiai Intézet
Budapest, 2023

MODULTANKÖNYV A KÖZÉPFOKÚ REFORMÁTUS HIT- ÉS ERKÖLCSTAN OKTATÁSÁHOZ

Készült a Református Pedagógiai Intézet hit- és erkölcsstan taneszközfejlesztő programja keretében, a Zs.-244/2012.11.16. 4.b. Zsinati Határozat alapján

A kiadvány csak digitális formában érhető el a Református Pedagógiai Intézet honlapjáról.
Tanári segédlet és digitális anyagok elérhetősége: www.refpedi.hu
A tanórai feldolgozáshoz további feladatok találhatóak a digitális feladatbankban.
Elérhetősége: <https://rpi-feladatbank.reformatus.hu/#/login>

A kiadványból bármely részletnek az oktatási célon túli felhasználása csak a Kiadó és a Szerző előzetes engedélyével lehetséges.

A tankönyvben felhasznált idézetek forrása: Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014), Magyar Bibliatársulat.

ISBN: 978-615-5388-17-0

Szerző: Szilasi Viktória

Szerkesztők: Csőri-Czinkos Gergő, Zimányi Noémi

Teológiai lektor: Dr. Lányi Gábor

Nyelvi lektor, olvasószerkesztő: Rózsahegy-Nagy Márta

Illusztráció: Bódi Katalin, Szilasi Viktória, Rezessy Szabolcs, Zimányi Noémi,

Képek forrása: commons.wikimedia.org, freecodecamp.org, pexels.com, pixabay.com, pixy.org, publikdomainpictures.net, pxhere.com, unsplash.com, wikimedia.org, wikiwand.com

Tördelő: Rezessy Szabolcs

© Bódi Katalin, 2023

© Szilasi Viktória, 2023

© Rezessy Szabolcs, 2023

© Zimányi Noémi, 2023

© Református Pedagógiai Intézet, 2023

© Magyar Bibliatársulat, 2023

© a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 2023

A kiadvány tartalmáért a Református Pedagógiai Intézet felel

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet megbízásából
a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója

I. AZ APOSTOLI KOR	8
1. A Római Birodalom az apostoli korban	8
2. Az apostoli kor római uralkodói	8
3. Hellenizmus és szinkretizmus	11
4. A császárkultusz	13
5. Misztériumvallások	14
6. Új korszak kezdődik	15
7. Zsidók a Római Birodalomban	17
II. AZ APOSTOLOK CSELEKEDETEINEK KÖNYVE	21
1. Általános tudnivalók a könyvről	21
2. Jézus mennybemenetele és a Szentlélek ígérete	24
3. A pünkösd története	27
4. A Szentlélek további bibliai jelképei	29
5. Az első keresztyén gyülekezet	31
6. Új munkatársak a gyülekezetben	34
7. Az első keresztyének és a világ – István vértanú	37
8. Evangélium a pogányok között	40
III. PÁL APOSTOL	42
1. Ki is volt Pál apostol?	42
2. A megtérés	43
3. Pál, a pogányok apostola	45
IV. PÁL APOSTOL MISSZIÓI UTAZÁSAI	51
1. Az első missziói út	51
2. A második missziói út	54
3. A harmadik missziói út	58
4. Utazás a Római Birodalomban	59

V. AZ APOSTOLI LEVELEK	61
1. Az apostoli levelek csoportosítása	62
2. Az első keresztyének legfontosabb tanításai	64
VI. AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK PROBLÉMÁI: ZSIDÓ-KERESZTYÉNEK ÉS POGÁNY-KERESZTYÉNEK VISZONYA	67
Pál levele a rómaiakhoz és Pál levele a galatákhoz	67
1. A római gyülekezet	67
2. A galata levél	68
VII. AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK PROBLÉMÁI: ISTEN GYERMEKEINEK SZABADSÁGA	72
Pál levele a galatákhoz	72
1. Jézus Krisztus által nyert szabadság	72
2. A szabadsággal járó veszélyek	74
VIII. AZ ELSŐ KERESZTYÉNEK PROBLÉMÁI: A MEGOSZTOTSÁG	77
Pál első levele a korinthusiakhoz	77
1. Megosztottság és viszálykodás Korinthusban	77
2. A lelki kiskorúság és lelki nagykorúság	78
3. A keresztyén közösség: közösségben Krisztussal, közösségben egymással	80
4. A lelki ajándékok	81
IX. A PÉLDAMUTATÓ GYÜLEKEZET – THESSZALONIKA	84
1. Krisztus visszajövedele	
– Pál első és második levele a thesszalonikaiakhoz	85
X. A KERESZTYÉNHEZ MÉLTÓ ÉLET – PÁL LEVELE A FILIPPIEKHEZ	88
1. Örömteli élet	88
2. Krisztus-himnusz	90

XI. FELADATOK ÉS TISZTSÉGVISELŐK AZ ELSŐ KERESZTYÉN GYŰLEKEZETEKBE – PÁSZTORI LEVELEK	92
1. Imádkozás minden emberért	92
2. Tisztségviselők	93
3. Férfiak és asszonyok magatartása a gyülekezetben	94
4. Generációváltás	95
XII. A JELENÉSEK KÖNYVE	97
1. Az apokaliptika	98
2. Szimbólumok A jelenések könyvében	98
NÉV- ÉS FOGALOMTÁR	106

ELŐSZÓ

Kedves Testvérem! Azért szólítalak meg így, mert Krisztusban mindannyian testvérek vagyunk. Ez a tankönyv pedig arról szól, hogyan is indult ez el. Abba a világba hívlak a fejezetek során, amelyben az első keresztyének éltek. A korról, az akkori emberekről, a gondolkodásmódjukról kaphatsz háttérinformációkat.

Legyen hasznos és áldott a képzeletbeli utazásod az első keresztyének korába!

A tankönyvben piktogramok segítik a tájékozódásodat.

Olyan elgondolkodtató feladatokat találhatsz itt, melyek segítik a témára való hangolódást.

Az adott témához tartozó tényanyagot, ismereteket tartalmazza.

A témához tartozó néhány kulcsfogalom került kiemelésre.

Érdekességekkel ismerkedhetsz meg a tanultak kapcsán.

Nézz utána a Bibliában az anyaghoz tartozó néhány fontos Igének!

Ezek a feladatok a feldolgozást segítik.

A szerző

I. Az apostoli kor

Idézzétek fel előzetes ismereteiteket az apostoli időkről!

- 1. Párban beszéljétek át, milyen problémákkal kellett szembenézniük a keresztyéneknek abban a korban!*
- 2. Történelmi ismereteitekre alapozva csoportban gyűjtsetek össze jellemzőket a császárkorról!*

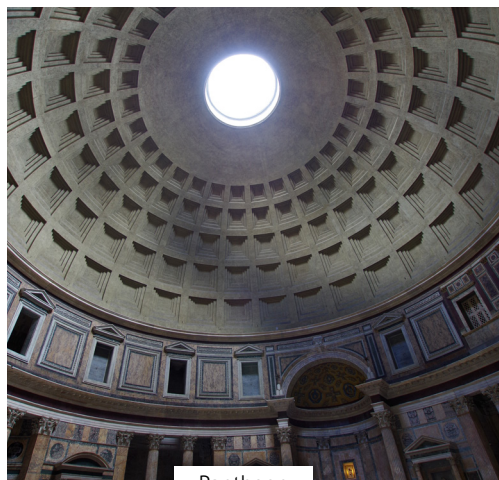

1. A Római Birodalom az apostoli korban

A keresztyén egyház megalakulásának korszakát és az evangélium terjedésének első századát apostoli kornak nevezzük. Az elnevezés onnan ered, hogy ebben az időben éltek és munkálkodtak az Úr

1. század

Jézus tanítványai, az első apostolok, akik abban a kiváltságban részesültek, hogy személyesen is ismerhették Őt. De nemcsak az első keresztyének, hanem a Földközi-tenger medencéjének egész népessége is nagyon színes és izgalmas korszakként élhette meg a Krisztus születését követő első századot. Szinte minden mozgásban volt: gyökeres átalakuláson ment keresztül a spirituális élet. Megépült a római államvallás egyik legfontosabb temploma, a Pantheon, ahol az összes római istent együtt lehetett tisztelni. A keleti vallások fűtőtűzként terjedtek az egész Birodalomban. Az apostolok pedig hosszú utazásra indultak, hogy Uruk parancsa szerint elvigyék az evangéliumot a föld végső határáig...

Pantheon

2. Az apostoli kor római uralkodói

Klaudiusz császár

Az Újszövetség két császárt említ név szerint: Augusztust és Tibériuszt. Az ő uralkodásuk után rövid időre Caligula, majd az 1. század közepén Klaudiusz került a Római Birodalom élére. A testi fogyatékkal

Klaudiusz

elő későbbi császárt sem a hadsereg, sem a bíróság nem vonzotta. Ifjúkorát inkább a könyvtárakban és az írópult mellett töltötte. Őt magát is váratlanul érte, hogy Kr. u. 41 januárjában éppen őt választották császárrá. Személyében olyan ember került a hatalmas birodalom élére, aki minden más rómainál többre becsülte az igazi szakértelmet.

Rövidesen újjászervezte a Birodalom közigazgatását és igazságszolgáltatását, új alapokra helyezte a pénzügyi kormányzatot és megteremtette a posta- és gyorskocsihálózatot.

közigazgatás és igazságszolgáltatás

A vallási életben is számos újítást vezetett be. Az etruszk kultúra és a görög misztériumok különösen is vonzották. Minisztériumainak az élére magasan képzett felszabadított rabszolgákat (libertinusokat) állított. Ezek a tisztviselők idegen nyelveket beszélő, tudományosan képzett – mai kifejezéssel élve szakértői kormányzati munkára alkalmas – emberek voltak. Klaudiusz udvarában nem az haladt a leggyorsabban a ranglétrán, aki előkelő családból származott, vagy akinek befolyásos barátai voltak, hanem aki megfelelő szakértelemmel rendelkezett és megbízhatónak bizonyult. (Hasonlóan az ún. misztériumközösségekhez, ahol szintén az nyerhette el a beavatás egyre magasabb fokozatait, aki erkölcsileg megfelelt a közösség elvárásainak.)

Az apostolok cselekedeteiben elbeszélte események nagyrészt Klaudiusz uralkodásának idejére esnek. **Ő szervezte meg a birodalom kereskedelmi- és vámrendszerét is.** A kereskedő karavánokat útvonal-információkkal, tengeri és főleg szárazföldi navigációs kézikönyvekkel (itinerariumokkal) látta el. A vámközpontokon keresztül a legkülönbélebb árucikkek mellett a távoli országokról szóló információk is bőségesen áramlottak. A kereskedők és az utazók nemcsak a kereskedelemmel kapcsolatos híreket, hanem az idegen népekről szóló elbeszéléseiket is

kereskedelmi- és vámrendszer

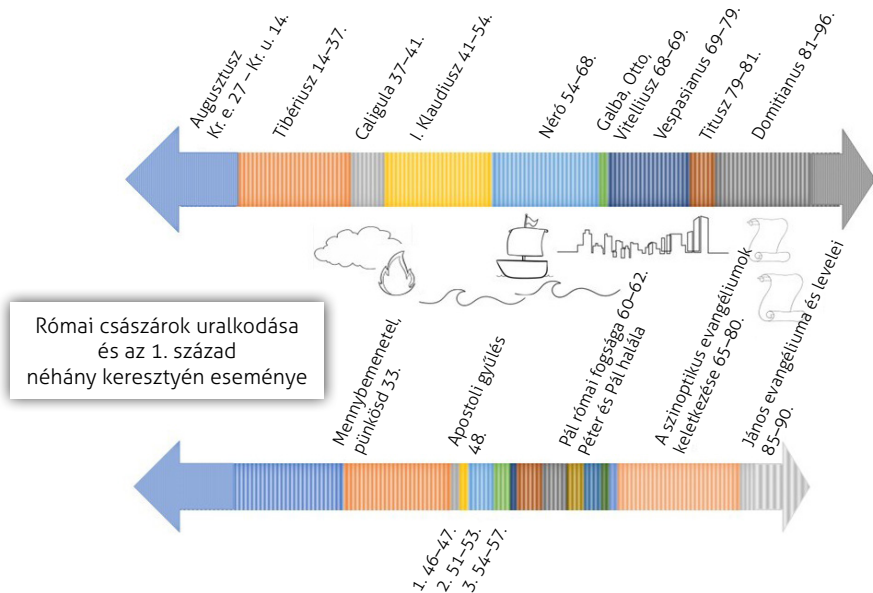
Római út

megosztották egymással. Messzi városokról, különleges műalkotásokról számoltak be, és természetesen hírt adtak azokról a dolgokról is, amik az ókor emberét leginkább foglalkoztatták: érdekes mítoszokról, mindenféle vallási eszméről, különleges szertartásokról. Az Úr Jézus tanítványai közül legalább ketten – Lévi Máté és Bertalan – vámszedőként dolgoztak. A Jézus korai híveihez csatlakozó Zákeus egyenesen a vámosok feje (arkhitelónész, az adószedők előljárója) volt. Pál apostol megtérése előtt, ha nem is vámosként, de nagy területeket bejáró „ellenőrként” üldözte a Krisztus-követőket.

Claudiust a hírhedt Néró követte a trónon. Uralkodása első öt évében szabadulni akart nagyravágyó anyjának a befolyása alól, ezért inkább Senecára, a híres filozófusra, meg Burrusra, a császári testőrgárda parancsnokára hallgatott. Ebben az időszakban több hasznos reformot is megvalósított a közigazgatás területén. Többek között megbüntette a zsaroló helytartókat, és igyekezett csökkenteni az adóterheket. Külpolitikai sikerét annak köszönhette, hogy az Alpok vidékén lakóknak latin jogokat adott, így ők Néró jóvoltából ugyanazokkal a kiváltságokkal rendelkeztek, mint az államalapító latinok. Akhája (ma

Néró

Görögország) pedig visszanyerte függetlenségét. A tartományokban ezért később is hálával emlegették Néró korát. Burrus halála és Seneca visszavonulása után azonban nem maradt mellette senki, aki visszatartotta volna a dőzsölő, kicsapongó, gladiátorok között mulatozó életétől. Ebben az időben fellebbezett Cézáréában Pál apostol a császárhoz (ApCsel 25,11kk). 64 júliusában egy váratlan tűzvész Róma tizennégy városrészéből hetet elpusztított, és elterjedt a hír, hogy Néró gyújtotta fel a várost. Azzal próbálta magáról elterelni a gyanút, hogy a keresztyéneket tette bűnbakká, és kegyetlen üldözést indított ellenük. Ennek lett az áldozata Péter és Pál apostol. A császár ezután Keletre indult, hogy kiürült kincstárát megtöltse. Itt értesült a zsidók felkeléséről, amelynek a leverésével Vespasianust bízta meg. Ez a háború aztán Kr. u. 70-ben Jeruzsálem teljes lerombolásával végződött. A rómaiak a várossal együtt a templomot is végleg elpusztították, mérhetetlen veszteséget okozva ezzel. Ez a megszentelt hely volt ugyanis a zsidóság vallási, szellemi és politikai központja. Az Úr Jézus is többször megfordult, sőt tanított is ezen a helyen. Itt hangzott el Péter apostol pütkösi igehirdetése. A jeruzsálemi keresztyének is rendszeresen látogatták, az áldozatbemutatásban azonban többé már nem vettek részt.

3. Hellenizmus és szinkretizmus

A *hellenizmus* egy igen összetett fogalom. Eredetileg a görög nyelv helyes használatát és ezzel együtt a görög kultúra és vallás ismeretét jelentette. Hellenizmusnak nevezzük az ókorban azt a közel három évszázados időszakát is (Kr. e. 336–Kr. e. 30.), amikor Nagy Sándor és utódainak hódításai nyomán **a görög kultúra és műveltség egyetemessé vált**. A páratlan tehetségű uralkodó és hadvezérei (a diadokhoszok), akik halála után az utódai lettek, a leigázott országokban új, görög mintára épült városokat alapítottak, és görögökkel, makedónokkal és barbárokkal vegyesen népesítették be őket. Rajtuk keresztül áramlott Keletre az ókori Görögország műveltsége, filozófiája, művészete és vallása. Különösen a nép egyszerű rétegeiben élt tovább a helyi istenek tisztelete. Így egy idő után már nemcsak a Nyugat eszméi terjedtek Kelet felé, hanem Kelet vallásai is utat törtek a nyugati világba. Így indult meg a vallások keveredése, idegen szóval a *szinkretizmus*. A hellén műveltségű ókori világpolgárban pedig egyre erősebbé vált **egy egységes világvallás megteremtésének az igénye**. A gyakorlatban ezt úgy kell elképzelnünk, hogy a pogány vallások és a misztériumkultuszok egyes elemeit összeolvastva egy új, szinkretista világvallást próbáltak megalkotni. Ez a folyamat tovább erősödött, amikor a felemelkedő Római Birodalom az uralma alá vonta a korábban Nagy Sándor által birtokolt területeket. Az akkori szokások

hellenizmus

szinkretizmus

szerint a győztes rómaiakkal együtt isteneik is bevonultak a meghódított városokba. A néphit azt tartotta, hogy mivel a rómaiak győztek, az ő isteneik voltak az erősebbek. Persze az is előfordult, hogy a legyőzött országok vallása gyakorolt nagy hatást a győztesekre. A rómaiak a többi ókori néphez hasonlóan hittek azoknak az idegen isteneknek a létezésében, amelyek a saját országukban uralkodtak, ezért, ha idegen földön jártak, nemegyszer a helyi isteneket is segítségül hívták. Sőt a képeiket, szobraikat gyakran magukkal is vitték. A szinkretizmus akkor érte el a csúcspontját, amikor a Jézus kora körüli időkben **a Földközi-tenger környékén élő valamennyi nép a Római Birodalomhoz tartozott.**

Nagy Sándor, mozaik Pompei

Nagy segítséget nyújtott ehhez, hogy a birodalomban **mindenütt beszéltek** az általánosan elterjedt világnyelvet, **a görög nyelv ún. koiné változatát.**

koiné

Ez a görög nyelvnek az irodalmi nyelvhez képest kissé leegyszerűsödött, köznyelvi formája. A birodalom legkisebb zugában is ezen a nyelven folyt a levelezés, ez volt a politika, a kereskedelem, a nevelés és a művelt társalgás nyelve, ezen a nyelven fogalmazták a feliratokat, és az Újszövetség is ezen a nyelven íródott. A császárság korában a Nagy Sándor által leigázott Kelet újra öntudatára ébredt, és az eddig szinte ismeretlen keleti filozófia, műveltség és művészet szabadon áramlott Nyugatra. Az egész akkor ismert világ mozgásban volt: a korábban meghódított

területek ősi kultuszai nem merültek feledésbe, hanem újra feltörve más országokban is hívekre találtak. Így a legkülönbébb vallások keveredtek vagy rétegződtek egymásra. **A hellenista világkultúra előkészítője lett a római világalomnak.**

A kítűnően szervezett birodalomban **egységes jogrend, közigazgatás** uralkodott. Az egységes életkörülmények, a hellenisztikus kultúra **és koiné**, továbbá a **fejlett úthálózat** mind-mind nagyon megkönnyítette az eszmék gyors áramlását, és így kedvezett a keresztyénség elterjedésének is.

4. A császárkultusz

Feltehetően a pogány hérosz-kultuszok hatására már Nagy Sándort és utódait is olyan, eredetileg csakis isteneknek kijáró nevekkel illették, mint pl. „küriosz” („úr”), vagy „epifánész” („megjelent isten”). Ez nyilván abból is adódott, hogy az uralkodók, a császárok kezében olyan rendkívüli hatalom összpontosult, amelyet egy hétköznapi ember még elképzelni is nehezen tudott. A kultusz része volt az **áldozatbemutatás** is. Ez abból állt, hogy az áldozat bemutatójának a császár képmása előtt elhelyezett parázstartóba egy darab tömjént kellett dobni, miközben az illető kijelentette, hogy „a császár az úr”. A császárok kezdetben nem követelték meg ezt a vallásos imádatot, de nem is utasították vissza. Két kivétellel mindegyik 1. századi császár támogatta a korábban elhunyt császár kultuszát. (Néró, az első keresztyénüldöző császár ugyan nem követelte meg hivatalosan az uralkodó vallásos jellegű tiszteletét, de uralkodásán más formában végigvonul az önistenítés.) Az egyik ilyen császár *Caligula* (Kr. u. 37–41), aki istennek nyilvánította magát, és elrendelte képmásának imádatát. Az alexandriai zsidóktól is megkövetelte, hogy vegyenek részt ebben, sőt, saját szobrát még a jeruzsálemi templomban is fel akarta állíttatni. Mindez elkerülhetetlenné tette volna a zsidók lázadását. Erre azonban már nem került sor, mivel Caligulát Kr. u. 41-ben meggyilkolták. A másik császár, aki nyíltan istennek kijáró tiszteletet követelt magának, *Domitianus* volt (Kr. u. 81–96). Önmagát „istennek és úrnak” („dominus et deus”) nyilvánította, és későbbi feljegyzések szerint üldözte is az ezt elutasító keresztyéneket. A római császárok később tudatosan használták a császárkultuszt a birodalom egységének megőrzésére. Ekkor a keresztyének üldözésének egyik fő kiváltó oka a császárnak való áldozás elutasítása volt.

Caligula
és Domitianus

Mivel a császárkultusz **alapvetően személytelen volt**, sokan egy személyesebb jellegű, lelki közösséget is lehetővé tevő vallásra vágytak, ezért egyre népszerűbbek lettek a birodalom területén a Keletről „importált” misztériumvallások.

5. Misztériumvallások

A misztériumvallások Kr. e. 700-tól Kr. u. 400-ig élték virágkorukat. Leginkább annak köszönhetően népszerűségüket, hogy míg az antik, görög-római istenek világa a mindennapi élet valóságát tükrözte, addig a misztériumvallások **a valóságon túli világra** irányították a hívek figyelmét. Tanításaikban, szertartásaikban a szellemi, lelki, erkölcsi motívumok domináltak. A misztériumvallások rejtelmeibe csak azokat vették be, akik bonyolult

Mithras

beavatási szertartásokon estek át. Ezek az istenséggel való misztikus közösség elérését szolgálták, a beavatottak pedig „testvéri közösséget” alkottak. A kultuszok egy kis része nyilvános, nagyobb része pedig szigorúan titkos volt. A titokzatosság és a kiválasztottak szűk köréhez való tartozás olyan vonzerőt jelentett, ami miatt ezek az irányzatok egyre nagyobb népszerűségegre tettek szert. A császárok ugyan nem nézték jó szemmel ezeket a csoportokat, de megtűrték őket a birodalomban

A misztériumvallásokról és azok közösségéről kevés biztos ismerettel rendelkezünk, mivel az egyik legfontosabb szabályuk az volt, hogy a be nem avatottak előtt a kultuszról és a tanról hallgatni kellett. Általános jellemzőjük, hogy **a beavatottaknak üdvösséget ígértek**, mégpedig oly módon, hogy a

beavatott a sorstól, végtől, kozmikus hatalmaktól, haláltól szabad lesz, az alvilágot (Hádészt) bántódás nélkül meg tudja járni, és majd halála után örökre közösségben marad az istenséggel. A beavatás szimbolikus módon ábrázolja az istenséggel való misztikus egyesülést. A misztériumvallások szertartásai leginkább a természet körforgását, a vegetáció elmúlását és megújulását ábrázolják dramatizált formában, és jelképesen a szenvedés – halál – új élet körforgását mutatják be.

6. Új korszak kezdődik

Annak az új korszaknak, amelyet az Úr Jézus születése és megváltó munkája hozott el a világba, kezdetben még nem voltak birodalomszerte látható jelei. A háttérben azonban már érzékelhető volt, hogy a **hellenisztikus – római világ a valláserkölcsei és szellemi élete hanyatlásnak indult**, hogy helyét valami egészen másnak adhassa át. Mik voltak ennek a hanyatlásnak a legszembetűnőbb jelei?

- A többistenhiten alapuló **pogány vallások** fokozatosan elvesztették hitelüket, csökkent a vonzerejük. **Egyre kevésbé jelentettek szilárd szellemi-erkölcsei alapot**, amelyre az emberek életüket építhették.
- A pótlásukra keletkezett és hivatalosan terjesztett **császárkultusz nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket**. Részben azért, mert a császárok személyes élete és vezetői módszerei a legtöbbször semmiféle tiszteletet nem tudtak az emberekben ébreszteni, részben azért, mert a provinciákban élő nép tömegeire ez a kultusz alig gyakorolt hatást. Aktívan elsősorban a politikailag és társadalmilag sikeres emberek, valamint a katonák gyakorolták. Így adták tanújelét annak, hogy beilleszkedtek a régiók feletti, birodalmi arisztokráciába.
- A hitelét veszített görög-római politeista vallásokat, főleg az egyszerű nép nagy tömegeiben, a babonák különféle fajtái pótolták. A vallási élet romlásával egyenes arányban **hanyatlott az erkölcsi élet**, elsősorban a nagyvárosokban.
- **A bölcsélet is válságba jutott**. Platón és Arisztotelész logikailag megalapozott és maradandó meglátásokat tartalmazó rendszereit olyan irányzatok váltották fel, amelyek főleg a gyakorlati életbölcseesség megtalálásával foglalkoztak.

Az egyik legismertebb és legtöbbet kutatott misztériumvallás a **Mithras-kultusz** volt. A Mithras név a Római Birodalomban az 1. század végén bukkan fel: Deus Sol invictus Mithras, azaz „Mithras, a legyőzhetetlen Napisten” formában. A vallás létrejöttének körülményeiről semmiféle kézzelfogható adattal nem rendelkezünk. A kultusz elterjedése alig két emberöltőt vett igénybe, külsőségeiben elképesztő egységességet mutatva: a szentélyek építésmódja, csillagászati tájolása, belső funkcionális elrendezése egymástól több ezer kilométernyire is megegyező. Egy-egy Mithras-szentély semmilyen más antik építménnyel össze nem téveszthető, de egymásra minden részelemben nagyon hasonló épület volt. A vallás titkos volt, szertartásain csak férfiak vehettek részt, akiket titoktartási eskü letételét követően avattak be. A 2. század végére a császár környezetét is elérte, Commodus császár (180–192.), Constantinus Chlorus (305–306.) és Nagy Konstantin (306–337.) maga is Mithras beavatottja volt. A kultusz iráni eredetű dualizmusa magyarázatot adott a rossz, a gonosz létezésére, etikája pedig katonai engedelmességet követelt, és ez nagyon is megfelelt a római mentalitásnak. Mithras a róla szóló legendák szerint egy sziklából született december 25-én. A Mithras-kultusz hívei ezen a napon – az antik számítás szerinti téli napforduló napján – ünnepelték a Nap újjászületését. Akik vállalták a gonosz elleni kíméletlen és szünet nélkül folyó harcot, amelyet maga a legyőzhetetlen Mithras isten vezet, azok halhatatlanságot, igazságtételt és testi feltámadást reméltek általa. A Római Birodalomban december 17. és 24. között tartották a Szaturnália ünnepeket. Zenével és tánccal köszöntötték Szaturnuszt, a földművelés istenét, otthonaikat örökzöld növényekkel díszítették, az urak pedig megajándékozták szolgálikat. December 25. a Birodalomban a Sol invictus (legyőzhetetlen nap) ünnepe volt. A keresztyének azt vallották, hogy Krisztus a világ igazi világossága, és Ő az, Aki megváltó hatalmával végső győzelmet aratott a sötétség felett. Ezért amikor az emberek birodalomszerte a fény diadalát ünnepelték a sötétség fölött, akkor ők a Világ Világosságának, az Úr Jézusnak a születéséért adtak hálát. Így, bár a Biblia nem említi, melyik napon született az Úr Jézus, 325-ben a Niceai zsinat úgy határozott, hogy december 25. legyen az Ő világra jövetelének ünnepnapja.

7. Zsidók a Római Birodalomban

A palesztinai zsidóság Kr. e. 63-ban **római fennhatóság alá került**. A tartományt átmenetileg a római uralkodóhoz lojális zsidó királyok irányították. Augusztusz császár idején, 44-ben a területet a rómaiak tartománnyá szervezték, Iudaea (ejtsd: Júdea) provincia néven. A provinciát **a császár által kiküldött helytartók vezették** és az idumeai Nagy Heródest tették a római vazallus állam fejévé, aki Kr. e. 37-től 4-ig uralkodott. Heródes végrendeletében országát három fia közt osztotta föl. A római helytartók azon igyekeztek, hogy a zsidóságot közelebb vezessék a hellenista kultúrához, hogy ily módon elősegítsék a Birodalomba való integrálódását. A Biblia három júdeai prokurátort említ, ezek időrendi sorrendben a következők: Poncius Pilátus, Antoniusz Félix (ApCsel 24) és Porcius Fesztusz (ApCsel 25–26). Júdeában emellett sajátos „kettős hatalom” alakult ki, ugyanis a prokurátornak figyelembe kellett vennie, hogy **a zsidóság elsődleges irányító szerve a Szanhedrin (Főtanács) volt**, amelynek élén a főpap állt. A Szanhedrin halálos ítéletet csak a prokurátor jóváhagyásával hozhatott, ezt leszámítva viszont vallási ügyekben korlátlan döntési jogköre volt.

Júdea

Galileában a Róma elleni lázadások nem okoztak sok pusztítást és pusztulást. Júdea nem volt a legszegényebb a római tartományok között, de természetesen nem is volt a leggazdagabb. A lakosság elsősorban a mezőgazdaságból, kézművességből, a kereskedelemből és a különböző szolgáltató jellegű tevékenységekből tartotta fenn önmagát. Valószínű, hogy a Római Birodalom más részein élők jelentős része küzdött a megélhetéséért, miközben adót fizetett a Birodalomnak. Az első keresztyének közül sokan voltak kétkezi munkások, akik magukat tiszteletreméltó polgároknak tartották, és nem becsülték a szegényeket. Az Úr Jézus tanításai arra ösztönözték őket, hogy karolják fel az elesetteket és segítsenek rajtuk.

A zsidóság más, nem kevésbé jelentős része földrajzi szétzórtságban, **szórványban** (diaszpórában) élt. Szétszóródásuknak több oka is volt: gazdasági (kereskedtek, vagy a jobb megélhetés reményében hagyták el szülőhazájukat), száműzetés vagy hadifogság. Izráelt (az északi országrészt) Kr. e. 722-ben az asszírok, Júdát (a déli országrészt) pedig Kr. e. 587-ben a babiloniak hódították meg. A győztesek tömegesen deportálták a helyi lakosságot. Krisztus korában ezért nagy számban éltek Kis-Ázsiában és a Földközi-tenger országaiban. Egyiptomban összesen egymillióra

Diaszpóra

becsülték a zsidók számát az ókorban. A diaszpóra-zsidóság egy idő után már nem beszélte az arám nyelvet, ami szükségessé tette **az Ószövetség görög nyelvre fordítását**. Alexandriában, ahol a lakosság egyharmada zsidó volt, készült el az Ószövetség legrégebbi görög fordítása, az ún. Septuaginta (LXX). A diaszpórában élő hellenista zsidók az idegen környezetben **zárt közösségeket alkottak**, és más népekkel alig keveredtek. Saját **zsinagógáik voltak**, de a jeruzsálemi templommal is tartották a kapcsolatot, mégpedig úgy, hogy fizették a templomi adót, és nagy ünnepek alkalmával igyekeztek odazarándokolni. Viszont nem vonhatták ki magukat teljesen az idegen világ befolyása alól. Nemcsak a hellenizmus nyelvét és életmódját vették föl, hanem a görög valásfilozófiával is kapcsolatba kerültek.

A zsidók tudatos elkülönülésük ellenére **jelentős befolyást gyakoroltak pogány környezetükre**. Tisztább istenfogalmuk, magasabb erkölcsiségük nem maradt hatás nélkül a komolyabb felfogású pogányokra. A diaszpóra-zsidók

vallási fölényük tudatában élénk irodalmi propagandát folytattak hitük érdekében. Mivel azonban a görögök és a rómaiak lenézték a zsidókat, barbárként tekintettek rájuk, csak kevés pogány vállalkozott arra, hogy körülmetélés és alámerítés által, prozelitaként szorosban kapcsolódjék a zsidó közösséghez, és vállalja a Törvény teljes megtartását. De annál nagyobb számban voltak az

ún. **istenfélők**: főleg asszonyok, akik a monoteizmus elfogadásával és bizonyos vallási szokások átvételével (szombat megtartása, rituális mosakodások stb.) lazább formában kapcsolódtak a zsidósághoz. Az istenfélőknél a keresztyénség különösen fogékony talajra talált, mert benne megtalálták azt, ami után szívük vágyódott, viszont nem kellett átvenniük azt, amit a zsidó vallásban visszataszítónak véltek. Maga a zsidó vallás a hivatalosan elismert vallások közé tartozott, jogi védelmet élvezett és a zsidók a birodalmon belül szabadon gyakorolhatták.

Válassz az alábbi feladatok közül!

1. Gyűjtsd össze azokat az eseményeket/jelenségeket, amelyek a kereszténység elterjedését segíthették!
2. Oszd három csoportba az előbbi feladatban megnevezett eseményeket/jelenségeket a következő kategóriák szerint:
 - adminisztratív/infrastrukturális
 - társadalmi/kulturális
 - vallási!

CSÁSZÁRKULTUSZ: Általában a római császárok istenként való tiszteletét jelenti. Ez azon alapul, hogy az isten és az állam megtestesül a császárban. Az államhoz való hűséget tehát a császárnak bemutatott áldozattal lehetett és kellett kifejezni. Az államvallássá tett császárkultuszt Domitianus fejlesztette ki és terjesztette el. Eszerint a császár – görög nevén „Küriosz” (Úr) – a testbe öltözött istenség. Imádat illeti meg. A köztereken szobra vagy oltára volt. Minden összejövetel, még egy egyszerű rabszolgapfelszabadítás is azzal kezdődött, hogy a császár szobra előtt áldozatot mutattak be. A buzgóbbak a császár iránti hűségüket azzal fejezték ki, hogy a császár monogramját a bőrükre tetováltatták, mint ahogy a rabszolga is magán viselte a gazdája jelét. A keresztények mindig elismerték a császár iránti köteles tiszteletet és szolgálatot, csak az imádását nem tartották helyesnek. Nem imádták, csak imádkoztak érte.

DIASZPÓRA: A görög kifejezés jelentése: szórvány, szétszóródás, szétszórás. Elsősorban az Izráel földjén kívül lévő zsidó településeket jelöli. A zsidók szétszóródásának több oka volt: gazdasági, száműzetés politikai vagy vallási okokból, katonáskodás idegen zsoldban, hadifogság, rabszolgaság. A legfőbb ok azonban az északi (Kr. e. 722) és a déli országrész (Kr. e. 587) meghódítása után bekövetkező asszír és babiloni deportációk. A folyamat betetőzése az volt, amikor Titus római hadvezér Kr. u. 70-ben elfoglalta és földig rombolta Jeruzsálemet.

HELLENIZMUS: Eredetileg a görög nyelv nyelvtanilag helyes használatát jelentette, amelyhez a sajátosan görög kultúra és vallás ismerete társult. Történetileg az ókornak azon korszakát jelöli, amely Nagy Sándor uralomra jutásával (Kr. e. 336) kezdődött és amelyben a győztes macedón fegyverek nyomán a görögség politikai, szociális, szellemi erői behatolnak a meghódított Kelet világába, és találkoznak, keverednek, ötvöződnek az ott lévő kultúrákkal.

MISZTÉRIUMVALLÁS: Kr. e. 700-tól Kr. u. 400-ig léteztek a misztériumvallások, amelyek a mítoszokban megfogalmazott istenalakok és istensorsok némelyikének kultikus tiszteletét és dramatizálását gyakorolták. Általánosságban két cselekmény tartozott a misztériumvallások gyakorlatához. Az egyik a beavatási szertartás, amelyhez legtöbbször valamiféle megtisztulási cselekmény tartozott, és a rítus, amely a beavatott megistenülését szolgálta.

POGÁNY: A latin *paganus* szóból származik. Eredeti jelentése „vidéki”, de kifejezte azt is, ha valaki nem tartozott a hadsereghez. A bibliai szóhasználatban azokat jelöli, akik nem tartoznak Isten népéhez, tehát az Ó- és az Újszövetségben is a nem zsidókat. Később a keresztyénség a meg nem keresztelt személyeket értette alatta.

SEPTUAGINTA: „Hetvenes fordítás”. A *septuaginta* latin szó, jelentése: hetven. Az Ószövetség legrégebbi görög fordítását nevezik így. Rövidítése: LXX. A fordítás II. Ptolemaiosz Philadelphosz egyiptomi király (Kr. e. 285–286) regnálása idején kezdődött meg, és Kr. e. 150 körül fejeződött be. Szövege terjedelmesebb, mint a héber Biblia, mert az alexandriai zsidóság a palesztinai kánonnál több könyvet, illetve egyes könyveket nagyobb terjedelemben kanonizált. A görögül beszélő zsidó diaszpórák körében Egyiptomon kívül is elterjedt. A hellenista zsidóság zsinagógaiban hivatalos bibliaként használták.

Az apostolok II. cselekedeteinek könyve

1. Általános tudnivalók a könyvről

1.1. A könyv elnevezése

Ha összehasonlítjuk a könyv címét és tartalmát, megállapíthatjuk, hogy a kettő nem teljesen fedi egymást. Egyfelől ugyanis csak néhány apostol cselekedeteiről beszél, akiknek nemcsak a cselekedeteit, hanem a tanításait is bemutatja. Másrészt az első századokban az apostol megjelölés elsősorban Jézus tanítványaira vonatkozott. Pál apostol ezzel szemben leveleiben már Krisztus apostolaként mutatkozik be. Az a néhány apostol, akiről a könyv Péteren kívül még beszél, inkább csak mellékszereplőként jelenik meg. Annál több szó esik viszont Pálról, akit később – tévesen – a tizenharmadik apostolnak is neveznek. (Júdás helyére ugyanis az apostolok Mátyást választották meg tizenharmadik apostolnak.)

Az apostolok
cselekedetei

1.2. A könyv szerzője

Lukács, a harmadik evangélium írója, Az apostolok cselekedetei pedig tulajdonképpen az evangéliumának a folytatása. Személyéről keveset tudunk – igazi evangélista, aki nem önmagáról, hanem Krisztusról akar beszélni. Pogány családból származott, a szíriai Antiókhia tartják születési helyének. Lukács megtérése előtt orvos volt, de széleskörű hellenista irodalmi műveltséggel is rendelkezett. Nem tartozott Jézus tanítványai közé. Ő is azok között a pogányok között volt, akik 40 körül tértek meg, és csatlakoztak az antiókhiai hívekhez. Pál apostolhoz Tróászban csatlakozott munkatársként. Később többször is ott volt az apostol mellett, sőt még Rómába is elkísérte. Ebből következik, hogy Lukács evangélista Pál apostol életének hiteles szemtanúja.

Lukács

1.3. A könyv műfaja

Sokan evangéliumnak tekintik, oly módon, hogy Lukács művének első része a Krisztus evangéliuma, második része pedig a Szentlélek evangéliuma. Mások szerint a mű a keresztyén egyháztörténet első

a Szentlélek
evangéliuma

szakaszának dokumentuma. Mindkét elképzelést igaznak tarthatjuk. A könyv valójában bizonyágot tesz Krisztusról, Aki a Szentlélek által, emberi eszközök igénybevételével munkálkodik az egyházban.

1.4. A könyv megírásának célja

missziói munka bemutatása

A Jézus missziói parancsa szerint végzett missziói munka bemutatása: hogyan jut el az evangélium Jeruzsálemből kiindulva Júdeába, Samáriába, Szíriába, Kis-Ázsiába és Európába „a föld végső határáig” (ApCsel 1,8). Ugyanakkor maga a könyv anyaga is missziói célzatú, hiszen az apostolok munkájának, igehirdetéseinek leírásával maga is terjeszti az evangéliumot, főként a pogányok között.

Olvasd el a könyv bevezetőjét (ApCsel 1,1–3)! Válaszolj a következő kérdésekre!

- Milyen fontos eseményekről ad hírt Lukács?
- Kik voltak ezeknek az eseményeknek a tanúi?

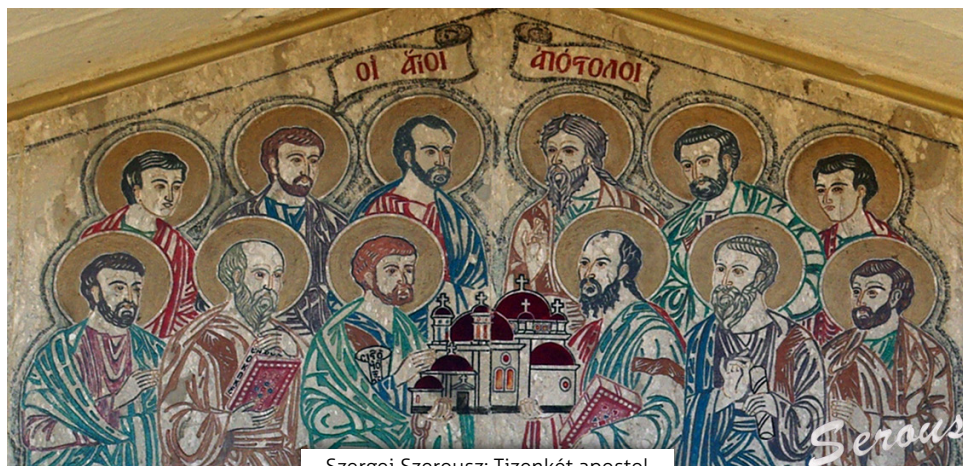
Befejeződött az Úr Jézus földi működése. Megtörtént az a kijelentés, amelyet Isten általa akart adni. Mindennek voltak már hiteles bizonyágtévői is: az apostolok, akik nem maguktól vállalkoztak erre a feladatra, hanem maga Jézus választotta ki őket a küldetésre. És végül megtörtént a feltámadás csodája. A bizonyágtévőeknek tehát élő Uruk volt, Aki bizonyossá tette őket arról, hogy nem csak emlékeik révén kötődhetnek Hozzá, hanem élő közösségben lehetnek Vele.

Lukács nem akar teljes képet adni a keresztyén egyház életének első néhány évtizedéről, mivel erre elegendő információ hiányában nem is volna képes, hanem úgy válogatja össze a meglévő anyagot, hogy az olvasó számára **nyomon követhető** legyen a Szentlélek ereje és munkája.

Szentlélek ereje és munkája

Az ókori történetírók beszámolóikat általában úgy fogalmazták meg, hogy történeteik főszereplőit a lehető legjobb színben tüntessék fel. Lukácsra ez nem jellemző. Ő a történeteket nem szépítve és csupán a külsőségekre koncentrálva adja elő, hanem őszintén ír azokról a feszültségekről is, amelyek a missziói munka nyomán keletkeznek. Isten kegyelme, hogy ezek a feszültségek azután valamilyen módon feloldódnak, és az evangélium szempontjából győzelemhez vezetnek.

Különös jellegzetessége a könyvnek, hogy a figyelmes olvasó számára **befeztetlennek tűnik**. Célja szempontjából azonban ez teljesen logikus, hiszen a missziói munka az Úr Jézus parancsa alapján még ma sem ért véget. Nekünk, mai olvasóknak a feladatunk, hogy folytassuk az apostoloknak, az Úr Jézus bizonyosságtevőinek a munkáját!

Szergej Szerousz: Tizenkét apostol

AZ APOSTOL szó az Újszövetségben Jézus tanítványaira, később fel­ támadásának tanúira és üzenetének hordozóira vonatkozik. Az apostol szó azonban eredetileg küldöttet jelent. Olyan valakit, aki valakinek a fel­ hatalmazásából az ő nevében eljár. Gondoljunk csak egy nagykövetre! Lehet, hogy ő maga nem túlságosan befolyásos ember, mégis egy idegen ország­ ban teljhatalommal képviseli hazáját. Amit hivatalosan mond, azt ország­ ga képviselőként mondja. Ha a nagykövetet megsértik, az olyan, mintha az egész országot érte volna sérelem. Ilyen teljhatalommal képviselik az apostolok Isten országát a világon. Csodálatos dolog arra gondolni, hogy Jézus ilyen nagy méltósággal ruházta fel az Ő követőit. De figyelmeztetés is egyben: az apostolnak a lehető legkomolyabban kell vennie a maga szolgálatát, mert ahogyan ő viselkedik, arról fogják az emberek megítélni azt, amit képvisel. Mi magunk is válhatunk Isten küldötteivé, apostolaivá, ha az Ő üzenetét hirdetjük a világban szavainkkal és tetteinkkel. Hatalmas megtiszteltetés, de kihívás is ez számunkra.

2. Jézus mennybemenetele és a Szentlélek ígérete

Válassz egy párt magad mellé, és beszéljétek meg a következő kérdéseket:

- Mi tudna megvigasztalni, ha egy számodra fontos személytől hosszú időre el kellene szakadnod? Hogyan tartanád vele a kapcsolatot?
- Ha te utaznál el hosszú időre, milyen kéréseid lennének az itthon maradó szeretteid felé? Mit tanácsolnál nekik?
- Gondolkodtál már azon, hol lehet a menny? Hogy nézhet ki? Milyen lehet ott élni?

Húsvét után nagy küldetés vár az apostolokra, amelyre nézve az Úr Jézustól egy különös parancsot is kaptak: „Ne távozzatok el Jeruzsálemből, hanem várjátok meg az Atya ígését, amelyről hallottátok tőlem.” (ApCsel 1,4) Egyelőre várniuk kell. Ilyen nagy feladat láttán azt gondolhatnánk, hogy jobb lenne azonnal belekezdeni, és egyetlen percet sem elpazarolni. Mégis helytelen lett volna Isten tervét felülírni. Nem az emberi sietségen, hanem az emberi engedelmségen múlik Isten tervének sikere ebben a világban. Ezért néha

várakozniuk kell azoknak, akik lelkesen szeretnének Neki szolgálni. Mire kellett a tanítványoknak várni? Mi volt az Atya ígérete? (Jóel 2,28–29, ApCsel 1,5) Keresztelő János keresztsége a bűnbánat és a megtérés keresztsége volt. Jézusról azonban

már ő is kijelentette: „Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket.” (Lk 3,16) A Szentlélek keresztsége nem valamiféle misztikus dolog, amit furcsa jelek és testi elváltozások: remegés, vonaglás, értelmetlen szavak kiabálása követ, hanem – bár ez is misztikus, Isten titkaihoz tartozó dolog – az Isten országának beteljesedését, Isten és ember új szövetségét jelenti.

Pünkösd előtt azonban még egy fontos esemény történt, amit egyházunk rendjében meg is szoktunk ünnepelni. Ez az áldozócsütörtök vagy **mennybemenetel** ünnepe.

Olvasd el a történetet (ApCsel 1,9–11)! Mit gondolsz, hová tűnt Jézus a tanítványok szeme elől?

Az égboltot ma már számtalan módon meg lehet vizsgálni. Radarok ezrei pásztázzák minden pillanatban. De egy repülőgép ablakából bárki a saját szemével is megcsodálhatja, hogy a felhők fölött tényleg mindig kék az ég. Sőt, a világűrből kb. 1700 műholdról vagy a nemzetközi űrállomásról akár pár száz kilométer távolságból is látható az, amit mi egyszerűen csak égboltnak nevezünk. Ide emelkedett volna föl az Úr Jézus? És aztán hová tűnt? Tényleg, hol is van most Ő? Hogy megértsük, érdemes tudni, hogy **a Bibliában az „ég” hármas jelentésben szerepel:**

1. A levegőég a madarak birodalma.
2. A csillagos ég az a hely, ahová ma már az űrhajók is eljuthatnak.
3. Van ezen túl azonban egy másfajta dimenzió is, amely az emberek szemei előtt láthatatlan. Ez Isten birodalma, a mennyország. Ide érkezett meg Krisztus, és erről mondja Pál apostol: „...elragadtatott a harmadik égig.” (2Kor 12,2)

De vajon nem lett volna-e jobb, ha Jézus a földön marad?

Látszólagos ellentét párral fogalmazva azt kell mondanunk, hogy **azért ment el, hogy velünk maradjon**. Amikor alakját felhő takarta el a tanítványok szeme előtt, akkor tudomásul kellett venniük, hogy már soha többé nem láthatják Őt. Azok a napok, amikor testileg látható módon élt az emberek között, örökre véget értek. Isten azonban egy egészen másfajta lelki közösséget akart teremteni az Ő Fia és a Benne hívők között.

Képzeljük csak el, ha Jézus a Földön marad, sok ember számára megközelíthetetlen lesz, mivel egyszerre csak egy helyen tartózkodhat. Még ha nagy sportcsarnokokban is találkozhatna követőivel, sokan ott is csak messziről láthatnák. Nem beszélve arról, hogy sokak számára csak látványosság tárgya lenne. Így viszont **Szentlelke által mindannyiunkhoz közel tud jönni**.

Jézus a mennyben,
az Atya jobbán van

De azáltal, hogy Jézus a mennyben, az Atya jobbán van, még egy nagyon fontos dolgot tud elvégezni. Szüntelenül **közbenjár értünk** az Atyánál. Hatalmas biztatás ez a számunkra. Földi barátaink, ha úgymond „befolyásos helyzetbe” kerülnek, könnyen megfélelkeznek rólunk. Gondoljunk csak József történetére, aki megfejtette a börtönben a főpohárnok álmát, és amikor az visszakerült korábbi hivatalába, egészen megfélelkezett Józsefről! Jézus azonban, Aki életét adta értünk, ott a mennyben sem felejtkezik el rólunk.

Mindjárt a mennybemenetel után láthatjuk, hogy **Jézus láthatatlanul is** milyen **érzékeltető valóság a tanítványok életében**. Ha nincs is köztük, akkor is az Ő parancsának engedelmeskednek. Úgy tesznek, ahogyan Jézus megparancsolta nekik: Jeruzsálemben maradnak, és várnak. Ha látszólag árván maradtak is, azért mégis egy közösséget alkotnak, mert Jézus továbbra is összetartja őket. Sok olyan közösséget láttunk már, amely vezetője elvesztése után nem sokkal szétszóródott. Nem volt többé olyan erő, olyan összetartó hatalom, amely egyben tarthatta volna a közösséget. A Jézus nevében összegyülekezők azonban a mai napig közösséget alkotnak, mert az őket összetartó hatalom még mindig ugyanolyan erős, mint az apostolok idejében volt.

Jézus a búcsúbeszédeiben is beszél arról, hogy miért megy az Atyához. Keresd ki a Jn 14, 1-3-at! Mi a haszna Jézus mennybemenetelének az igeszakasz szerint?

ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK: (latinul: Ascensio Domini, Urunk mennybemenetele) A régi magyar elnevezés arra utal, hogy ezen a napon volt a gyermekek első úrvacsorája, vagyis katolikus szóhasználattal „áldozása”. Az elnevezés azt is rögzíti, hogy a mennybemenetel húsvét után negyven nappal, csütörtöki napon történt.

3. A pünkösd története

Az alábbi bibliai Igék alapján idézd fel, milyen ígéretet tett az Úr Jézus a búcsúbeszédeiben a tanítványoknak!

- Jn 14, 15–17
- Jn 16, 4–8
- Jn 16 ,12–15

Azokban a napokban, miközben a tanítványok Jézus parancsa szerint egy akarral együtt voltak, a Jeruzsálemben élő többi zsidó is készült valamire: az aratási ünnepre. Zarándokok tömege érkezett a városba nemcsak a palesztinai zsidók közül, hanem a diaszpórában élők, sőt még pogányból lett zsidók (prozeliták) közül is. Egy különös történetet olvashattok erről a napról.

„Amikor pedig eljött a pünkösd napja, és a tanítványok mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen, igen nagy meleg volt, és még csak egy ki szellő sem lebbent az égen. Nem zavarta őket senki és semmi. Miért is zavarta volna? Minden csoda három napig tart. Ki emlékszik már arra, mi történt ötven nappal ezelőtt? Egyazon szomorú hangon ismételték: de szép idők is voltak azok: együtt a Mesterrel!

a pünkösd napja

Sok kegyes férfi tartózkodott akkor Jeruzsálemben. Szóba került a Názáreti Jézus ügye is. Már nem hallani a követőiről. Úgy látszik, elszéledtek! – beszéltek a városban. Azután témát váltottak, és elkezdtek dicsérni Kajafás főpapnak az ünnep alkalmából a zarándokokhoz intézett üdvözlőbeszédét.

Az egyik tanítvány így szólt: – Ki kell józanodnunk egy szép álomból!

A kis csoportnak azonban Péter mégis tartott egy beszédet. – Kedves testvéreim, akik szintén a Jézusra való emlékezésből éltek! Lassan hozzá kell szoknunk, hogy Ő nincs közöttünk. Fő, hogy a zsidóktól sem kell félnünk már. Az ügy elcsendesedett. Nyugton hagynak bennünket. Amikor akarunk, találkozhatunk ebben a padlásszobában, hogy az Ő emlékét ápoljuk. Másoknak nincs mit keresni közöttünk: jelenlétük csak zavarna.

Az ünnepre összesereglett sokaság pedig maradandó élmény nélkül utazott vissza Jeruzsálemből a Római Birodalom különböző tartományaiiba. A tanítványok is egyre ritkábban találkoztak. Emlékeik egyre halványabbak lettek. Lassan meg is öregedtek. Már régóta nem lépték át galileai falujuk határát. Lassan kihaltak, a Jézus-mozgalom pedig véget ért.”

A Szentlélek eljövetele

A Szentlélek kitöltése nélkül valóban ez történhetett volna. De Isten beteljesítette ígétét, ahogyan Jézus még a búcsúbeszédeiben elmondta ezt. A Lélek kiáradása hatalmas erővel történt meg, úgy, hogy a jelenlévők még fizikailag, testi érzékszerveik útján is érzékelték.

Olvasd el az ApCsel 2,1–4-et! Milyen érzékszervekkel is érzékelhető jelei voltak a Szentlélek eljövetelének?

Először a *hallás* számára adott jelt a Lélek a maga érkezéséről: zúgás támadt az égből. Amikor ez a nagy zúgás támadt, nemcsak a környéken levők hallották meg, hanem a Jeruzsálemben levő egész sokaság is, és ezért futottak össze a templomba. Erről is beszélt Jézus akkor, amikor Nikodémussal találkozott: „A szél fúj, amerre akar; hallod a zúgását...” (Jn 3,8) Az Ószövetség a „szél” és a „lélek” megnevezésére ugyanazt a szót használja. A Lelket valóban hasonlíthatjuk a szélhez: látni ugyan **nem látjuk, de érezhetjük hatalmas energiáját**. Hollandiában például a szél erejét használják arra, hogy szélmalomokba befogva kiszivattyúzzák a vizet a szárazföldről, és tulajdonképpen ez az energia őrzi meg az ország nagy területeit a tengerártól.

zúgás támadt

tüzes lángnyelvek

A második jel a *látás*nak szól: tüzes lángnyelvek jelentek meg. Erről beszélt már Keresztelő János is, amikor a Jordán partján

arról tett bizonyosságot, hogy eljön majd az, Aki tőzzel fog keresztelni. De az Ószövetségben is találunk olyan eseményeket, amelyekben Isten mint tűz jelenik meg: Mózeshez az égő csipkebokorból szól, a népet a pusztában éjjel tűzoszloppal vezeti, tőzzel szenteli föl a szent sátrat és Salamon templomát. A tűz melegít, világít, segítségével megmunkálható a vas, megszilárdítható a porcelán, és így egyébként használhatatlan anyagokból az emberek számára hasznos tárgyakat lehet előállítani. Ezek a tulajdonságok mind jellemzők a Szentlélekre is.

De még valami történt pünkösdkor. Még Lukács evangélista is csak nehezen találja a szavakat arra, hogy mit éltek át eközben a tanítványok. Először is különféle nyelveken kezdtek beszélni, ahogyan a Lélek adta nekik. Később azt is láthatjuk, hogy az eddig bátortalan tanítványok egyszerre lelkükben megvilágosodnak, megerősödnek és felbátorodnak, olyan dolgokra képesek, amelyeneket a maguk erejéből sosem tudtak volna véghez vinni.

bátor
tanítványok

4. A Szentlélek további bibliai jelképei

A pünkösdi történetben ugyan nem szerepel, de a Szentlélek jelképe a *galamb* és a *víz* is. A galamb már az Ószövetségben is jelentőséggel bír: a Noé bárkájához visszatérő galamb a béke jelképe lett. Az egyetlen madárféle, amit áldozatul be lehetett mutatni, s amit a szegények is megengedhettek maguknak. Az Újszövetségben Jézus megkeresztelésénél jelenik meg a Szentlélek jelképeként. Éppen ezért a pünkösdi történetet ábrázoló képeken gyakran látható galamb. Máté evangéliuma a galambot *szelídnék* nevezi. Ezt a szót pontosabban úgy is fordíthatnánk, hogy *elegyítetlen, tiszta, amibe nem keveredett semmi rossz*. Valóban találó

jelző ez Jézusra, és egyben arra is utal, hogy mit végezhet el a Lélek a hívők életében.

A vízre mint a Lélek jelképére szintén maga az Úr Jézus utal a lombsátrak ünnepén: *„Ha valaki szomjazik, jöjjön énhozzám, és igyék! Aki hisz énbenem, ahogy az Írás mondta, annak belsejéből élő víz folyamai ömlenek. Ezt pedig a Lélekről mondta, akit a benne hívők fognak kapni...”* (Jn 7,37–39) Jézus itt az élő vízhez hasonlítja a Lelket. A víz elengedhetetlenül szükséges az élethez. Nincs élet víz nélkül. Ahogy nincs lelki élet a Szentlélek jelenléte nélkül. Ugyanakkor a vizet nem tudjuk mi magunk előállítani. Teljesen Istentől függünk ebben a tekintetben is. Azoknak a szívéből fakad a víz, akik hisznek Jézusban. Ebben a képben az Úr rendkívül fontos igazságot árul el a hívőkkel kapcsolatban: amit a Lélektől kaptak, azt másoknak is tovább kell adniuk.

A Lélek kitöltésével új korszak kezdődött. A Jeruzsálembé sereglett emberek a Sínai-hegyen kötött szövetségre emlékeztek. Ennek a szövetségnek a törvényeit nem tudták megtartani. Ezért küldte el Isten az Ő Fiát az emberért. Most pedig a Szentlélek munkája által megint csak önmagát adja az embernek. Ezzel létrejön az új szövetség.

az új szövetség

A tanítványok képviselőjében **Péter apostol** áll az egybegyűlt sokaság elé. Igehirdetésének elején mindjárt Jóel próféta szavaira utal: *„Azután kitöltöm majd lelkeket minden emberre. Fiaitok és leányaitok prófétálni fognak, véneitek álmokat álmodnak, ifjaitok látomásokat látnak. Még a szolgálókra és szolgálólányokra is kitöltöm lelkeket abban az időben. Csodás jeleket mutatok az égen és a földön: vért, tüzet és füstoszlopokat.”* (Jóel 3,1–3)

Tehát azok a különös jelek, amiket a sokaság lát és hall, nem emberi cselekvés műve, hanem **az ígéreteket adó és beteljesítő Isten cselekszik**. Jóel próféta szerint Isten az Ő Lelkét az utolsó napokban tölti ki. Nem a világ végétől van szó, hanem az emberiség történetének utolsó nagy világkorszakáról. Jézus eljövételével ugyanis **új korszak kezdődött az emberiség történetében**. Ez a korszak egyben az utolsó is: Isten Jézusban mindent elmondott az embereknek. Nála nagyobb kijelentés nincsen. Benne mindent megkaptunk, ami az üdvösségünkhöz szükséges. A Szentlélekben és az Ő ajándékaiban bárki részesülhet. **Az új szövetség mindenkire kiterjed**. Az utolsó világkorszak tehát addig tart, amíg Isten összegyűjti „az egész emberi nemzetségből” (az Ő

választottjait (HK 54. kérdés-felelet). Ekkor Jézus visszajön, hogy ítéletet tartson a népek fölött. Erre is van azonban biztatás: „*De megmenekül mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét...*” (Jóel 3,5)

Jézus visszajön

Péter apostol prédikációjának utolsó mondata: „*Tudja meg tehát Izráel egész háza teljes bizonyossággal, hogy Isten Úrrá és Krisztussá tette őt: azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek.*” (ApCsel 2,36) Ennek megvallása az üdvösség feltétele.

5. Az első keresztyén gyülekezet

Olvasd el az ApCsel 2,37–47 verseit!

- Mi jellemezte az első keresztyén gyülekezetet?
- Milyen tevékenységeket folytattak?

Pünkösdkor alakult meg az első keresztyén gyülekezet is (bár ekkor még nem született meg ez az elnevezés).

Ami az ApCsel 2,37–47 alapján jellemző volt rájuk:

- részt vettek az apostolok tudományában – tehát a tanításban és az igehirdetés hallgatásában,
- részt vettek a kenyér megtörésében – itt az úrvacsorára gondolhatunk, de az első gyülekezet életében ez a mindennapi asztalközösséget, a közös étkezést is jelentette,
- könyörögtek, azaz együtt imádkoztak.

Az első gyülekezet – a jeruzsálemi ősgyülekezet – életének leírásában hangsúlyosan jelenik meg, hogy mennyire **szertették egymást**. Lehetetlen volt, hogy valaki nélkülözzön, akinek többje volt, megosztotta azzal, aki segítségre szorult, a legtermészetesebb módon. A vagyonszövetség nem volt kötelező, Isten előtt szabadon döntöttek afelől, hogyan használják fel tulajdonukat. A vagyonszövetség jól kifejezte az egymás

vagyonszövetség

összetartozás

iránti bizalmukat, a közöttük lévő mély egységet és az összetartozást. Mivel új emberekké váltak, nem ragaszkodtak már földi javaikhoz. Legértékesebb kincsüket a romolhatatlan mennyei javak jelentették, amelyért életüket is adták, ezért magától értetődő volt számukra, hogy a mulandó földi javaikat is odaadják Isten országáért.

Naponta összegyűltek a templomban és naponta beszéltek Isten tetteiről otthon, házanként. Olyan volt a templomi gyülekezet, mint egy nagy család, és olyan volt minden keresztyén család, mint egy kis gyülekezet. Az alkalmak látogatása olykor komoly áldozatot kívánt meg, hiszen például a korinthusi keresztyén gyülekezet háromnegyed része rabszolgákból állt, akik nem akkor mentek el az esti összejövetelre, amikor akartak, vagy amikor a munkaidő le-

öröm és növekedés

járt, mert nem volt munkaidő, hanem amikor a gazdájuk megengedte. Sokszor egész nap többet kellett dolgozni, hogy este elmehessenek. És aki előbb odaért, az megvárta azokat, akik nagyon későn érkeztek. Pál apostol meg is intette a hívőket, ha nem várták meg egymást. A keresztyénség lényegi, tartalmi elemeihez tartozik, hogy **a többi hívővel együtt is figyelünk Isten szavára**. Hiszen egymás hite által is épülhetünk, és ehhez minimum két ember kell. Ha egy fához hasonlítanánk az ősgyülekezetet, akkor azt mondhatnánk, hogy a gyökér, amelyből táplálkozott, az apostoli tanítás volt, a törzs, amely megtartotta, a közösség, a gyümölcs pedig a tiszta szív, az

szeretetközösség

öröm és a növekedés. Még a kívülállók is tisztelettel vették őket körül. Tudjuk az ókori iratokból, hogy szállóigévé vált ez a mondás: „Nézzétek, hogy szeretik egymást!” Az ellenségeik is kénytelenek voltak ezt megállapítani, és azon csodálkoztak, hogy milyen szeretet sugárzik belőlük. Egymás iránt, és együtt is mint szeretetközösség ezt a szeretetet vitték a világba.

A PÜNKÖSD a görög *pentekoszté* szóból származik, jelentése: ötvenedik. A keresztyénség egyik legősibb ünnepe. Eredete az ókori Izraélig vezethető vissza. A zsidóság az Egyiptomból való szabadulás, vagyis a páska ünnepét követő 49–50. napon, az ószövetségi „hetek ünnepén” adtak hálát az aratásért, amely egyúttal a Sínai-hegyen kötött szövetség emlékünnepe is. A „zsengét”, az első termést égő- és hálaáldozatként mu-

tatták be Istennek (vö. 3Móz 23,18–20), és a zsidók ma is szép virágokkal díszítik fel zsinagógáikat ezen az ünnepen. Az első században már ehhez az időponthoz igazították a törvények kihirdetését is.

PROZELITA: A görög *proszelthein* – odamenni igéből képzett szó magyarosított formája. A rituális megtisztulás, áldozatbemutatás és a körülmetélkedés elvégzésével zsidó hitre tért pogányokat nevezték így. Az „igazi” prozeliták mellett léteztek ún. „kapu-prozeliták” is, akik a körülmetélkedési és más mózesi törvényeknek nem vetették alá magukat, de Izráel istenét tisztelték. Nevüket onnan kapták, hogy ők a jeruzsálemi templomnak csak a külső udvarába mehettek be, istentisztelet **alkalmával pedig a templom kapuja mellett álltak. Őket nevezheti az ApCsel istenfélőknek.**

ÉLŐ VÍZ: A zsidó vallásos gondolkodásban az élő víz Isten törvényét szimbolizálta. A keleti ember különbséget tett a ciszternában összegyűjtött víz és az élő, friss víz között. Az Istentől jött törvényt égi ajándéknak, élő víznek tekintették, hiszen senki sem volt a földön, csak Izráel, aki Isten szavát hallotta és Tőle élő Igéket kapott Mózesen keresztül. Az Úr Jézus azonban új értelmet ad ennek a képnek: nem is a törvényről beszél, hanem önmagáról. Az élő víz az Ő személyében van jelen. Ő az élő víz.

VILÁGKORSZAKOK

Az Ó- és Újszövetség gondolatvilágában egyaránt megtaláljuk azt a kifejezést (ólám, ill. aljón), amely meghatározott időszakot, korszakot, ill. nagyon hosszú időt jelöl. Isten az emberiség történelmét periódusokra, korszakokra osztotta fel. A korszakokat az egész emberiséget egyetemesen (közvetlenül vagy épp csak közvetve) érintő természetfeletti esemé-

nyek kötik össze, például a szövetségkötések vagy éppen az Úr Jézus születését jelző különleges bolygóegyüttállás. A világkorszakok fejlődése egy egyetemes cél irányába mutat. Az emberiség a bűneset után eltávolodott az isteni törvénytől (értékrendtől) és magától Isten személyétől is, ezért a teremtett világ megromlott. A korszakok célja a világmindenségnek a gonosztól való megtisztítása, a teremtett világ helyreállítása. Minden korszaknak megvan a maga sajátos célja is, megvalósul benne Isten üdvözítő tervének egy-egy részlete. A korszakok rendszerét ezért üdvtörténelemnek is nevezik.

Beszélgetsek a következő témákról!

- Keressetek a pünkösd ünnepéhez kapcsolódó magyar népszokásokat! Hogyan kapcsolódnak ezek a Biblia jelképrendszeréhez?
 - Hogyan hasznosítja ma az ember a víz és a szél erejét? Hogyan lehetne ezt párhuzamba állítani a bibliai szimbólumokkal?
- Olvasátok el az Ef 5,9–10; 2Thessz 2,13 és 1Pt 1,22–23 verseit! Hogyan formálja át ezek alapján Isten Lelke az embert?*

6. Új munkatársak a gyülekezetben

Nem sokkal a pünkösd események után a jeruzsálemi gyülekezet létszáma jelentősen megnövekedett. Egy fejezettel később Lukács már ötezer emberről számol be, amin ő csak a felnőtt férfiakat érti, a családtagokkal együtt tehát nyugodtan gondolhatunk ennek a számnak a többszörösére is.

Kikből állt az első gyülekezet? Kik voltak Péter apostol prédikációjának a hallgatói? A jeruzsálemi zsidók, a diaszpóra-zsidók és a prozeliták. Az első két csoportot Lukács egyszerűen csak héberek és görögül beszélő zsidók néven említi. A *görögül beszélő zsidók* a diaszpórából visszatelepültek Jeruzsálembe és környékére, de továbbra is megtartották görög nyelvüket, szemben az arámul beszélő héberekkel, akik soha nem hagyták el hosszabb időre őseik földjét. A prozeliták pedig a pogányból lett zsidók voltak.

Bár a görögül beszélők sem számban, sem tekintélyben nem voltak kevésbé értékesek, mint a héberek, és elődeik nem szánt szándékkal hagyták el Palesztina területét, a *héberek* mégis lenézték őket, mert csak magukat tekintették

a templom örököseinek és méltónak arra, hogy közülük kerüljenek ki a nép vezetői. Ez a feszültség sajnos az első keresztyén gyülekezetben is érződött. Furcsának találhatjuk ezt, ha arra gondolunk, hogy pünkösdkor a Szentlélek mindenkire egyenlő mértékben áradt ki, mert Isten nem tesz különbséget az emberek között nemzetiség, tekintély vagy társadalmi helyzet alapján. Az első keresztyéneknek azonban még sokat kellett tanulni nemcsak a hitben, hanem abban is, hogy így tudjanak embertársaikra tekinteni.

A görögül beszélő zsidók arról panaszkodtak, hogy a közülük való özvegyeket a héberek mellőzik a mindennapi szolgálatban. Lehet, hogy ennek akár örülhettek is volna, hiszen így ki tudtak maradni a munkából, de ez valószínűleg nem így volt. Mindenki szeretett volna a maga módján részt venni a közösség életében, és fájdalmasan érintette az, ha a többiek nem tartották igényt a szolgálatára.

Egy ilyen nagy létszámú közösség életében azonban ezek a mindennapos feladatok nem folyhattak ötletszerűen. **Szükség volt ezért arra, hogy a közösség életét megszervezzék.** Péter apostol vállalta magára ezt a szerepet, és javaslatára megegyeztek, hogy az apostolok megmaradnak az igehirdetés és az imádság szolgálatánál, az „asztaloknál való szolgálat” megszervezésére és irányítására pedig a görögök közül választanak ki hét férfit. Az ő elnevezésükre a **diakónus** szót használja a Szentírás. Ez voltaképpen egy összefoglaló név, ami az evangélium hirdetését jelölte szóval és tettel. Tehát nem valamiféle tisztségről, képességről vagy jogról van itt szó, hanem az Isten és az emberek szolgálatára való állandó készenlétről. Akár a tettet hanyagoljuk el a szó javára, akár fordítva, a diakónia eredeti tartalma sérül, ami nem más, mint „az üdvösség szolgálata”. Sajnos sehol nem találkozunk pontos feladatléírással a diakónusokra vonatkozóan, miközben az apostoli kor keresztyénei nyilván tisztában voltak ezzel. A diakónus feladata – ahogyan minden gyülekezeti funkció – valószínűleg folyamatosan formálódott, és illeszkedett a gyülekezet aktuális igényeihez, ezért nem csak nem kellett, de nem is igazán lehetett pontosan behatárolni. A diakónus az egyház „mindenese” volt, aki folyamatosan ott segített, ahol szükség mutatkozott és mindebben küldőjét képviselte. Ez a szolgálat ma is jelen van egyházunkban, annyi féle formában, ahány féle szükséghelyzet adódik a körülöttünk levő világban.

Ezekhez a szolgálatokhoz szükség van bizonyos lelki adottságokra. Lukács röviden így foglalja össze: *„...akikről jó bizonyosságot tesznek, akik telve vannak Lélekkel és bölcsességgel...”* (ApCsel 6,3).

az üdvösség
szolgálata

A megválasztott diakónusokat az apostolok imádsággal és kézzel való érintéssel iktatták be tisztségükbe. Közülük két személy válik később ismertté: Fülöp, akinek a szolgálata nyomán tértek meg a samáriaiak és az etióp kincstárnok, és István, aki „*hittel és Szentlélekkel teljes férfi volt*”. (ApCsel 6,5)

- A QR-kód a Magyar Református Egyház Szeretetszolgálatát bemutató oldalra visz. Milyen ágai vannak ennek a szolgálatnak? Csoportokban mutassatok be egyet-egyét! Mit gondoltok, milyen területen lehetne még diakóniai munkát végezni?
- Mi indítja az embert arra, hogy részt vegyen az egyháznak ebben a szolgálatában? Milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie annak, aki erre a szolgálatra hivatás-szerűen is vállalkozik?
- Miben lehet más egy diakónus és egy szociális munkás hivatása?

A zsidó diaszpórán belül két fő csoport létezett, a judaisták – a **héberül beszélő zsidók** csoportja – és a hellenisták – **görögül beszélő zsidók**. A **judaisták** a konzervatívabb irányzatot képviselték, arámi, illetve héber nyelven beszéltek, elkülönültek a környező pogány lakosságtól és szigorúan megtartották a Törvényt. Rendszeresen elzarándokoltak a jeruzsálemi ünnepekre és erős vallási kötődés kapcsolta őket az óhazához. Ilyen judaista zsidó (saját szavai szerint „*héber a héberek közül*” Fil 3,5) volt Pál apostol is. A **hellenista** zsidók ezzel szemben szinte teljesen hasonultak a környező népekhez, görögül vagy az adott pogány közösség nyelvén beszéltek, és a törvényt is sokkal liberálisabban, nagyvonalúbban értelmezték, továbbá istentiszteleti rendjük is átvett pogány elemeket. A két irányzat képviselői együtt látogatták a zsinagógai istentiszteleteket, és az őskeresztyén gyülekezetben is mindkettő jelen volt.

DIAKÓNUS: A *diako* szócsoport az Újszövetségben jelenthet asztal körüli szolgálatot (Mt 22,13; Lk 10,40; Jn 2,5); gondoskodni, segíteni a másíknak (Mt 25,44; Mk 1,13 par.); vonatkoztatható Jézus teljes életére (Mk 10,45 par.,

Lk 22,26kk); lehet a tanítványok szolgálata általában (Mk 9,35; 10,43 par.); apostoli igehirdetés, Isten szavának közvetítése (ApCsel 1,17–25; 20,24; Róm 11,13; 1Kor 3,5; 2Kor 3–6); a gyülekezet (karitatív) szolgálata (ApCsel 6,1; Róm 12,7; 1Pt 1,12); a jeruzsálemieknek gyűjtött adomány (ApCsel 11,29; Róm 15,25–31); és lehet tisztséghez hasonló szolgálat, amit nők éppen úgy végezhetnek, mint férfiak (1Kor 12,5; 16,15; Róm 16,1; Ef 4,12; 1Tim 3,11); vezetői képesség/tisztség (Ef 4,17; Kol 4,17; 1Tim 4,6). Az asztal körüli önként vállalt szolgálatra is vonatkozik – a *diakonos* alapvetően egy olyan személyt jelöl, aki más ügyében járt el, egy harmadik személy szavait adta tovább, hírvivő, megbízást teljesítő, közbenjáró.

7. Az első keresztyének és a világ – István vértanú

Beszélgetsetek az alábbi kérdésekről a csoportban!

- Egy 2021-es adat szerint a világon minden nyolcadik keresztyént üldözik a hite miatt. Szerinted mi lehet az oka ennek a jelenségnek?
- Mit tehet egy keresztyén, ha hite miatt üldözik, és mit nem?

Az Úr Jézus a búcsúbeszédeiben már beszélt arról, hogy milyen sorsa lesz majd a tanítványoknak ebben a világban, hasonlóan ahhoz, ahogyan Őt fogadta ez a világ. Miért gyűlölte Jézust a világ és miért lesz ez a sorsa a tanítványoknak is? Azért, mert ők nem ebből a világból valók. Itt élnek és munkálkodnak ugyan, de egy másik világot, **Isten világát képviselik az emberek között**. Ahol ez a másik világ, Isten hatalma megjelenik, ott az emberek életének meg kell változnia, át kell formálódnia a krisztusi életre. Ezt a változást azonban nem mindenki akarja felvállalni. Amikor egyre többen fordulnak el a bűntől és térnek Krisztushoz, akkor az ellentétes erők is megjelennek. Erről olvashatunk az apostolok cselekedeteinek történeteiben.

István tevékenységét egyetlen mondattal foglalja össze Lukács: „...erővel telve – nagy csodákat és jeleket tett a nép között.” (ApCsel 6,8) Ugyanaz az erő munkálkodott benne, amely az apostolokban is. A Biblia beszámolója szerint ellenfelei „nem tudtak szembeszállni azzal a bölcsességgel és Lélekkel, amellyel beszélt”. (ApCsel 6,10)

István

Miről is szól ez a konfliktus valójában? A Nagytanács felméri, hogy amennyiben a Jézus-mozgalom további teret nyer, az az általuk képviselt zsidó vallási rendszer megingásával jár, és elveszítik a hatalmukat. Épp ezért el kell fojtani ezt az új mozgalmat. Vádakat koholnak ellene, és a Nagytanács elé viszik. Itt gyorsan előadják azokat a vádakat, amelyek alapján Jézust is elítélték: „*káromolta Mózeset és az Istent*” (ApCsel 6,10), és „*e szent hely (a templom) ellen beszélt*” (ApCsel 6,13). Egy kívülálló szemével nézve is nem más ez, mint vallási köntösbe öltöztetett hatalomféltés.

István egészen más oldalról közelíti meg ezt a helyzetet. Ő nem a vallási hagyományokhoz, nem a templom épületéhez, hanem **az élő Jézushoz ragaszkodik**. Istennek törekszik megfelelni és nem az embereknek. „*Tanúim lesztek*” (ApCsel 1,8) – mondja Jézus és így megtapasztaljátok, hogy „*...veletek vagyok minden napon a világ végezetéig*”. (Mt 28,20) István hisz ebben, és ragaszkodik Mesteréhez, az Ő igazságához akkor is, amikor ez nehézséget jelent, ellenállásba, elutasításba ütközik. Így lesz hiteles az élete.

hiteles élet

Nem egy tanrendszert vagy egy szabálygyűjteményt követ, hanem a Lélek vezetését. Amikor a Nagytanács elé állítják, világos szavakat és bátorságot kap ettől a Lélektől. Az emberileg kibírhatatlan pillanatban pedig megkapja a szenvedéshez és a maga teljes odaadásához szükséges erőt is.

István látott valamit, ami a valóságnak a szemmel nem látható részéhez tartozik, és az életén látszott valami, ami szintén a valóság nem érzékszervekkel tapasztalható oldalához tartozik. Szokás volt a Nagytanácsban az ítélelhozatal előtt elcsendesedni és ránézni a vádlottra. És ekkor valami nagyon különös dolog történik. „*Ekkor a nagytanácsban ülök mind rátekinettek, és látták, hogy az arca olyan, mint egy angyalé.*” (ApCsel 15,15) István történetének ez a mozzanata Mózesre, Isten ószövetségi képviselőjére emlékeztet. Róla írja a Szentírás, hogy amikor a Sínai-hegyről lejött, ahol hosszú ideig együtt volt és beszélgetett Istennel, az arca sugárzott. Mózes és István különleges küldöttei, tanúi voltak az élő Istennek, különleges életúttal, és különlegesen látható jelekkel az életükben. Nem fizikai ragyogást kell keresnünk a hívő emberek életében, az azonban Jézus minden hű tanújának az életére igaz lehet, hogy valamiképpen **látszik az életén Jézus jelenléte**. A szemében, az arcán, a szavain, a döntésein, az időbeosztásán, a békességén, a lelki erején...

„A mártírok vére magvetés” – mondta Tertullianus. A szolgálatnak, az áldozatnak van értelme. A hűséges tanúskodás gyümölcse, hogy mások is felismerik, látni és élni kezdik. A beszámoló szinte észrevétlenül megemlíti valakit, aki ott volt a gyilkosok között: „egy Saul nevű ifjú.” (ApCsel 9,2) Ő látta, hogyan hal meg István, hallotta, hogyan imádkozik érte is Jézus példáját követve: „*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!*” (Lk 23,34) És ez az ifjú – még nem azonnal, de nem sokkal később – az Úr Jézus tanítványa és legnagyobb apostola lesz: Pál apostol, aki maga is kész mindenben keresztül hűségesen ragaszkodni Jézushoz.

„Árnyék mögött fény ragyog,
Nagyobb mögött még nagyobb,
S amire nézek, az vagyok.”

Gyökössy Endre gondolatait különös módon a tudomány is igazolja. Biztosan megfigyelted már, hogy amikor a környezetben többen ásitozni kezdenek, akkor magad is ásitani kezdesz. Amikor pedig sokan vidámak körülötted, akkor rád is „átragad” az öröm érzése. A reakció hátterében a tükroneuronoknak nevezett különleges idegsejtek állnak, amelyeknek az a feladatuk, hogy agyunkban létrehozzanak egy tükörképet mások mozgulatairól vagy érzéseiről, így teljes összhangba kerülhetünk környezetünkkel. Ezért nem mindegy, mire nézel. A hatalmas nehézségekre vagy a hatalmas Istenre.

Te mit látsz István vértanú történetében? Tragédiát vagy győzelmet?
Beszélj meg a gondolataidat a csoporttal!

„*Atyám bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!*”
(Luk 23,34)

8. Evangélium a pogányok között

Válasszatok az alábbi feladatok közül a témára való ráhangolódáshoz!

1. Képzeld el, hogy egy számodra idegen kultúrába kellene elvinned az evangéliumot!

- Hogyan készülnél erre?
- Milyen nehézségekkel kellene számolni?
- Mi lenne az, amit könnyen, és mi az, amit nehezen tudnál elfogadni?

2. „Könnyebb egy atomot szétrombolni, mint egy előítéletet.” (Albert Einstein)

- Mi jut eszedbe az idézetről?
- Mi az az előítélet?
- Miért kellene szétrombolni?
- Miért is olyan nehéz megtenni?

3. A kapernaumi százados (Mt 8,5–13) a kánaáni asszony (Mt 15,21–28) és az irgalmas samaritánus (Lk 10,25–37) alapján gondold végig, hogyan viszonyult az Úr Jézus a pogányokhoz!

4. Az Úr Jézus missziói parancsának értelmében az evangéliumot minden néphez el kellett vinni. A tanítványoknak tehát ki kellett lépniük a „komfortzónájukból”: El kellett menniük a pogányokhoz. Három csoportban dolgozzátok föl a pogánymissziót bemutató történeteket!

- Az ApCsel 8,4–17 alapján: Milyen viszonyban álltak egymással a zsidók és a samaritánusok? Milyen nehézséget jelenthetett ez a misszióra nézve? Hogyan sikerülhetett az apostoloknak legyőzni az előítéleteiket? Mi a Szentlélek szerepe a történetben? Milyen eredményeket ért el a samaritánus misszió? Milyen mai üzenete lehet a történetnek?

- Az ApCsel 8,26–39 alapján: Milyen érzésekkel indulhatott hazafelé az etióp kincstárnok? Milyen előítéleteket kellett legyőzniük a történet szereplőinek? Hogyan készített Isten egymás felé utat a történet szereplői számára? Milyen jelentősége lehet annak, hogy Fülöp megkeresztelte a kincstárnokot? Milyen mai üzenete lehet a történetnek?
- Az ApCsel 10 alapján: Milyen lehetett a zsidók és a pogányok viszonya a Római Birodalomban, különösen Izráelben? Milyen előítéleteket kellett legyőzniük a történet szereplőinek? Hogyan készített Isten egymás felé utat a történet szereplői számára? Milyen mai üzenete lehet a történetnek?

ELŐÍTÉLET: A latin praeiudicium szóból származik. Olyan – általában negatív természetű – véleményt jelent, amelyet valakiről vagy valakiről tárgyi bizonyítékok és az igazságra való törekvés nélkül alakítunk ki. Fakadhat elfogultságból, környezeti hatásokból vagy az egyéni vélemény túlértékeléséből.

SAMARITÁNUS: Samária városának és környékének lakója. Az elnevezés az idők folyamán politikai-vallási színezetet kapott. Az északi országrész Kr. e. 722-ben történt elfoglalása után Assíria királya az izráelita lakosság nagy részét elhurcolta, és a vidéket telepésekkel népesítette be, így az az ott maradt izráelita kisebbségből és a betelepült idegenekből keveréknép jött létre, akik átvették a zsidó vallást, de megtartották saját isteneik kultuszát is, amivel emberáldozat is járt együtt. A samaritánusoknak szándékukban állt csatlakozni a fogságból visszatérő zsidókhoz, ők azonban visszautasították őket. A júdeaiak és a samaritánusok között ezután ellenséges viszony alakult ki, és a samaritánusok akadályozták a templom és a városfal építését. A zsidók és a samaritánusok közötti gyűlölködés kölcsönös volt. Az Úr Jézus idejében a zsidók egyáltalán nem érintkeztek a samaritánusokkal, a samaritánusok viszont nem fogadták be a Jeruzsálembe igyekvő zsidókat.

III. Pál apostol

Beszélgessetek a következő kérdésekről!

- Ha egy vállalat vezetője lennél, milyen szempontok alapján választanád meg a munkatársaidat?
- És ha egy gyülekezet vezetője lennél, milyen szempontjaid lennének?
- Szerinted Isten mi alapján választja ki a „munkatársait”?

1. Ki is volt Pál apostol?

Születésének időpontja ismeretlen, a Kr. u. 1. vagy 2. évtizedre tehető, közel az évtizedek fordulójához. Kilikiában, a mai Törökország területén fekvő Tarsuszban született. A város jelentős kereskedelmi központnak számított, hiszen a szíriai és anatóliai kereskedelmi útvonalak találkozásánál feküdt. A sztoikus filozófia központja vagy iskolája is itt volt. Saul/Pál **családja régi izráeli család** volt, Benjámin törzsből (Róm 11,1), ezért diaszpóra-zsidó mivoltukban is ragaszkodtak az ősi hagyományokhoz, és ebben a szellemben nevelték gyermeküket is.

Pál apja római polgárjoggal rendelkezett, így természetesen maga Pál is. Hagyománytisztelő családként a gyermeknek a héber eredetű Saul nevet adták, a benjáminita származású első zsidó király nevét. Emellett a kor szokása szerint kezdettől fogva viselte a görög Pál nevet is, talán termete miatt (Pál=kicsi). Pál annyira fontosnak tartotta ősei hagyományát,

hogy **a farizeusok mozgalmához csatlakozott**. Jeruzsálemben Gamálielnek, a kor leghíresebb írástudójának tanítványa volt (ApCsel 22,3). Tarsuszból hozhatta magával a görög és latin nyelv ismeretét, míg mint írástudó-tanítványnak kötelezően egy mesterséget is

Jan Lievens: Pál apostol

Gamáliel tanítványa

kellett tanulnia. Ezért sátorkészítő lett, ami későbbi életében hasznosnak bizonyult.

Saul határozottan szemben állt Jézussal és mélységesen elkötelezte magát a saját útja mellett. Azt hitte, Isten ügyéért fáradozik és munkája Isten kedvére való. Ám mindez nem jelentett akadályt Isten terve előtt, mert ő minden emberen és helyzeten keresztül képes munkálkodni, hogy magához vonja az embereket.

Vannak, akik az apostol damaszkuszi élményét inkább az ő elhívásának tekintik. Az Úr Jézus e rendkívüli találkozás alkalmával valóban el is hívta őt, hogy „**a pogányok apostola**” legyen. Aki addig üldözője volt övéinek, azt a feltámadott Krisztus a maga külön megbízottjává, követévé tette: tetszett az Istennek, mondja Pál, *„...hogy kinyilatkoztassa Fiát énbennem, hogy hirdessem őt a népek között...”* (Gal 1,16). Értékrendje, önmeghatározása és kötődései ezután gyökeres változáson mentek keresztül. Alapjaiban értékelte át mindazt, amit a Názáreti Jézusról és a Törvény üdvösségszerző erejéről gondolt. Világlátásának sok lényeges összetevője lényegében érintetlen maradt, de alapvetően másképp látta a múltját, és új szemmel tekintett a helyzetére. Jézus kijelentését követően a jövővel kapcsolatban is megváltozott a szemlélete.

a pogányok apostola

Arra is tanít Saul megtérése, hogy Krisztushoz menni **személyes döntés kérdése**, és még a legvalószínűtlenebb helyzetekben is abszolút lehetséges. Az évszázadok során rengeteg ember számára jelentett ilyen gyökeres, száznyolcvan fokos fordulatot a megtérés; a fordulópont pedig nem más, mint maga Jézus Krisztus.

2. A megtérés

Az *Ószövetségben* a megtérést jelölő *súb* ige eredetileg irányváltoztatást jelentett. Olyan visszatérést, aminek kettős értelme van. Az egyik: visszatérni Istenhez, Akitől az ember eltávolodott; a másik pedig: visszatérni egy bűnök-től mentes, tiszta állapotba. Az ószövetségi megtéréshez két dolog szükséges: **az ember türelmes és őszinte bűnbánata**, és a megbánt bűnökért járó **áldozatok bemutatása**. Az ószövetségi próféták gyakran ostorozták a megtérés csupán böjtben és áldozatbemutatásban megnyilvánuló gyakorlatát, és a teljes emberre kiterjedő, tényleges és gyakorlati következményekkel is járó

megtérést követeltek. A megtéréssel kapcsolatos mondanivalójukban kiemelt jelentőséget kapott, hogy arra Izráel önmagától nem képes, azt csak maga Isten viheti végbe.

Az *Újszövetségben* a megtérés már nem valamiféle emberi cselekedet, hanem végleges következményekkel járó **isteni beavatkozás**. A különbség az, hogy az ószövetségi értelemben a bűnökből tér meg az ember, az újszövetségi értelemben pedig ezzel együtt Jézushoz is. Az újszövetségi megtérés fogalma – a *metanoia* – gyakorlatilag ezt fejezi ki; **a gondolkodás megváltozását, megfordulását jelenti**, ám nem saját erőből, hanem

metanoia

Krisztus újjáteremtő munkája által. Nem csupán valami múltbeli életállapot visszaállítása, hanem teljes megújítás. A megtérés **egy folyamat**. Az a folyamat, amelynek során az Istentől távol lévő ember a bűnbánat, bűnbocsánat és újjáteremtés által **Isten gyermekévé lesz**. Vagyis felismeri, hogy az Úr Jézus egyszeri áldozata személyesen helyette, miatta és érte is történt. Tudatára ébred saját bűnösségének és a kegyelemre való rászorultságának, majd ennek

A Krisztussal való kapcsolat átformál

következményeként Krisztust akarja és kezdi követni. A Krisztussal való kapcsolat pedig átformálja gondolkodását. A Bibliában sehol sincs megírva, hogy a megtérésnek mennyi idő alatt kell végbemennie; sem az, hogy tudnunk kell a pontos dátumát; sem az, hogy milyen imát kell elmondani hozzá. Hogy ez egy pillanat alatt ment-e végbe, vagy hosszú évek lassú változásának eredménye, annak hitünk szempontjából nincs jelentősége.

1. Gyűjts bibliai példákat a megtérésre! Hogyan jelennek meg a leckében felsorolt elemek ezekben a történetekben?
2. Melyek voltak Pál apostolnak a megtérése előtt azok a tulajdonságai, amelyek alapján alkalmas lehetett arra, hogy a „pogányok apostola” legyen? Hogyan változott meg megtérése után? Segítségül olvasd el a Fil 3, 5–11; Gal 1,13–17 és az ApCsel 26,9–19 ígeszakaszokat!

3. Pál, a pogányok apostola

Beszélgétek meg a csoportban az alábbi kérdéseket!

- Mi lenne az az 5 dolog, amit magatokkal vinnétek egy missziói utazásra?
- Vajon mennyire lehetnek hasznosak ezek a dolgok?
- Milyen nehézségeket vállalnátok el „az ügy” érdekében, és mi az, amit már nem?
- Hogyan jellemeznétek egy eredményes missziót? Mit tartanátok sikernek?

3.1. Az alapok

Pál apostol a 2Kor 11,24–28-ban így vall a misszió nehézségeiről: *„Zsidóktól ötször kaptam egy híján negyven botütést, háromszor megvesszőztek, egyszer megköveztek, háromszor szenvedtem hajótörést, egy éjt és egy napot hányódtam a tenger hullámain. Gyakran voltam úton, veszedelemben folyókon, veszedelemben rablók között, veszedelemben népem között, veszedelemben pogányok között, veszedelemben városban, veszedelemben pusztaságban, veszedelemben a tengeren, veszedelemben áltestvérek között, fáradásban és vesződségben, gyakori virrasztásban, éhezésben és szomjazásban, gyakori böjtölésben, hidegben és mezítelenségben. Ezekén kívül még ott van naponkénti zaklattatásom és az összes gyülekezet gondja.”* Mégis milyen belső motiváció hatására vállalta, hogy újra és újra elindul?

Az *aggodalom*. Pál apostol a Krisztus nélküli emberek világát teljességgel elveszítettnek látja, a pusztulás útján lévőnek (vö. 1Kor 1,18; 2Kor 2,15), az üdvösség híján szűkölködőnek. Minduntalan visszatérő témája a közeli ítélet, mely azokat fenyegeti, *„akik ellenállnak az igazságnak”*. (Róm 2,8) Éppen ezért nem ismer megállást. Minél többeknek hirdetnie kell a szabadítást, a megszabadulást *„az eljövendő haragtól”*. (1Thess 1,10) Krisztus követe ő: Pál és munkatársai által Isten szólítja az elveszetteket: *„Krisztusért kérünk, béküljétek*

Béküljete meg
Istennel!

meg az Istennel!” (2Kor 5,20) Missziója tehát arra irányul, hogy **az embereket odavezesse a Krisztusban nyerhető üdvösséghez.**

De nem csupán ezt az emberi oldalt tartja fontosnak. Missziója által Isten eljövendő dicsőségére készíti ő a világot, arra a napra, melyen az egész mindenség Istent fogja dicsőíteni.

A **felelősségérzet**. Pál felelősségérzete a római birodalom pogányai iránt abban nyilvánul meg, hogy mélyen átérzi: kötelessége az evangéliumot hirdetni közöttük: „*Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot!*” (1Kor 9,16) „*Görögöknek és barbároknak, bölcsenek és tudatlanoknak egyaránt adósa vagyok.*” (Róm 1,14) Szolgálatát nem a maga elhatározásából, hanem az evangéliumhoz való engedelmességből végzi egészen szabadon. Mert a Krisztusban való hit azt is jelenti: **nemcsak önmagamért vagyok felelős, hanem másokért is.** Isten gyermekeként egészen különleges helyzetet élvezek, és emiatt különleges magatartást kell tanúsítanom: az Isten ajándékát, a Krisztusban elnyert üdvösséget másokkal is meg kell osztanom. Jézus Krisztus evangéliuma mindenkinek szól, minden megkülönböztetés nélkül; az apostolnak pedig kikerülhetetlen kötelessége, hogy minél többeket „megnyerjen”. Ám nem mindenki kap olyan rendkívüli megbízatást, mint amelyet Pál apostol kapott. A legtöbb keresztyénnek nem az a feladata, hogy a világot járja és az Igét hirdesse, hanem inkább az, hogy vonzó életstílusával és a kívülállók befogadásával támogassa a missziót.

A **hála**. Pál apostol akár a világ végéig is elment volna, mert Isten szeretetét lenyűgöző módon megtapasztalta Jézus Krisztusban. „*Isten Fia ...szeretett engem, és önmagát adta értem*” – írja a Galatáknak (2,20), a Rómaiaknak pedig így

Isten szeretete

foglalmaz: *...szívünkbe áradt az Isten szeretete a nekünk adott Szentlélek által.*” (Róm 5,1) Itt rejlik az apostol legmélyebből jövő indíttatása. Azzal ad hálát Isten kimondhatatlan kegyelméért, hogy elviszi az evangélium üzenetét akár a világ legtávolabbi sarkába is.

Sok egyszerű dolgot lehet a büntetéstől való félelemből vagy nyereségvágyból tenni. **A legcsodálatosabb tetteink azonban mindig szeretetből és hálából fakadnak.** Ezért Pál apostol sem arról beszél, hogy bűneik miatt az embereknek ki kell engesztelniük az Istent, hanem inkább arról, hogy maga Isten akar megbékélni velünk, akik fellázdadtunk ellene. Ilyen mélyre ereszkedik Isten, hogy megszólíthassa az embert. Ezt a határtalan és kimondhatatlan szeretetet tapasztalja meg Pál és az ő gyülekezetei. Elképzelhető-e az, hogy másképp válaszolnának erre, mint mélységes hálaadással?

3.2. A bázis

Minden missziói tevékenységnek szüksége van egy „bázisra”, egy olyan gyülekezetre, ahol a misszionáriusok imádságos – és ma már anyagi – **támogatást** is kaphatnak. Amikor István mártírhalála után megkezdődött a keresztyének üldözése, Jézus tanítványai közül sokan elmenekültek Jeruzsálemből. Az egyik hely, ahol menedéket kerestek, a szíriai Antiókhia volt, Jeruzsálemtől mintegy 550 km-re északra. A jeruzsálemi gyülekezet az itteni missziói munka eredményeit látva Barnabást küldte az új gyülekezet erősítésére. E látványos misszió hatására – valószínűleg elsősorban az antiókhiai pogány lakosság körében – „krisztusiakként” kezdték emlegetni az új felekezet tagjait, nyilván azért, mert életük központjában Krisztus állt. **Innen származik** tehát a „**keresztyén**” **elnevezés, ami azt jelenti: krisztusi, Krisztushoz tartozó.**

3.3. A stratégia

Pál apostol missziójának célpontjai a különböző országok és régiók fővárosai voltak. A kiválasztott városok mindegyike egy-egy egész térséget képviselt. Ezek a „metropoliszok” a legnagyobb központok a közlekedés, műveltség, kereskedelem, politika és vallás tekintetében. Ezekben a helyeken alapozta meg az apostol a keresztyén közösségeket, nyilvánvalóan abban a reményben, hogy **az evangélium ezekből a stratégiai központokból a környező vidékre** és a közeli városokba **is eljusson**. A születő közösségekben, helyi „egyházakban”, vezetőket választott ki, akikre rábízhatta az új nyáj gondját, később pedig személyesen vagy levélben visszatért hozzájuk, hogy megerősítse őket.

3.4. A módszer

1. Először mindig a zsinagógába ment.
2. A zsidók felháborodtak a tanításán, és el akarták űzni.
3. Ezután kiment a város piacára és ott hirdette az evangéliumot.
4. Itt is gyakran félreértették, így zavargást keltett, sőt bántották is.
5. Új közösségek jöttek létre.
6. Egy ideig velük maradt és tanította őket.
7. Továbbment egy másik városba.

3.5. A (nem is annyira) titkos összetevő

Természetesen fontos az emberi stratégia, de mégsem ez volt Pál apostol titka. A keresztyén misszió **Isten Szentlelkének vezetése alatt állt**. Az apos-

A keresztyén misszió

tol és munkatársai az Ő útmutatását követték. Az apostolok cselekedeteiben végig ezt látjuk: Isten vezeti tanítványait különböző eszközökkel. Egy hívő ember életében is előfordulhatnak olyan helyzetek, amikor Isten bezár egy ajtót előtte, vagy épp nemet mond arra az útra, amit eltervezett, mert más a terve. De Isten vezetésében soha nincsen semmi értelmetlen. Mindennek megvan a maga célja, legfeljebb mi még nem értjük, mi az. Még az István halálakor Jeruzsálemben támadt üldözéssel is tovább vezeti az első gyülekezetet: az üldözés hatására mozdulnak ki Jeruzsálemből, szétszóródnak és beteljesítik Jézus ígését: „*tanúim lesztek (nem csak) Jeruzsálemben, (hanem) egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig*” (ApCsel 1,8) A Szentlélek jelenléte és szüntelen működése nélkül Pál apostol nem tudta volna bejárni az akkor ismert fél világot. Ugyanígy a Lélek vezetése nélkül az egyház ma sem élhetne, és nem valósíthatná meg azt a feladatot, amelyet a feltámadt Jézus bízott rá: „*menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet!*” (Mt 28,19)

SZÍRIAI ANTIÓKHIA: Róma és Alexandria után az ókorban a birodalom harmadik legnagyobb városa volt. Kozmopolita központ lévén, mindenféle keleti kultuszok találkozhattak itt a klasszikus vallásokkal. Ezzel is magyarázható, hogy lakói könnyen befogadták a hellenizmusból érkező a legkülönbözőbb embereket és eszméket. A város megalapítása óta, Kr. e. 300-tól kezdve igen sok zsidó lakott itt. Becslések szerint 20–60 ezren voltak, vagyis a lakosság több mint 10 százaléka. Az 1. század végére Antiókhia minden téren a keresztyén vallás és kultúra fellegettségévé változott. Itt élt a Birodalom legnépesebb keresztyén közössége. Teológusok és filozófusok vitatták meg egymással a korai keresztyénség legfontosabb kérdéseit. Hamarosan a pogány templomokat is a keresztyén rítusnak megfelelően alakították át. A Caesar által emelt Jupiter-templomot például egy nyolcszögletű katedrálissá építették át. A nagyszámú és tehetőes keresztyén közösség képes volt bajba jutott testvéreinek segíteni. A Júdeát

sújtó éhínség alkalmával már komoly segítséget tudtak nyújtani a területen élőknek. A római kultúra háttérbe szorulását azonban a császárok egy idő után nem nézték jó szemmel.

KERESZTYÉN: A szó töve a „Krisztus” szóra vezethető vissza: a görög Χριστός (chrisztosz) szóból ered, amelynek eredeti jelentése „felkent”. Az Újszövetség görög szövegében ez a héber „messiás” szónak felel meg. Ebből képezték latinból kölcsönzött képzővel a „chrisztianosz” – „Krisztushoz tartozó” melléknevet. (A nőnemű „chrisztiana” alakból származik a Krisztina név.) A képző egyébként valakihez tartozást fejezett ki, például rabszolgák nevét is így képezték tulajdonosuk nevéből.

A *keresztyén* szó szláv közvetítéssel került a magyar nyelvbe, valószínűleg [k'riszt'jan^u] alakban, ami az ómagyarban [kirisztyán]-ként hangozhatott. A „keresztyén” alak a 14–15. században bukkant fel először. Ebben a formában – tehát ty-vel a szó belsejében és n-nel a végén – is használta minden keresztyén felekezet egészen a 18. századig. (A magyarországi ellenreformáció legkiemelkedőbb alakjának, Pázmány Péternek a műveiben és Káldi György 1626-ban kiadott első katolikus bibliafordításában is így szerepel.) A szó „keresztyén” alakjának megjelenése mögött minden bizonnyal a népetimológia áll. A „keresztyén” szó ugyanis magyarázatra szorult, így a 18. századi katolikus prédikátorok úgy akartak értelmet adni neki, hogy a „kereszt” szót vették alapul. Ma a katolikus hívők a „keresztyén”, a protestánsok pedig inkább a „keresztyén” szót használják, utalva ezzel a szó eredeti értelmére.

„Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!” (1Kor 9,16) – mondja Pál apostol. Melyik ószövetségi próféta vallott hasonlóan a maga szolgálatáról? Mik lehetnek a missziói szolgálat nehézségei, és mik lehetnek az örömei? A gonosz szolga példázata alapján (Mt 18,21–35) gondolkozz el azon, hogy miért és milyen felelőssége van a keresztyén embernek embertársai felé! Milyen lenne az a keresztyén közösség, amit vonzónak találnál? Keress példát az Ó- és az Újszövetségben Isten vezetésére! Ma hogyan vezet a Lélek az egyes embert és a közösségeket?

Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.
(Mt 28,19–20)

Pál apostol missziói utazásai IV.

Vajon Pálban vagy Barnabásban fogant meg az ötlet először, hogy Palesztina és Szíria után más vidékekre is elvigyék Jézus Igéit? A Biblia szerint a **Szentlélek jelölte ki őket a feladatra**, és az antiókhiai egyház hivatalos megbízásával indultak tértítőújtjukra. A rendkívül fontos pogánymisszióra különleges előkészületek – böjt és imádság, és a Szentlélek határozott utasítása alapján választotta ki a gyülekezet az arra alkalmas embereket. Két embert jelöltek ki a feladatra, hasonlóan ahhoz, ahogyan Jézus is tette. Ez részben azért történt, hogy feladataikat meg tudják osztani egymással, de azért is, hogy képességeik révén egymást kiegészítve végezhesék a munkát. Ez a gyakorlat a továbbiakban is jellemző volt az őskeresztyén missziói munkára. Harmadikként János Márkot vitték magukkal. Rövidesen hajóra szálltak a város kikötőjében, Szeleukiában. Ez az esemény fordulópont az apostolok cselekedeteiben: ettől kezdve az elbeszélés kizárólag Pál apostol életének eseményeit követi.

pogánymisszió

1. Az első missziói út

Antiókhia

Szeleukia

Szalamisz

Páfosz

Perge

Piszidiai Antiókhia

Ikónium

Lisztra

Derbé

Antiókhia

1.

A tértítők első útja Barnabás szülőföldjére, Ciprusra vezetett. A szigetről a kis-ázsiai szárazföldre hajóztak, a pamphiliai Pergé (Perga) kikötőjébe, azzal a céllal, hogy a partközeli Taurus-hegység láncain áthatolva Piszidia városait keressék fel. Piszidia és Lükaónia tartományokban négy várost jártak be: az előbbi fővárosát, amelynek ugyancsak Antiókhia a neve, az utóbbiban pedig az egymáshoz aránylag közel fekvő Ikóniumot, Lisztrát és Derbét. Ezen az úton

alakul ki Pálnak az a szokása, hogy minden városban először a zsinagógát keresi fel, és a népéből valóknak hirdeti az igét. Visszatérő mozzanattá válik az is, hogy a zsidók szembe fordulnak vele, mire ő a pogányok közt folytatja a missziót; ennek sikerét látva viszont a zsidókat elfogja az irigység, különféle mesterkedésekkel elűzik őt, sőt ügynökeik mindenütt a nyomában járnak, s igyekeznek lehetetlenné tenni a munkáját. Visszafelé még egyszer végig látogatják a megalapított gyülekezeteket, megerősítik őket, s hajón térnek vissza Antiókhiaiba – feltehetőleg 47-ben.

A misszió eredményei – az apostoli gyűlés Jeruzsálemben

Antiókhiaiba való visszatérésük után az apostolok minden bizonnyal elbeszélték és kiértékeltek az addigi missziói munka tapasztalatait, és terveket készítettek a továbbiakra vonatkozóan. Ám **a pogányok tömeges megtérése** egy olyan fontos kérdést vetett fel, amelyben közösen kellett döntenet. A zsidókeresztyének számára természetes volt, hogy a mózesi törvény étkezési és tisztasági előírásait továbbra is megtartják, egyedül a templomi áldozatbemutatásban nem vesznek részt, hiszen az Úr Jézus kereszthalálával minden bűnükért eleget tett, így nincs már szükség további áldozatok bemutatására. Az Úr Jézus – ha nem is a farizeusok által előírt módon – maga is tiszteletben tartotta a mózesi törvényeket. A pogányokból lett keresztyének azonban egészen más háttérből érkeztek. Számukra a mózesi törvények nemcsak bonyolultak és idegenszerűek, hanem nehezen betarthatók is voltak. Jogos volt tehát a kérdés, hogy a pogányokból lett keresztyéneknek mit és mennyit kell ezekből a magukévé tenniük. Ennek tisztázására tartották Jeruzsálemben **az ősegyház első egyetemes zsinatát, az apostoli gyűlést** (ApCsel 15).

az első egyetemes zsinat

A farizeusi szemlélet befolyása alatt álló zsidó keresztyének arra tanították a pogányokból lett hívőket, hogy metélkedjenek körül, és tartsák meg a ceremonális törvény előírásait, az üdvösség feltételeként. Mivel Pál és Barnabás ezzel ellentétes álláspontot képviseltek, fontos volt, hogy az egyház egységes álláspontot alakítson ki a kérdésben, megelőzendő az esetleges szakadást. Pál és Barnabás fontosnak tartották, hogy útban Jeruzsálem felé megosszák a gyülekezetekkel első missziói útjuk tapasztalatait, amit később Jeruzsálemben is megtettek, hogy elegendő gyakorlati tapasztalat álljon rendelkezésre a helyes döntéshez.

Péter a saját tapasztalataira hivatkozva kiemelte, hogy **Isten a Szentlélek adományának kiárasztásában nem tett különbséget zsidók és pogányok, körülmetéltek és körülmetéletlenek között.** A mózesi törvények és a később hozzájuk kapcsolódó egész előírás-rendszert olyan igának, súlyos tehernek nevezte, „*amelyet sem atyáink, sem mi nem tudtunk elhordozni*”. (ApCsel 15,10) Ha a pogányokat ennek megtartására köteleznék, az azt fejezné ki, hogy a Krisztusban való hit általi megigazulás nem elégséges feltétele az üdvösségnek. Péter érveit a Pál és Barnabás által elmondott tapasztalatok még inkább alátámasztották.

Péter felszólalásához szorosan kapcsolódott Jakab érvelése, aki Ám 9,11–12-re hivatkozva kiemelte, hogy **a pogányok is Isten választottai lettek,** hasonlóan a zsidókhoz, ezért csak arra kell ügyelni, hogy a megtért és az Írásokat nem teljes mélységben ismerő pogányok a gyülekezetbe való felvételhez szükséges „minimumként” tartózkodjanak a legfontosabb erkölcsi és egészségügyi törvények megszegésétől, és szakítsanak ezekkel.

Isten választottai

A felszólalók indulat nélkül, türelmes, higgadt érveléssel szóltak, és a jelenlevők egyértelműen felismerték a Szentlélek befolyását és akaratát. A döntés meghozatalában az apostolok és a gyülekezetek képviselői vettek részt, és végül a következő **határozatot** hozták: „*Mert jónak látta a Szentlélek és mi is, hogy ne tegyünk több terhet rátok a szükségesnél: hogy tartózkodjatok a bálványáldozati hústól, a vértől, a megfulladt állattól és a paráznaságtól. Ha ezektől őrizzetek, jól teszitek. Legyetek egészségben!*” (ApCsel 15,28–29) Ezt a határozatot azután levélbe foglalták, és olyan választott hírvivőkkel küldték el a gyülekezeteknek, akik maguk is tanítók voltak, és személyes bátorítással is meg tudták erősíteni a hívőket.

2. A második missziói út

Antiókhia
Derbé
Lisztra
Tróász
Szamotraké
Neapolisz
Filippi
Thesszalonika
Bérea
Athén
Korinthus
Kenkhrea
Efezus
Cézarea
Jeruzsálem
Antiókhia

2.

A második missziói utazás egy nézeteltéréssel kezdődött. Barnabás Márkot korábbi visszafordulása ellenére alkalmasnak találta a szolgálatra, míg Pál apostol nem volt erről meggyőződve. Ez a tény szétválásukhoz vezetett, ugyanakkor a missziói munkát kedvezően befolyásolta, hiszen egyszerre két területen is folytatódott a munkálkodás. Ez az esemény bizonyítja, hogy Péterhez hasonlóan Pál apostol sem volt tévedhetetlen, hiszen később felül kellett bírálnia Márkra vonatkozó elképzelését, mert utóbb meggyőződött róla, hogy mégis „alkalmas a szolgálatra”. (2Tim 4,11) Ugyanakkor mindkét tanító buzgó és elszánt misszionárius volt, ezért Isten jóra fordította szétválásukat. Pál apostol új kísérője Szilász lett, aki maga is elismert tanító volt (ld. ApCsel 15,32), Barnabás pedig Márkot vette maga mellé, tehát továbbra is kettesével dolgoztak.

Pál apostol feltehetőleg 49 tavaszán szülővárosából, Tarzusból indult Szilásszal. Először korábbi missziói munkájának állomásait, Lisztrát és Derbét kereste fel, mert valószínűleg ezeken a helyeken volt a legnagyobb szükség a gyülekezetek megerősítésére. Lisztrában Timóteus személyében újabb alkalmas munkatársra talált, aki zsidó anyától és pogány apától származott, és a 2Tim 1,5 szerint istenfélő nevelésben részesült. Pál körülmetélte Timóteust, mert azt remélte, hogy ezzel legyőzheti a zsidók előítéleteit vele szemben, és megkönnyítheti a közöttük való munkálkodását. A keresztyének számára ekkor azonban már világos volt, hogy az Isten népéhez való tartozásnak nem feltétele ez a szertartás. Timóteus missziói útja további részén már elkísérte Pált, hogy gyakorlati kiképzést nyerjen.

Az apostol Kis-Ázsiában kívánt továbbra is dolgozni, eredeti terve szerint, de valószínűleg olyan akadályozó körülményeket tapasztalt, melyekből megértette, hogy Istennek más terve van. Ezt követően látomást kapott: egy makedón férfi könyörgött neki: „Jöjj át Makedóniába, és segíts rajtunk!” (ApCsel 16,9) Ebből megértette, hogy immár **európai területen**, Makedóniában **kell munkáját**

folymtatnia. A keresztyén misszió tehát teljesen isteni vezetés alatt állt, mivel egyedül Isten tudta, hogy az emberek hol, milyen mértékben álltak készen az evangélium befogadására. Az

isteni vezetés alatt

apostolok mindenkor alávetették magukat e személyes vezetésnek. A Szentlélek a főszereplője az Egyház küldetésének: Ő az, Aki vezeti az evangélium-hirdetőket útját, Aki megmutatja, milyen úton járjanak. Útban Makedónia felé, Tróász kikötővárosban csatlakozott Pálhoz Lukács, az események krónikása, aki a továbbiakban szemtanúként örökítette meg a történeteket. Erre utal az a tény, hogy a leírás az ApCsel 16,10-ben hirtelen többes szám első személyre vált át.

Az apostol nem habozott: el is indult Makedóniába azzal a bizonyossággal, hogy maga Isten küldi őt. A Via Egnatián át érkezett meg *Filippibe*, egy római kolóniába (ApCsel 16,12), hogy hirdesse az evangéliumot. Munkatársával együtt három napot töltött itt. Lukács három jelentőségteljes eseményt jegyzett fel: 1. az apostol hirdette az evangéliumot, ennek hatására tért meg az első név szerint ismert európai hívő, Lídia. Őt és családját Pál meg is keresztelte. 2. Szilásszal együtt letartóztatták, mert egy gazdája által kizsákmányolt rabszolganőből kiűzték a jövőmondó lelket; 3. Isten megtérésre indítja a filippi börtönőrt, aki szintén családjával együtt megkeresztelkedik. Csak az apostol leveleiből derül ki, milyen **eredményes volt** itt a misszió munka, és hogy milyen

a filippi börtönőr

meghitt kapcsolatba került a filippi gyülekezettel. Egyedül az ő esetükben volt hajlandó félretenni azt a szigorú elvét, hogy nem terheli anyagilag a gyülekezetet, amelynek körében munkálkodik. A filippieknek azonban megengedte, hogy gondoskodjanak róla és elfogadta az adományokat, amelyeket két alkalommal is utána küldtek, hogy nehéz helyzetében megsegítsék.

Az apostol *Thesszalonikában* valószínűleg kissé hosszabb időt töltött, a kikötővárosokban ugyanis sok átutazó volt, akik megtérésük esetén távoli vidékekre is eljuttathatták az evangélium üzenetét. Ottléte alatt Pál saját kezével dolgozott, és nem fogadott el a gyülekezettől adományokat sem. Ennek oka valószínűleg az volt, hogy a pogány környezetben felnőtt hívők ezt félreértették volna, mivel a nekik szóló levél tanúsága szerint sokan hajlamosak voltak a henyélésre és a másokon való élősködésre. Valószínűleg Jázonnál dolgozott, aki a helyi gyülekezet tagja volt, és Pálnak szállást is biztosított. A nehézségek ellenére sikerült Thesszalonikában virágzó gyülekezetet alapítania, akikkel mindvégig felhőtlen maradt a kapcsolata.

Areopágosz

Az út következő fontos állomása *Athén* volt, a görög kultúra egykori híres központja, amely az apostoli korra veszített ugyan korábbi jelentőségéből, de még mindig fontos kulturális központnak számított. Pál apostolnak a leírás szerint Athén szépsége mellett először a városban található sok bálvány tűnhetett fel, amelyeknek hatására fokozottan érezhette egyedüllétét és idegenségét a po-

bálványkultusz

gány világ e központjában. A bálványkultuszoktól való idegenkedése ellenére alaposan bejárta és megtekintette a különféle bálványszentélyeket, és eközben minden bizonnyal az embe-

rekkel is szóba elegyedhetett, hogy megismerhesse felfogásukat és gondolkodásmódjukat. Missziójának részét képezte, hogy **megtalálja az utat az adott területen élő emberek gondolkodásához**, és ehhez meg kellett ismernie vallási gyakorlatukat. Athén ilyen szempontból is különleges helynek számított. Az Aeropágoszon mondhatta el híres beszédét, amely az ide helyezett bronz táblán ma is olvasható. Prédikációja jó példa arra, hogyan lehet előítéletektől mentesen megszólítani egy idegen kultúra képviselőit és képviselni előttük az élő Istent, felhasználva a hallgatóság

híres beszéd

gondolkodásmódját és méltányolva az adott kultúrának istenkereső törekvéseit. Nem rajta múltott, hogy az üzenet nem talált lelkes fogadtatásra.

Kr. u. 50 végén érkezhetett Pál *Korinthus*ba. Hamar társakra talált egy zsidó házaspár személyében, akiket Claudius császár egy zsidók által támasztott zavargás miatt kiűzött Rómából. Hozzájuk csatlakozva űzte eredeti mesterségét. Sátorkészítőként az emberekkel is könnyebben kapcsolatba kerülhetett mindennapi környezetükben. Pál korinthusi munkáját az athéni tapasztalatainak felhasználásával kezdte meg. **Hatékonyabbnak ítélte az egyszerű bizonyágtételt, mint a legnagyobb ékesszólást**, és inkább az emberek lelkiismeretét vette célba. Ezért a pogányok előtt **Krisztus kereszthalálát állította a középpontba**, annak ellenére, hogy ez megbotránkozást kelthetett, hiszen a kereszthalál akkoriban a legszégyenletesebb halálnem volt, amelyet a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőire szabtak ki. Az első korinthusi levélben így vall erről: *„úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is mint a megfeszítettéről. Beszédem és igehirdetésem sem az emberi bölcsesség megejtő szavaival hangzott hozzátok, hanem a Lélek bizonyító erejével, hogy hitetek ne emberek bölcsességén, hanem Isten erején nyugodjék.”* (1Kor 2,2–4) A korinthusi gyülekezet jelentős szerepet játszott az apostol életében, a szó jó és rossz értelmében egyaránt; Pálnak tengernyi gondja, bánata és mégis sok öröme volt velük.

az egyszerű
bizonyágtétel

Pál apostol útban Jeruzsálem felé a kisázsiai *Efezusban* is tett egy rövid látogatást, és mivel tanítása felkeltette az ott élő zsidók érdeklődését, megígérte, hogy adandó alkalommal ismét meglátogatja őket. Korinthusban végzett munkájának híre is eljuthatott már ebbe a városba. Az apostol rövid jeruzsálemi tartózkodást követően (ahol húsvét és pünkösd ünnepét töltötte) ismét Antiókhia-ba tért vissza.

*„...hitetek ne emberek bölcsességén,
hanem Isten erején nyugodjék.”*
(1Kor 2,5)

3. A harmadik missziói út

Antiókhia
Galácia vidéke

Frígia

Efezus

Filippi

Tróász

Milétosz

Tírusz

Ptolemais

Cézárea

Jeruzsálem

3.

A harmadik missziói út (ApCsel 18,23–20,38) alkalmával Pál apostol Antiókhiaiból útra kelve bejárta Galáciát, Frígiát és a hegyvidéken átkelve a Meander-völgyön át Efezusba érkezett, ahol többeket megkeresztelt és három hónapig tanított a zsinagógában. A zsidók között ismét kevés sikerrel járt, ezért a pogányokhoz fordult, és egy Tirannosz nevű rétor volt iskolájában tanított tovább. **Isten sokféle jellel erősítette szolgálatát:** betegeket gyógyított, ördögöket űzött, sőt egy halottat is feltámasztott. Az egykor okkult praktikákat űző újonnan megtértek elégették mágikus könyveiket. Demeter ötvös lázadást keltett ellene, ezért elhagyta Efezust. Az Úr szava azonban egyre terjedt egész Kis-Ázsiában. Pál apostol nyomában mindig megpróbáltatások jártak, ám az üldözés és az ellenállás végül megedzette az igaz keresztyéneket, akik tovább hirdették az evangéliumot.

A harmadik missziói út vége felé már tudta az apostol, hogy hamarosan börtönbe vetik, és valószínűleg meg is ölik. A Szentlélektől az út minden állomásán azt az intést kapta, hogy bilincs és megpróbáltatások várnak rá, Cézáreában ezt Agabosz próféta is közli vele, de Pált semmi nem tarthatja vissza – a pünkösdi ünnepekre a szent városba akar érní. Az efezusi gyülekezethez intézett utolsó szavai hűen tükrözik Krisztushoz való ragaszkodását: „*És most, íme, én a Lélektől kényszerítve megyek Jeruzsálembe, és hogy mi ér ott engem, nem tudom; csak azt tudom, hogy a Szentlélek városról városra bizonyóságot tesz, hogy fogság és nyomorúság vár rám. De én mindezekkel nem gondolok, sőt még az életem sem drága, csakhogy elvégezhessem futásomat és azt a szolgálatot, amelyet az Úr Jézustól azért kaptam, hogy bizonyóságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról.*” (ApCsel 20,22–24)

a Lélektől
kényszerítve

Egyes bibliakutatók egy negyedik missziós útról is beszélnek, és a korai keresztyén történetírás is alátámasztja ezt az elgondolást. A Bibliában azonban

nem találunk semmilyen konkrét bizonyítékot arra nézve, hogy Pál még egy missziós útra indult volna, minthogy arra legfeljebb Az apostolok cselekedetei lezárást követően kerülhetett sor.

Az ApCsel 16,11–15 alapján válaszoljatok a következő kérdésekre!

- Ki volt az első név szerint ismert keresztyén Európában? Jellemezd őt! Hol hallotta az evangéliumot? Hogyan változott meg az élete a megtérése után? Mivel szolgált a misszió ügyét? Te mivel tudnád ezt szolgálni?
- Az ApCsel 16,16–34 alapján válaszolj: Miért kerültek Pálék börtönbe? Hogyan fogadták az igazságtalanságot? Mi történt a börtönben? Hogyan reagált a börtönőr az eseményekre és miért? Hogyan változott meg a börtönőr élete?
- Olvasd el az apostol Aeropágoszon mondott beszédét (ApCsel 17,22–34)! Keresd ki belőle azokat a részeket, amelyekben: 1. elismeri a vallásosságukat, 2. finoman cáfolni próbálja a pogány istenképet, 3. a hallgatóság saját tapasztalataira utal! Mi lehetett teljesen új az athéniaknak?

Melyik adottságot, „bezárt ajtót” a legnehezebb elfogadnod életedben? Ki tudtad mondani ezzel kapcsolatban: „Igen, Atyám, mert így láttad jónak” (Lk 10,21)? Megtapasztaltad-e már, hogy Isten egy bezárt ajtó helyett egy másikat nyitott előtted?

ZSINAT: A görög szóösszetétel eredeti jelentése: egy úton járni. A keresztyén szóhasználatban egyházi előljárók tanácskozását értjük alatta teológiai kérdések, illetve törvényhozás céljából.

4. Utazás a Római Birodalomban

A római útrendszer rendkívül fejlett volt. A jól kiépített, rendszeresen karbantartott utak hossza 90.000 kilométer, a teljes úthálózat pedig 200.000 kilométer hosszúságú volt. A közutakon, egymástól meghatározott távolságban állomásokat (statio, mutatio) létesítettek, ahol az előfogatókat (lovakat, öszvéreket) kicserélték, hogy pihent állatokkal folytassák útjukat. Egymástól nagyobb távolságra éjjeli szállásra, étkezésre alkalmas házakat

(mansio) is építettek, ahol a hivatalos küldött megszállhatott, megvacso-
rázhatott, és ha szükséges volt, friss, pihent lovakat is kaphatott. Az aposto-
lok feltehetően két fontos útvonalat használhattak. A Via Egnatia Illyriát (a
Balkán-félsziget északnyugati részét), Makedóniát (a Balkán északi részét)
és Thraciát (a Balkán-félsziget délkeleti részét) kötötte össze. Évszázado-
kon keresztül az egyik legfontosabb kereskedelmi és hadiútként funkci-
onált. Legfontosabb állomásai Thesszalonika, Hadrianopolis (Drinápoly)
és Konstantinápoly. A selyemút (helyesebben selyemutak) pedig Damaszkusz,
Aleppó, Antiókhia, Ankara és Konstantinápoly városán haladt át. A római
birodalom valamennyi fontos városát bajos és körülményes lett volna
csak műúton megközelíteni. A messzi tartományok és Róma között gyakran
rövidebb ideig tartott az utazás a tengeren, mint a kerülőkre kényszerítő
szárazföldön. A Földközi-tengeren gyorsjáratú, külön erre a célra épített
postahajók vitték a hivatalos küldeményeket, leveleket és természetesen
a megbízással utazókat. A császárkorban a két legfontosabb itáliai kikötő-
ben, Ostiában és Brundisiumban állandóan horgonyoztak különleges fu-
tárhajók és ezek is szállítottak személyeket.

Az apostoli levelek V.

Az első keresztyének életéről a legtöbbet az apostoli levelekből tudhatunk meg. Olyan emberek gondolataiba pillanthatunk be rajtuk keresztül, akik **valódi kapcsolatot tartottak fenn a keresztyén közösségekkel**. Olykor szorongató problémák közepette találjuk őket, máskor belső visszasságokra derül fény. Pál apostol őszintén feltárja a közösségek belső feszültségeit, köszönetet mond a kapott adományokért, válaszol a felvetett kérdésekre vagy éppen állást foglal a közösséget fenyegető veszélyekkel szemben. Írásait valószínűleg nem az utókornak szánta. Fel sem merült benne, hogy levelei egyszer majd a Szentírás részei lesznek, inkább a gyülekezetet fenyegető veszélyeket látta maga előtt. Levelei mégis mély teológiai gondolatokat foglalnak magukba. A bennük leírtak egy része korhoz kötött, vagyis arra a konkrét helyzetre vonatkozik, amely Pál reakcióját kiváltotta. Bár ezek a témák számunkra közvetlenül nem aktuálisak, mégis igen tanulságosak, mert jó példák arra, **hogyan lehet és kell szemlélni és megoldani a mindennapi élet problémáit**. A levelekben persze általános jellegű, minden korra érvényes tanítást is találunk. Amit azonban a leginkább érdemes elsajátítanunk belőlük, az az apostol világszemlélete és értékrendje: a legegyszerűbb dolog is a hit szemszögéből közelíti meg.

minden korra
érvényes tanítás

*De tudjuk, hogy eljött az Isten Fia,
és értelmet adott nekünk, hogy megismerjük az Igazat,
és ezért vagyunk az Igazban, az ő Fiában, Jézus Krisztusban.*

Ő az igaz Isten és az örök élet.

(1Jn 5,20)

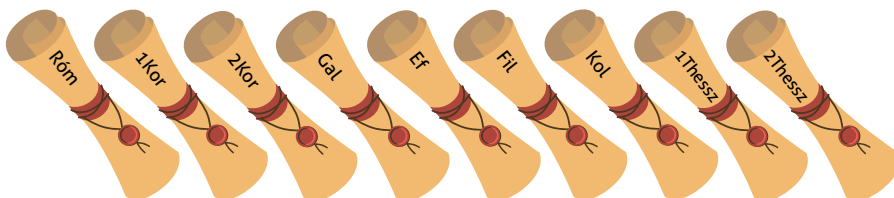
1. Az apostoli levelek csoportosítása

Többféle szempont szerint is történhet.

1.1. A címzettek szerint:

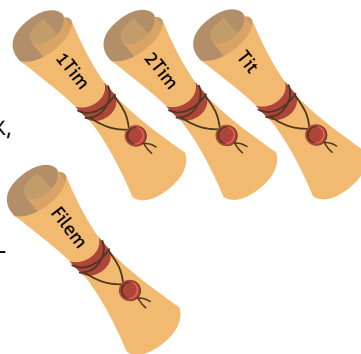
Pál apostol leveleinek csoportosítása:

Tanítói levelek: gyülekezeteknek szóló iratok

Pásztori levelek: személyeknek, az apostol munkatársainak szólnak.

Jellemzően pásztori tanácsokat tartalmaznak, amelyek a gyülekezet vezetésére vonatkoznak.

Magánlevél: kimondottan egy személy egy meghatározott ügyéről szól.

1.2. A keletkezés helye szerint:

Missziói útjai során írt levelek: 1–2. Thesszalónika, Galata, 1–2. Korinthus, Róma

Fogságban írt levelek: Efezus, Kolossé, Filippi, Filemon

Pásztori levelek: 1–2. Timóteus, Titusz

1.3. A keletkezés ideje szerint:

Korai levelek: 1–2. Thesszalónika; az úgynevezett „nagy levelek” Róma, 1–2. Korinthus, Galata;

Fogságból írt levelek: Efezus, Filippi, Kolossé, Filemon

Pásztori levelek: 1–2. Timóteus, Titusz

Ne feledkezzünk meg azokról a levelekről sem, amelyeket nem Pál apostol írt! Az újszövetségi levelek újabb csoportját azok az **egyetemes** (katolikus vagy közönséges) **levelek** alkotják, amelyeket szerzőjük nem egy bizonyos személynek vagy gyülekezetnek szánt, hanem általában a gyülekezeteknek, az egész keresztyénségnek. Ezek a következők: Jakab; 1-2. Péter; 1-2-3. János; Júdás.

1.4. Hogyan nézett ki egy levél az ókorban?

Az ókorban a leveleket papiruszra írták, amely papiruszsásból (Cyperus papyrus) készült. A papiruszt sokáig termesztették Egyiptomban a Nílus deltájában. A szár belét csíkokra vágták, összepréselték, és sima, vékony, írásra alkalmas lappá szárították. Számos ilyen levél maradt fenn, amelyeket olvasva megállapíthatjuk, hogy egészen meghatározott formájuk volt. Pál apostol maga is használta ezt a sémát, ugyanakkor keresztyén tartalmat adott neki. Az ókori levélforma a következő:

A tekerős külsején:

címzés

- *bevezető üdvözlés*
- *imádság a címzett egészségéért*
- *hálaadás az isteneknek*
- *a levél tartalma*
- *jókívánások a címzetteknek*
- *személyes köszöntés*

„Pál, Krisztus Jézusnak Isten akarátából elhívott apostola...”

„Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.”

„...hálat adok az én Istenemnek, Jézus Krisztus által mindnyájatokért.”

„Sokszor köszönt titeket az Úrban Akvila és Priszka...”

„Az Úr Jézus Krisztus kegyelme, Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal!”

2. Az első keresztyének legfontosabb tanításai

A hitből való megigazulás – Pál levele a rómaiakhoz

Előfordult már veletek olyan, hogy valami rosszat tettetek, de nem kaptatok érte büntetést? Milyen érzés volt? És amikor valaki mással történik ugyanez? Esetleg, ha valamilyen tévedés folytán titeket büntettek meg valamiért, amit más tett?

2.1. Mit is jelent az igazság a Bibliában?

Nem filozófiai, ismeretelméleti **igazságot**, végső és abszolút alapelvet jelent. Általában azt szoktuk igazságosnak nevezni, ha valaki a közösségi életet koronként meghatározó szabályoknak megfelelően él és cselekszik. Ennek az alapja az Ószövetségben a Törvény, igaz ember pedig az lehet(ne), aki ennek az igazságnak megfelelően él. A törvényhez ragaszkodó, az igazságra törekvő becsületes, feddhetetlen jellemű ember. Az igazság tehát nem elvont fogalom, hanem tetteken lemérhető magatartás, meghatározója pedig az istenfélelem. Az Újszövetségben – hasonlóan az Ószövetséghez – **az ember igaz volta az Isten akarata szerint való életet jelenti**. Csakhogy az egész Szentírásen végigvonnul, hogy **az ember nem tud megfelelni az Isten törvénye által felállított erkölcsi normáknak**. Pál apostol a Római levélben egészen plasztikusan írja le azt a belső harcot, amelyet mindannyian átéltünk már: *„...mert nem azt cselekszem, amit akarok, hanem azt teszem, amit gyűlölök. (...) az akarat megvolna bennem a jóra, de nem tudom véghezvinni azt. Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat.”* (Róm 7,14.18.19)

Pontosan ezt érezzük, amikor olyat teszünk, amiről tudjuk, hogy rossz. Vagy amikor nem teszünk meg valamit, amit pedig kellene. Vagy amikor a legjobb szándékkal próbálunk tenni valamit, és mégis valahogy rosszra fordul... Sokszor olyan az egész belső világunk, mint egy rettenetes csatatér, ahol folyton dúl a harc a jó és a rossz között. Ilyen borzasztó hatalom a bűn! Azt mondja az apostol: szinte nem is én teszem már azt a rosszat, amit nem helyeslek, amit nem akarok, hanem a bennem lakozó bűn. Folyamatosan küzdök ellene, de bennem lakik, és mert folyamatosan meg is teszem a rosszat, ezért méltó vagyok Isten ítéletére.

2.2. Hogyan lehet a bűn terhétől megszabadulni?

Pál apostol két utat vázol föl:

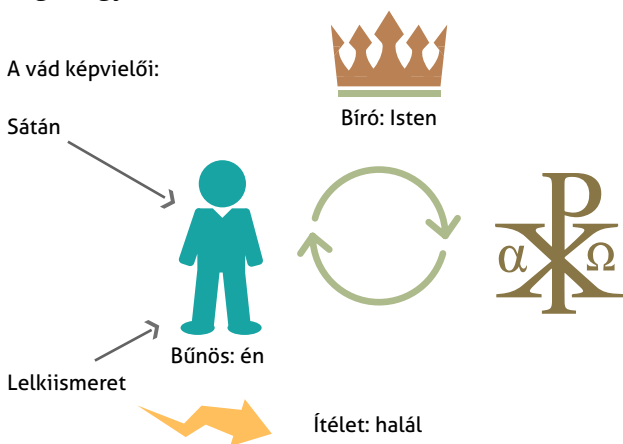
A pogányok számára az volna a megoldás, ha megtartanák az erkölcsi törvényt. „Mert amikor a törvényt nem ismerő népek természetükből fakadóan cselekszik azt, amit a törvény követel, akkor ezek a törvény nélküliek önmagukban hordozzák a törvényt. Ezzel azt bizonyítják, hogy a törvény cselekedete a szívükbe van írva, bizonyosága ennek lelkiismeretük és gondolataik, melyek hol vádolják, hol felmentik őket.” (Róm 2,14–15)

Az ember veleszületett erkölcsi érzéke törvény nélkül is megköveteli a jó cselekvését és tiltja a bűn elkövetését. Isten a lelkiismereten keresztül azokat is képes megszólítani, akik nem kaptak Tőle közvetlen kinyilatkoztatást.

A zsidók számára ez az út egyértelműen a Törvény megtartása.

Csakhogy az ember egyik úton járva sem képes bűn nélkül élni, igazzá válni. „Mind elhajlottak, valamennyien megromlottak, és nincsen, aki jót tegyen, nincs egyetlen egy sem.” (Róm 3,12) A szomorú emberi igazság az, hogy **önmagunktól soha nem tudunk igazzá válni.**

Istennek azonban van hatalma arra, hogy megmentse a Benne bízókat. Pál apostol ezt egy, a jogi életből vett képpel mutatja be. Képzeljünk el egy bírósági tárgyalást!

Az Úr Jézus, Aki elszenvedte a bűnt büntetését, helyet cserél velem, a bűnös emberrel.

Krisztusért igaznak fogad el, mintha nem volnék bűnös.

„Mivel tehát megigazultunk hitből, békességünk van Istennel a mi Urunk Jézus Krisztus által.” (Róm 5,1)

a lelkiismeret

Isten ítélőszéke előtt állva esélytelenek vagyunk... Ám a döntő pillanatban az Úr Jézus helyet cserél velünk. Ez azért lehetséges, mert földi életében minket képviselve magára vette a bűn következményeit, halálával pedig elszenvedte a büntetést. Vagyis minden jogos vád ellenére megkapjuk a felmentő ítéletet. De még ennél is többet tett értünk: feltámadásával legyőzte a bűn következményeit – például az örök halált – és új életet ajándékoz mindenkinek, aki ezt elfogadja tőle.

Krisztus uralma

A hívő ember tehát a törvény uralma helyett a törvényt tökéletesen betöltő Krisztus uralma alá kerül. Amíg a saját erőnkkel próbálunk a Törvénynek

vagy azoknak az elvárásoknak megfelelni, amiket Istennek tulajdonítunk, addig minden kísérletünk kudarcba fullad. De nem kell elveszni, mert Isten magától a mi megmentésünkre az Úr Jézusban. A megigazulás tehát azt jelenti: bár saját erőmből képtelenek vagyunk arra, hogy Isten előtt igazak váljunk, Ő mégis úgy tekint rám, mintha az volnék, mert Krisztus magára vette és elszenvedte a bűneim büntetését. A Kolossé levélben, ahol Pál apostol adóssághoz hasonlítja a bűnt, így fogalmazza meg voltaképpen ugyanezt: *„Eltörölte a követeléseivel minket terhelő adóslevelet, amely minket vádolt, és eltávolította azt az útból, odaszegezve a keresztfára.”* (Kol 2,14)

hit által

A hit általi megigazulás tanítása nem az Újszövetségben jelenik meg először, hanem

a Biblia legelején, Mózes első könyvében. Ábrahám, a „hívók atyja” nem saját erejéből vált méltóvá Isten ígéreteinek elnyerésére, hiszen nem egyszer súlyos hibákat követett el. De minden körülmények között, sőt azok ellenére is bízott Isten ígéreteiben. Vagyis nem saját erőfeszítése eredményeképpen lett igaz emberré, hanem *„hitt az Úrnak, és ő ezt számította be neki igazságul”.* (1Móz 15,6) A „tulajdonít” vagy „beszámít” kifejezés jelentése világos: érdem nélkül a javára írni valakinek azt, ami nem az övé, avagy nem írni a számlájára azt, ami viszont az övé.

SZÍVBE ÍRT VAGY TERMÉSZETI TÖRVÉNY: A pogányok, noha nem ismerik Mózes törvényét, de azért vannak fogalmaik Istennek abban kinyilvánított akaratáról. Ők is igazodnak egy törvényhez, amely a szívükbe van írva. Az erkölcsi normák magvát minden ember ismeri, aki birtokában van az emberi természetnek.

Az első keresztyének problémái: VI. Zsidó-keresztyének és pogány-keresztyének viszonya

PÁL LEVELE A RÓMAIAKHOZ ÉS PÁL LEVELE A GALATÁKHOZ

Hallottad már a „zsidó-keresztyén kultúra” kifejezést? Mire utalhat? Mit gondolsz, mi lehet a közös a zsidóságban és a keresztyénségben?

A pogánymisszió kezdetétől fogva fontos kérdéseket vetett fel a zsidó-keresztyének és a pogány-keresztyének viszonya. Az apostolok első zsinata ugyan megnyugtatóan rendezte azt a kérdést, hogy a pogányból lett keresztyéneknek mit és mennyit kell betartaniuk az ószövetségi törvényből, ám a két csoport konfliktusa újra és újra felmerül az Újszövetségben, így a Galata és Római levélben is.

1. A római gyülekezet

A **római gyülekezet** tagjai között zsidókat és pogányokat is találunk egészen addig, amíg Klaudiusz császár rendelete minden zsidót – így az Úr Jézus követőt is – kitiltott Róma városából. Amikor mintegy öt év múlva visszatérhettek, komoly nézeteltérésbe kerültek a gyülekezet többségét alkotó pogány-keresztyénekkel a törvény megtartásával kapcsolatban. Pál apostol ezért fontosnak tartotta, hogy tisztázza a zsidóság és a (pogány)keresztyénség viszonyát. A pogányok közül sokan hajlamosak voltak úgy gondolkodni, hogy Isten hitetlenségük miatt mindenestől elvetette a zsidókat. Isten ígéretei azonban semmiképp nem hiúsulhatnak meg. A pogányok megfeledeztek arról, hogy a zsidók tévedéseik ellenére mégiscsak áldást közvetítettek számukra. Bármilyen töredékes módon is, de **megőrizték Isten üzenetét**. Történetük pedig – kudarcaikkal és bűnhődésekkel együtt – tanulssággá, a bűn és a megváltó kegyelem drámájának példájává

lett a pogányok számára. Az apostol ezt egy nagyon szép képpel – **a szelíd és a vad olajfa** képével – szemlélteti. A pogányokat a vad olajfa ágaihoz hasonlítja, beoltva a szelíd olajfába, amely Izráel. A valóságban a kertészek ennek pontosan az ellentétét teszik: a szelíd (nemesített) növény ágait szokták a vad törzsbe oltani, hogy az aztán jó gyümölcsöt hozzon. Ám, amit Pál apostol ki akar fejezni ezzel a képpel, az teljesen világos: a pogányok, akik egykor vad olajfához hasonlítottak, kint éltek-haltak a

pusztában, a túskebokrok között, most Isten különös kegyelméből beoltattak a szelíd olajfa gazdag, termékeny törzsébe. Az apostol első mondanivalója a figyelmeztetés. A pogányok kísértése könnyen a megvetés, lenézés lehetne. Hiszen a zsidók elbuktak, és most ők léptek a helyükre. A lenézés kísértése ezzel együtt egy olyan világban, ahol a zsidóság közutálatnak örvendett, igen könnyen felüthette a fejét. Pál ezért figyelmezteti a pogányokat: **ne feledjék, nem lett volna keresztyén egyház, ha előbb nem lett volna judaizmus!** Az apostol ezután a remény szavát szólaltatja meg. A pogányok megtapasztalták Isten jókedvét, szeretetét, míg a zsidóság emellett megtapasztalta Isten szigorú, konzekvens igazságát is. **Ha a pogányok megmaradnak a hitben, megmaradnak Isten szeretetében.** Azonban, ha a zsidók felhagynak keménységükkel, Isten azon nyomban visszaoltja őket a maguk szelíd olajfa törzsébe. Isten türelme és várakozó szeretete mutatkozik meg ebben. Ha még nem, vagy ha már nem vagy az Ő szeretetében, nincs még veszve semmi. Az újra beoltatáshoz nem kell más, mint annak a komolyan vétele, hogy Isten Krisztusban megváltott, megbocsátotta bűneidet. Eszedbe juthat, hogy hányszor és hogyan keresett már Téged. Istennel mindig van lehetőség az új kezdetre. Ma is, mert Ő munkálkodik.

az új kezdet

2. A galata levél

A galatához írt levelet röviddel első missziói útja után írta Pál apostol Galácia gyülekezeteinek, hogy felszólaljon bizonyos **zsidó tévtanítók ellen**. Ezek a tévtanítók azt állították, hogy az üdvösséghez nem elég egyedül a Krisztusban

való hit, hanem szükséges a körülmetélkedés és a mózesi törvények megtartása is. A galáciai keresztyének nem valamiféle bűn csábításának, vagy éppen közömbösségnek, hanem egy másik tanításnak engedve távolodtak el Istentől. Hogy pontosan mi lehetett ennek a tartalma, arra csak azokból az érvekből tudunk következtetni, amellyel az apostol a tanításukat cáfolja. Isten ígéreteinek elnyeréséhez elengedhetetlennek tartották a testi Izráelhez való csatlakozást, ezért elvárták a körülmetélést még a nem zsidó származású keresztyénektől is. A törvényt olyan kötelezettségnek tekintették, amelyet Krisztus követőinek is vállalniuk kell, hogy tökéletesen betöltsék Isten akaratát. A cselekedeteken alapuló üdvösség pedig nem jó hír. Megterhelő, kárhóztató és nyomasztó.

Ezt a tanítást Pál apostol „*másik evangéliumnak*” nevezi, mivel összeegyeztethetetlen volt azzal a tanítással, amit ő hirdetett a galatáknak. Ezek szerint az egyházban, sőt az egész világon csak neki lehet igaza? A dolog nem ilyen egyszerű. Pál lehetségesnek tart véleményeltéréseket, különböző színezetű irányzatokat az Isten népe között.

az alap Jézus Krisztus

Lehet különbség a „felépítményben”, de **az alap csak egy lehet: Jézus Krisztus**. A Pál által hirdetett evangélium tehát **Isten szabadító szeretetének egyetlen útja az emberhez**. Elképzelhetetlen, hogy a keresztyén tanítás egysége közmegegyezés útján jöjjön létre. Összeállhat ugyan valamiféle közös alap azáltal, hogy az eltérő nézetekből mindegyik fél enged valamit, de egyáltalán nem biztos, hogy ez az alap azonos azzal, amit Isten rakott le Jézus Krisztusban. Az egyház nem olyan, mint egy régi ház, amihez a kor szükségleteinek és a maga ízlésének megfelelően minden nemzedék hozzátold valamit. Nem is a zsidóság, az iráni vallás, vagy a hellenizmus vallásos nézeteiből és szokásaiból, „felismeréseiből” összerakogatott mozaik. A hit alapja az, amit Isten tett értünk Jézus Krisztus által.

az evangélium mint forrás

Galáciában pedig ahelyett, amit Krisztus tett, az lett fontossá, amit az embernek kell tennie. Ahelyett, hogy elfogadnák hittel Isten kegyelmét, ki akarják érdemelni maguknak. A súlypont Istentől az emberre helyeződött át.

Ezért kell, hogy az apostol emlékeztesse őket arra az evangéliumra, amely hitre indította őket. Sok száz évvel később a reformáció megértette Pál törekvését az „ad fontes” elve azt jelenti, az egyházi hagyományoknál sokkal fontosabb maga az evangélium mint forrás, mert az az alapja, a lényege és az üzenete az egész szolgálatnak.

A RÓMAI GYÜLEKEZETET nem Pál apostol alapította, de Rómába érkezése előtt már hosszú ideig figyelemmel kísérte e gyülekezet életét, sőt nagy álma volt, hogy egyszer majd meg is látogatja őket. Az evangélium a katonákon, császári tisztviselőkön vagy éppen a kereskedőkön keresztül már a negyvenes években eljuthatott Rómába, és az apostol meg is jegyzi, hogy hitüknek az egész világon híre van.

GALATÁK V. GALÁCIABELIEK: Hogy kik is azok a galaták, arról az újszövetségi kutatók véleménye megoszlik. Az egyik elmélet szerint az első missziói úton alapított gyülekezeteknek írta Pál apostol a levelet, a másik szerint pedig az észak-galáciai kelta származású törzsek között élő keresztyén gyülekezeteknek. A galatákat viharos események sodorták messzire eredetileg a Duna és az Adria között fekvő szálláshelyeikről. A Kr. e. 3. sz. elején le akarták rohanni Makedóniát és Görögországot, de csatát vesztek. Kis-Ázsiába menekültek, és a mai Ankara környékén találtak új hazát. Kr. e. 25-ben a rómaiak Galáciát a környező területekkel együtt a birodalom provinciájává tették. Pál már mint római alattvalókat kereste fel őket. A kelta őslakosok mellett szép számmal található ott beköltözött idegeneket is. A vidék lakói főként természetimádó pogányok voltak, ugyanakkor Galáciát is átítatta a hellenizmus sok elemet egybeötvöző kultúrája. (Makedónia egy ókori államalakulat volt a Balkán északi részén, az ókori Görögország szomszédságában. A Bibliában az elnevezés alatt Provincia Macedonia-t értjük. Nem összekeverendő a modern Macedónia állammal, amelynek területével csak kisebb átfedésekben közös. A mai Macedónia az ókori Makedóniának északi peremterülete volt. 2019 februárja óta az Észak-Macedón Köztársaság nevet viseli. Macedónia nevének kiejtése magyarul c-vel és k-val egyaránt helyes.)

OLAJFA: A próféták nem egyszer használják az olajfa képét Izráelnek mint Isten olajfájának a szimbolizálására. Nem csoda, hiszen az olajfa volt a me-

diterrán világ leginkább ismert és az egyik leghasznosabb fája. A Jeremiás 11,16-ban ezt olvassuk: „Zöldellő, szép gyümölcsű és formás olajjának nevezett el téged az Úr”.

Néhány szomorú adat

Bár az ókori források egybehangzóan állítják, hogy a zsidók mindenütt megtalálhatók voltak a Római Birodalomban, pontos lélekszámukat lehetetlen meghatározni. A kutatók az első században 4 és 8 millió közé teszik ezt a számot. A 14. század végére azonban már csak 1,5 millióan élhettek, ami részben a 11. századtól egyre nagyobb méreteket öltő európai zsidóüldözésnek tudható be. A középkorban ugyanis sok ellenséget szereztek azzal, hogy ők nyújtottak hiteleket a keresztyének számára (ekkor ugyanis a keresztyének számára tilos volt a kamatszedés). Gyanúsak lehettek azért is, mert minden bizonnyal a mózesi tisztasági előírások szigorú betartása miatt a járványok kevésbé sújtották a városokban külön a számukra kijelölt városrészeket, mint a higiénia hírből sem igen ismerő többi lakónegyedet. Őket tették felelőssé Krisztus haláláért is. Ezért nagyon gyakran váltak a tömegek gyilkos indulatainak céltáblájává.

A Szentföldre induló keresztes hadak gyakran a helyi „pogányokkal” számoltak le először. 1096-ban a Rajna-vidéki, majd 1189-ben angliai zsidók ezreit mészárolták le. A zsidókat Nyugat-Európa több országából is kiűzték a középkorban. Angliából 1290-ben, Franciaországból 1395-ben, Spanyolországból 1492-ben, Portugáliából 1497-ben, Németország és Itália több városából pedig a 15. században.

A III. Ince pápa elnökletével összeült IV. lateráni zsinat (1215) határozata értelmében a zsidóknak megkülönböztető jelzéseként sárga vagy kék szalagot kellett viselniük. Az európai uralkodók közül egyedül IX. Lajos tett eleget IX. Gergely pápa Talmud betiltására vonatkozó kérésének. A francia király 1242-ben Párizsban rendezett talmudégetést.

Az 1348–50-es pestisjárványért sokan a vádak szerint békákból, pókokból, szentelt ostyából és keresztyének szívéből álló mérgüket Európa kútjaiba öntő zsidókat tették a felelőssé.

VII. Az első keresztyének problémái: Isten gyermekeinek szabadsága

PÁL LEVELE A GALATÁKHOZ

Milyennek képzeltek el egy igazán szabad embert? Létezik egyáltalán ilyen? Milyen veszélyei lehetnek a szabadságnak? Hogyan lehet visszaélni vele?

1. Jézus Krisztus által nyert szabadság

Miután Pál apostol bizonyágot tett arról, hogy Isten Krisztusért minden embert kész fiává fogadni, „az egyetlen evangélium” egy másik fontos vonatkozásáról

is beszél. **Isten gyermekei Jézus Krisztus által szabadok.** A szabadság motívuma többször is felmerül Pál apostol írásában (Gal 2,4; 4,3–7; 4,9, Róm 13,8; Kor 9,19), de ilyen nyomatékosan és alaposan csak a galatákhoz írt levélben fejt ki, hogy a szabadság

Krisztus által szabadok

Isten gyermekeinek lételeme, ami nélkül nem is lehetnének Isten gyermekei. Az Ószövetségre hivatkozva Ábrahám két asszonyát, a rabszolga Hágárt és a szabad feleséget, Sárát állítja szembe egymással. Az általuk szült gyermekek: Izmael és Izsák eltérő sorsával jellemzi a törvény szolgáinak és az ígélet szabad gyermekeinek életét. A rabszolganő rabszolgasorsra szüli fiát, noha ez a fiú is Ábrahám gyermeke. Ábrahámnak a szabad nőtől született fia viszont maga is szabad. Egyikük a törvény uralma alatt élők, másikuk pedig Isten Krisztus által szabaddá tett gyermekeit testesíti meg. De nem a születésen alapuló eltérő társadalmi helyzetük a döntő, hanem a születésük módja: Izmael test szerint, Izsák pedig Isten ígérete által született. Születésénél fogva, természetes adottságai révén ugyanis senki sem juthat el az istenfíui méltóságra. Mindazok, akik Krisztust hittel elfogadják, Isten fiaivá és gyermekeivé lesznek. Az istenfíúság „Isten örökösévé”, „Krisztus örököstársává” tesz (Róm 8,17; Gal 4,7). Isten Lelke által egy egészen különleges gyermeki kapcsolatba kerülhetünk Vele, és bizalmasan Atyánknak szólíthatjuk Őt (Róm 8,15–16; Gal 4,6). Vagyis mindent, amit az Atya

az Úr Jézusnak ajándékozott, nekünk is adja. Megajándékoz bennünket az élettel, végtelen szeretettel őrökdi mindenünk felett, minden pillanatban vigyáz ránk, gondviselése minden nap vezet bennünket.

Arra van szükségünk, hogy Isten kegyelmesen közbelépjen, és fiává fogadjon minket Jézus Krisztusért, és a **fűság Lelkét ajándé-**

a fűság lelke

kozza nekünk. Akik Izsák módján, Isten közbelépésére az evangélium által lettek Isten gyermekei, azoknak nincsen szükségük a szigorú ószövetségi törvény megtartása. Amikor az ember hittel fogadja a megfeszített Krisztus evangéliumát, akkor elnyeri bűnei bocsánatát és megkapja a Lélek ajándékát, hogy gyermeki bizalommal fordulhasson az Atyához. Krisztus valóban új életre szabadította fel. Nincs teljesítménykényszer, nem a parancs és engedelmesség, hanem a bizalom és a szeretet az ember Istennel való kapcsolatának az igazi tartalma.

A szabadság szó tartalma igen gazdag, és koronként változó. Pál apostol korában a sztoikus filozófusok az „ataraxia”, a rendíthetelenség révén elérhető belső függetlenségre törekedtek. A kegyes zsidók a törvény megtartásában látták szabadságuk biztosítékát. A mai teljesen hétköznapi szabadságfogalom az ember mindentől és mindenkitől való függetlenségét hirdeti. Az egyén szabadsága addig tart, amíg mások szabadságát nem korlátozza. Így általában azt az embert tartjuk szabadnak, aki vágyait és törekvéseit korlátozás nélkül megvalósíthatja. Pál apostol valószínűleg nem erre gondol, amikor azt írja: *„álljatok meg tehát szilárdan, és ne engedjétek magatokat újra a rabszolgaság igájába fogni.”* (Gal 5,1) Emberi sajátosság, hogy mindig megpróbálunk valamihez igazodni, valaminek megfelelni, hogy elnyerjük mások elismerését és szeretetét. Az Istennel való kapcsolatunkban erre semmi szükség. Az a szabadság, amelyre Krisztus megszabadított minket, azt jelenti, hogy az Istennel való viszonyunkat semmi sem veszélyezteti. Semmi sem lehet végzetes számunkra, és semmihez sem kell görcsösen ragaszkodnunk. Ezt a szabadságot nem valamely hatalom ajándékozta nekünk, hanem maga a Teremtő. Nemcsak azt jelenti, hogy megszabadulunk valamiféle kényszertől vagy elnyomástól, hanem azt is, hogy nem vagyunk kiszolgáltatva olyan változó külső elvárásoknak, mint a divat, a szépségideál vagy a koronként változó populáris eszmék. Ezt, de ennél sokkal többet is jelent: szabadságot arra, hogy Isten mellett döntsek és Neki akarjak engedelmeskedni. Ezt az engedelmességet nem mások erőltetik rám. Nem a megfelelni akarás, a félelem vagy a biztonságom óvása indít az engedelmességre. Keresztényként szabadon dönthetek Isten mellett.

formálhatóság

Isten olyan életet szánt az embernek, amelyet már nem a félelem, az irigység vagy a tehetetlenség jellemez, hanem a formálhatóság, az új iránti fogékonyság, nyitottság, bizakodó reménység mindenféle előítélet és kötöttség nélkül. Egyvalami számít: a szeretet által munkálkodó hit. De ne felejtjük el, hogy a szeretet mindig *következménye* a hitnek. Amikor a szeretet válik a hit mértékévé, igazságának bizonyítékává, akkor lényegében megint csak a törvény útján, az emberi teljesítményre támaszkodva keressük a megigazolást. Szeretetünk töredékessége miatt pedig újra bizonytalanná válik minden.

Egyáltalán nem mindegy azonban, **hogyan él a keresztyén ember a Krisztusban nyert szabadságával**. Furcsa módon Pál apostol is teljesítményt vár el a hívőktől, ami talán nehezebb is, mint amit a tévtanítók hirdetnek. Azt kívánja, hogy **minden dolgot szeretetben történjék**. De senkinek nem lehet azt megparancsolni, hogy szeresse a másikat. Ezt nem lehet kikényszeríteni. De

nem is kell, hiszen a szabadság légkörében valamiféle belső készletésre „magától” kihajt az emberben. Krisztus a szeretetre a maga szeretetével szabadít fel. A Tőle kapott szabadságunk a szeretetben teljeseedik ki. Az igazán szabad ember az, aki Krisztus módján tud szeretni. Vagyis a törvény helyébe a szeretet lép.

2. A szabadsággal járó veszélyek

Az apostol természetesen számol **a szabadsággal járó veszélyekkel** is. „...csak a szabadság nehogy ürügy legyen a testnek, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak” (Gal 5,13) – mondja a galatáknak, a korinthusiakat pedig így figyelmezteti: „Minden szabad, de nem minden használ. Minden szabad, de nem minden épít.” (1Kor 10,23) Az embert minduntalan megkísérti a szabadság téveszméje. Fel akar szabadulni a rabszolgaság alól, és közben nem veszi észre, hogy még veszélyesebb szolgálásra jut, amikor a saját vágyai és akarata szolgálja lesz. Luther ilyen értelemben az embert egy lóhoz hasonlítja: mindenképp ül egy lovas rajta, csak éppen az a kérdés, hogy az a Sátán vagy a Krisztus. Amikor Pál apostol a keresztyén szabadságról beszél, őszintén elmondja, hogy **a szabadság nem mindenre kiterjedő, nem egészen korlátlan**. A krisztusi szabadság valójá-

ban rabszolgaság a világ szemében, hiszen **a szeretet önkéntes választása**, döntése alapján mások érdekét nézi, másokon igyekszik segíteni. Nem azért, hogy cserébe majd viszonzják valamikor, amikor épp nekem lesz rá szükségem, hanem azért, mert kizárólag azt tekintem, hogy a másoknak szüksége van rá, nekem pedig megadatott a lehetőség, hogy segíthessek, választhassam a szeretet útját. Ez a szabadság: a szeretet döntése a rabszolgaság mellett. Nem könnyű a szabadságnak ez a szolgálai útja, de tulajdonképpen az egyetlen lehetőség arra, hogy

keresztyén életet éljünk. Az Ószövetség azt mondja, ne tegyél olyat másnak, amit magadnak nem kívánsz. Az Úr Jézus fokozza ezt: tedd meg mással, amit magadnak kívánnál! Ilyen egyszerű eldönteni, mit kell tennem adott helyzetben: beleképzelni magam a másik bőrébe – és rögtön rájövök, mi a dolgom. Az apostol azt is hangsúlyozza, hogy ennek a szeretetből fakadó szolgálatnak **kölcsönösnek kell lennie**. Ne legyenek a keresztyén gyülekezetben olyanok, akik elvárják ugyan a másik szolgálatát, maguk azonban nem szolgálnak keresztyén testvérüknek! A rómaiakhoz írt levélben még egy fontos szempontot tesz hozzá: az erősek tartoznak az erőtlenek gyengeségeit hordozni (Róm 15,1–3). Szolgálatot ugyanis mindenkinek saját képességei és lehetőségei szerint kell vállalnia. De valamilyen szolgálatot a gyülekezet legkisebb vagy legerőtlenebb tagja is tehet másoknak.

Istennek tetsző életet élni, a szeretet által rabszolgaként szolgálni egymásnak **csak a Szentlélek segítségével lehet**. A Krisztusban hívó ember erkölcsi megújulásának, szolgálatra kész szeretetének titka abban rejlik, hogy maga Isten teremti újjá az embert Lelkével.

Lélek gyümölcse – Szentháromság Katedrális, Dublin

az erősek tartoznak az erőtlenek gyengeségeit hordozni

Sokszor idézett mondat Augustinustól: „Szeress, és tégy, amit akarsz!”

Tényleg bármit meg lehet indokolni azzal, hogy szeretetből tettük?

Vagy valamilyen különleges szeretetre gondol Augustinus?

Igen rövid parancsot kaptál:

Szeress, és tégy, amit akarsz.

Ha hallgatsz, szeretetből hallgass;

ha kiáltasz, szeretetből kiálts;

ha korholsz, szeretetből korholj;

ha kímélsz valakit, szeretetből kíméld;

a szeretet gyökere legyen benned,

s ebből a gyökérből csak jó fakad. (Augustinus)

Az első keresztyének problémái: VIII. A megosztottság

PÁL ELSŐ LEVELE A KORINTHUSIAKHOZ

Válassz a témára való ráhangolódhoz egy vagy több feladatot az alábbiak közül!

1. Beszélgetsetek a következő kérdésekről!
 - Saját közösségeinkben hogyan viszonyulunk azokhoz, akik másként gondolkodnak, mint mi?
 - Mi lehet a megosztottság oka?
 - Hogyan lehet megoldani ezt a problémát?
2. Alkossatok közösen valamilyen szerkezetet (például egy autót vagy egy repülőgépet)! Beszélgetsetek róla, kinek, mi a feladata ebben a szerkezetben! Hogyan éreztétek magatokat ebben a helyzetben?
3. Rajzolj egy házat! Ha elkészültél, hasonlítsd össze a partársadéval! Vajon elvárható-e, hogy minden esetben ugyanazt értsük egy fogalom alatt? Mit gondolsz, mikor jelenthet problémát a különbözőség?

1. Megosztottság és viszálykodás Korinthusban

A megosztottságról és a viszálykodásról Pál apostol a korinthusi gyülekezet kapcsán beszél. A korinthusi keresztyének nem voltak sokan, a bibliatudósok kutatásai szerint ez kicsinyke gyülekezet volt, de máris pártokra szakadt. A gyülekezet állapotát tehát a megosztottság (a levélben a pártoskodás) szóval is jellemezhetnénk. Négy különféle csoportra oszlottak, akik egymással rivalizáltak.

Természetes, ha nem gondolkodunk mindenről egyformán. Isten nem akarja az embereket uniformizálni. Mindannyiunkat egyedinek, különlegesnek teremtett:

„Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él
s mint fán se nő egyforma-két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”
(Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd).

De mit kezdünk azzal, ha valaki másként gondolkodik? Hol van a határ aközött, amit a másként gondolkodásban még el tudunk vagy el lehet fogadni egy keresztyén közösségen belül, és aközött, amit már nem? Valaki ezt így fogalmazta meg: „A lényeges dolgokban egység, eyebeekben szabadság, de mindenben szeretet.” A mérce nyilvánvalóan itt is Isten Igéje.

*a lényeges dolgokban
egység*

2. A lelki kiskorúság és lelki nagykorúság

Pál apostol természetesen ezt a kérdést is a hit szemszögéből nézve közelíti meg. Azt mondja, hogy **a viszálykodás oka a lelki kiskorúság**. Ez nem az életkortól függ, és nem is attól, hogy ki mennyi ideje tartozik a gyülekezetbe, hanem attól, hogy mennyire jutott előre a hitben. A hit fejlődése – bár vannak nagyon hasonló szakaszai, állomásai – mindenkinél egyéni módon megy végbe. Még csak nem is lineáris, hanem mélységek és magasságok váltakoznak benne. Ha egy gyermek viselkedésére azt mondjuk, hogy gyerekes, abban nincsen semmi értékítélet. Olykor a felnőttek is viselkedhetnek gyerekesen. Amikor Pál apostol lelki kiskorúaknak nevezi a Korinthusban viszálykodókat, akkor ezt ő sem a megítélés, hanem a megjobbítás szándékával teszi. Mit nevezünk lelki kiskorúságnak? Mik lehetnek a jellemzői?

A LELKI KISKORÚSÁG:

- Gyerekes hit, amely elutasítja Isten mélyebb megismerését. Olyan ez, mint a kisgyerekek életében a dackorszak – hívők is dacolnak olykor Istennel, és láznak ellene.
- Az olcsó hit: olyan keresztyénekre jellemző, akik elfogadják Jézust Megváltójuknak, de Uruk-nak nem. Isten áldására, ajándékaira igent mondanak, de az engedelmesség gondolata már nem tetszik nekik. Nem haladnak előre a lelki életükben.
- Elzárkózás a világtól, és csak a magunk megszokott kis keresztyén körében élni, csak ezen a körön belül barátkozni, más közösségekről pedig tudomást sem venni.
- Úgy gondolkodni a hitről, mint egy érzelmi, misztikus dologról, amelynek nem sok köze van az értelmünkkel felfogható tényekhez. Valójában azonban az értelmünkkel kell megértenünk Isten dolgait ahhoz, hogy utána az érzelmeinkben is megjelenhessen az iránta érzett szeretetünk.
- A lelkileg kiskorú ember fél véleményt nyilvánítani, vagy mások véleményét hangoztatja. Szüksége van egy „influencerre”, egy befolyásosnak ítélt személyre, akire hallgathat. A nagykorú mer önálló véleményt nyilvánítani, mert az Ige alapján van egy meggyőződése, és van egy Megváltó Krisztusa, akit ő ismer, és Aki mellett bátran kiáll.
- Relativizáló gondolkodás, amely kimondja: minden igazság viszonylagos. Olyan szilárd viszonyítási alap hiányában, mint amelyet Isten ígéje kínál számunkra, bármi igaz lehet, amit annak érzünk.

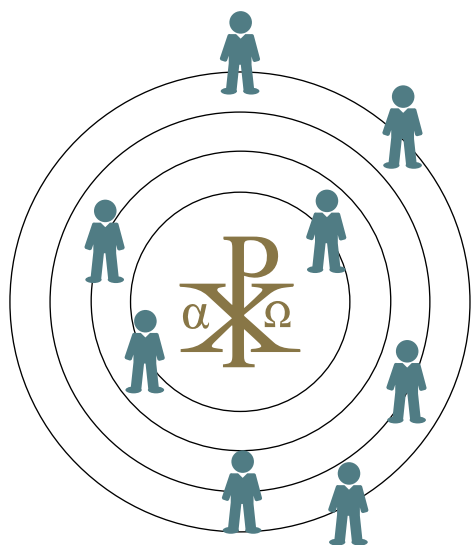
A LELKI NAGYKORÚ EMBER JELLEMZŐI PEDIG:

- Kerüli a felesleges viszálykodást és törekszik a békességre. A civakodás az éretlen felnőttekre és a gyerekekre jellemző.
- A nagykorú elsősorban nem az emberek véleményére figyel, hanem Istenére.
- A nagykorú keresztyén nem panaszkodik és siránkozik folyamatosan, el tudja fogadni az Úrtól a jót is és a rosszat is. A nagykorú keresztyén bizakodó, mert nem a nagy problémát látja, hanem a nagy Istent.
- Lelki kiskorúságra utalhat az is, ha valaki gyakran sértésnek veszi a kritikát. A nagykorú nem bántódik meg ilyesmin, mert tudja helyén kezelni a bírálatot. Képes különbséget tenni a rosszindulat és a jobbító szándék között. Hajlandó az önvizsgálatra, és azt is tudja, hogy a sértésre nincs értelme sértéssel felelni.

Olvassátok el Pál korinthusiakhoz írt első levelének 8. fejezetét, majd beszéljétek meg a következő kérdéseket!

- Mennyire számít közömbös dolognak (adiaforonnak) szerintetek a bálványáldozati hús kérdése? (Nézzétek meg az adiaforon szó jelentését a szömagyarázatok között!)
- Hogyan jelenik meg ebben a lelki kiskorúság és a lelki nagykorúság?
- Szerintetek hogyan viszonyuljanak a „nagykorúak” a „kiskorúakhoz”?

A megoldás tehát: fel kell növekedni! **A lelki növekedés pedig a Krisztus megismerésében való előrehaladást jelenti.** Minél távolabb vagyunk a középponttól, az Úr Jézustól, annál távolabb vagyunk egymástól is. Minél közelebb kerülünk Hozzá, annál közelebb leszünk egymáshoz is.

Pál apostol az efezusi levélben foglalja össze ezeket a gondolatokat: „*többé ne legyünk kiskorúak, akik mindenféle tanítás szelében ide-oda hányódnak és sodródnak az emberek csalásától, tévútra csábító ravaszságoktól; hanem az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk fel szeretetben mindenestől őhöz, aki a fej, a Krisztus, akiből az egész test egybeilleszkedik és összekapcsolódik a különféle ízületek segítségével úgy, hogy minden egyes tagja erejéhez mérten közösen munkálja a test növekedését, hogy épüljön szeretetben.*” (Ef 4,14–16)

3. A keresztyén közösség: közösségben Krisztussal, közösségben egymással

„*Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai*” – írja az apostol Korinthusba (1Kor 12,27). **Az egyház mint Krisztus teste** elnevezés jellegzetesen páli megfogalmazás, jóllehet az Újszövetségben máshol is előfordul (pl. Jn 15). Gondolatmenete ez: mivel a gyülekezet Krisztus teste, ezért a hívőknek is egy testként kell viselkedniük (Róm 12,4kk; 1Kor 12,12kk). A test pedig a Biblia szóhasználatában az egész embert jelenti, aki ebben a világban él és kapcsolatban áll Istennel, az embertárssal és a bűnnel. Mi jellemzi ezt a testet?

- A gyülekezet mint Krisztus teste **Istenhez tartozik**, mert Ő váltotta meg, Ő hívta ki ebből a világból egy másik valóságba. A hívő ember és a gyülekezet Krisztusnak új életét, üdvösségét köszönheti.
- Krisztus teste **különböző tagokból áll**. Ahogyan az emberi testben is, itt is **mindenkinek megvan a maga szerepe**. Senki más nem végezheti el azt, amit Isten személy szerint neki szánt a Krisztus testében.
- Lelki **ajándékaink** ennek megfelelően **különböznek egymástól**. A különbözőség nem szakíthatja szét a testet, hanem ez teszi alkalmassá különböző feladatok elvégzésére.
- A test egésze és a tagok egyenként is a fő, **Krisztus uralma alá tartoznak**. Ő irányítja a testet. Az Ő akaratát cselekszik a tagok.

4. A lelki ajándékok

A Lélek ajándékokat oszt minden hívőnek **a gyülekezet épülésére, illetve építésére**. A korinthusi gyülekezet bővülködött a lelki ajándékokban. Sajnos azonban a tagok, mint a gyerekek, azon vitatkoztak, hogy melyik ajándék a legfontosabb. Pál a gyülekezet széthúzása miatti aggodalmában írt a korinthusiaknak ezeknek az ajándékoknak a valódi jellegéről, és arról, hogy azok miként teljesítik feladatukat. A lelki ajándékok – magyarázta – **kegyelmi ajándékok**. Ugyanaz a Lélek adja azokat az „ajándékokat”, amelyekben „különbség van”; és a szolgálatokban és cselekedetekben, amelyekhez ezek az ajándékok vezetnek, szintén „különbség van”. De Pál hangsúlyozza, hogy *„...Isten, aki mind ezt véghezviszi mindenkiben, ugyanaz”*. (1Kor 12,6) Azt, hogy kinek és milyen ajándékot ad a Lélek, azt a gyülekezet szükségletei határozzák meg. Neki jár érte köszönet is, nem pedig annak, aki az ajándékot használja, hiszen nem is az egyes emberek kapják, hanem a közösség. Egyetlen ajándékot sem szabad lebecsülni vagy lekicsinyelni, de túlértékelni sem.

Pál apostol számára a szeretet a kulcs annak megértéséhez, hogy mire van szükség a közösségben megélt élethez. Az igazi lelkiség nem az ajándékokban, ismeretben vagy a csodatévő erőkből mutatkozik meg, hanem az önfeláldozó szeretetben, amit Isten Jézus Krisztusban mutatott meg nekünk.

ADIAFORON, ADIAFORA (t.sz.): Görög eredetű szó, amely a sztoikus filozófiából került a keresztyén etikába. A sztoikusok az életben egyedül az erényeket tartották fontosnak, minden egyebet a közömbös dolgok közé soroltak. A II. Helvét Hitvallás XXVII. fejezete Jeromos egyházatyát idézve azt tanítja: „Közömbös dolog az..., ami sem nem jó, sem nem rossz, úgyhogy akár megtetted, akár nem tetted meg, az sem igazságodul, sem bűnödül nem számít”. A reformáció korában a középkori egyház istentiszteletének (a liturgiának és a képek, szobrok használatának) azon részeit értették alatta, amelyeket az egyház megtűrhet anélkül, hogy a Szentírást megsértené.

LELKI V. KEGYELMI AJÁNDÉK: A görög nyelvben használt bibliai szó: *karizma* jelentése: „kegyelmi ajándék” A hívő ember Szentlélek által kapott felhatalmazása a keresztyén közösség szolgálatára.

KORINTHUS: A város gyökerei a legősibb mitológiába nyúlnak vissza. A teljesség igénye nélkül: ide kapcsolódik Sziszüphosz, Pégaszosz, a szárnyas ló, és itt zajlott le Nagy Sándor és a cinikus filozófus, Diogenész találkozása. Korinthus földrajzi adottságainak köszönheti kiemelkedő helyét. A kereskedelmi forgalom találkozási és ellenőrző pontja volt. A szabados életvitel már a Kr. e. 5. században arra indította Arisztophanészt, hogy megalkossa a korinthiadzeszthai, „korinthusi módra élni” ígét, vagyis kicsapongó életmódot folytatni. A vallási kultuszok a lakosság sokszínű eredetét tükrözték. A nemzeti vallás mellett különféle keleti misztériumvallások voltak jelen (Ízisz, Szeraphisz, Kübelé), de szép számmal voltak zsidók is.

Az Újszövetségben három felsorolást is találunk a „Lélek ajándéka-
íról”, azaz a lelki (kegyelmi) ajándékokról. Ezek a következők: Róm 12,6–8;
1Kor 12,4–11 és 1Kor 12,28. A Róm 12-ben említett lelki ajándékok a pró-
fétálás, szolgálat, tanítás, bátorítás, adakozás, vezetés és könyörületesség.
Az 1Kor 12,4–11-ben található listán szerepel a bölcsesség igéje, az ismeret
igéje, hit, gyógyítás, csodatevő erő, prófétálás, lelkek megkülönböztetése,
nyelveken szólás, nyelveken szólás magyarázata. Az 1Kor 12,28 a gyógyítást,
támogatást, vezetést és különféle nyelveken szólást tartalmazza.

- Fogalmazzátok meg, mi lehet a különbség a lelki ajándékok és a talen-
tumok között!
- Írjatok parafrázist a Szeretet himnuszához!

*Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem, olyanná
lettem, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom. És ha prófétálni is tudok, ha minden
titkot ismerek is, és minden bölcsességnek birtokában vagyok, és ha teljes hitem van
is, úgyhogy hegyeket mozdíthatok el, szeretet pedig nincs bennem: semmi vagyok.
És ha szétosztom az egész vagyonomat, és testem tűzhalálra szánom, szeretet pedig
nincs bennem: semmi hasznom abból. A szeretet türelmes, jóságos; a szeretet nem
irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem viselkedik bántóan, nem
keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a rosszat. Nem örül
a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal. Mindent elfedez, mindent hisz, mindent
remél, mindent eltűr. A szeretet soha el nem múlik. De legyen bár prófétálás: el fog
töröltetni; legyen nyelveken szólás: meg fog szűnni; legyen ismeret: el fog töröltetni.
Mert töredékes az ismeretünk, és töredékes a prófétálásunk. Amikor pedig eljön
a tökéletes, eltöröltetik a töredékes. Amikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint
gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek; amikor pedig
férfivá lettem, elhagytam a gyermeki dolgokat. Mert most tükör által homályosan
látunk, akkor pedig színről színre; most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy
fogok ismerni, ahogyan engem is megismert Isten. Most azért megmarad a hit,
a remény, a szeretet, e három; ezek közül pedig a legnagyobb a szeretet.*

(1Kor 13,1–13)

IX. A példamutató gyülekezet – Thesszalónika

Kálvin a thesszalónikai gyülekezet jellemzését „az igazi keresztyénség rövid meghatározásaként” említi. Ennek a keresztyénségnek az **alapja Isten kiválasztása, mégpedig az evangélium szolgálatára**. A thesszalónikaiak, miután megtértek a bálványoktól, az élő és igaz Istennek kezdtek szolgálni, mégpedig nem csak szóban, hanem **cselekedetekben, erőkből és Lélekben**.

cselekedetek

Olyannyira, hogy az apostol szerint „példaképpé” lettek minden hívőre nézve. A thesszalónikai gyülekezeti élet valószínűleg nem csak abból állt, hogy hallgatói voltak az apostol és társai igehirdetésének, hanem hogy a közösség minden tagja bizonyágtevővé vált, és a gyülekezet egész élete igehirdetéssé változott. A thesszalónikaiak mindenben az apostol és az Úr követői lettek. Hamarosan azonban üldözni kezdték őket azzal a váddal, hogy megtagadják a római császárt. Vigasztalást jelentett számukra, hogy szenvedéseikben az Úr Jézus életével és halálával vállalnak közösséget. Az Úr követése nem valami keserű önsanyargatás, hanem a „Szent Lélek örömeivel” végzett szolgálat. Fontos, hogy a gyülekezet Jézus tanításával összhangban éljen. A thesszalónikaiak környezetében ez például azt jelenti, hogy a romboló szexualitás kultúrájával szemben a testi örömeiket a házasság szentségében élik meg. Környezetüktől abban is különbözniük kell, hogy megbízhatók, és nemcsak saját jólétükért dolgoznak, hanem azért is, hogy másokat segíthessenek. Ugyanez az öröm hatja át a keresztyén reménységet is: várja vissza a gyülekezet a halálból feltámadt Jézust, a Szabadítót.

Hálát adunk Istennek mindenkor mindnyájatokért, amikor megemlékezünk rólatok imádságainkban, mert szüntelenül emlegetjük a mi Istenünk és Atyánk színe előtt hitből eredő munkátokat, szeretetből jövő fáradozásotokat és a mi Urunk Jézus Krisztusba vetett reménységetek állhatatosságát; mivel tudjuk, Istentől szeretett testvéreink, hogy választottak vagytok.

(1Thessz 1,2–4)

1. Krisztus visszajövele – Pál első és második levele a thesszalonikaiakhoz

Keresztyén társaikhoz hasonlóan a thesszalonikaiakat is foglalkoztatta **a parúzia** – vagyis **az Úr Jézus második eljövételének** kérdése. Voltak, akiket annyira magával ragadott az Úr visszajövetelének a várása, hogy elhanyagolták miatta a napi munkájukat, és nem éppen méltó módon készültek erre a dicsőséges napra. Voltak olyanok is, akik – talán éppen az üldözések során – meghalt szeretteik miatt aggódtak, hogy mi lesz velük, nem fognak-e kimaradni az Úr visszatérése öröméből. Ezért az első thesszalonikai levélben Pál megadja a felvilágosítást a hívőknek Krisztus visszajövetelére nézve, valamint arra is, hogy miként kell rá helyesen felkészülni. A második levélben pedig arról ad tanítást, hogy milyen jelek előzik meg és kísérik majd a parúziát.

visszajövetel

A dark night scene with a full moon and a lit street lamp. The moon is visible through the silhouettes of trees, and a single street lamp is illuminated in the foreground. The overall atmosphere is quiet and contemplative.

A Szentírás semmi kétséget nem hagy afelől, hogy a halál a hívő ember életében ugyanúgy eljön, mint a hitetlenekében. **A halál ugyanis a bűn zsoldja** (Róm 6,23), vagyis annak következményeként jelent meg a világban, hogy az első emberpár fellázadt Isten ellen. Ám a hívő ember tudatában van annak, hogy az igazi veszedelmet, **a kárhozatot az Úr Jézus már elszenvedte helyette**. Amikor egy ember hit által elfogadja Jézust megváltójának, máris részesül Krisztus halála és feltámadása áldásában. Akik már földi életüket Krisztusban

élték, azok visszajövelekor megkapják feltámadott testüket. Erről a felséges pillanatról így szól az apostol: „Mert amint felhangzik a riadó hangja, a főangyal szava és az Isten harsonája, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak, azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.” (1Thessz 4,16–17)

Krisztus visszajövelekor az előbbiek szerint három dolog fog történni:

- 1.) Akik Krisztusban elaludtak, feltámadnak.
- 2.) Azok a Krisztusban élők, akik akkor még élni fognak, „elváltoznak”, vagyis meghalás nélkül mennek át a mulandóságból a dicsőségbe. Földi testük dicsőséges, feltámadott testté formálódik át, ahhoz hasonlóvá, amilyen az Úr Jézus teste volt feltámadása után.
- 3.) Mind a feltámadottak, mind az elváltzottak elragadtatnak a felhőkön át az Isten elé, az égbe. Ez a váradalom volt kezdettől fogva **a hívők reménysége**, és ha hosszú időn át háttérbe szorult is, egyre jobban feléled, erősödik az Úr híveinek a lelkében. Akinek a lelkében igazán él ez a reménység, azt minden földi nyomorúság közepette is élteti. Ez a reménység tette olyan hatalmassá az apostolokat, olyan rendíthetetlené az első keresztyéneket, próbatételek közepette is örülni képessé Krisztus híveit.

a hívők reménysége

Arról, hogy az Úr Jézus második eljövételét milyen események előzik majd meg, Pál apostol a második Thesszalonikai levelében ír. A kép azonban sajnos nem teljes, hiszen az apostol ebben a levélben utalást tesz a gyülekezettel egy korábban erről folytatott beszélgetésére, amire az olvasók nyilván emlékeznek, mi azonban nem ismerjük ennek részleteit. Pál valószínűleg azért írta

az Úr napja

a második levelet, mert sokan félreértették az első levél néhány kijelentését, miszerint „az Úr napja úgy jön el, mint éjjel a tolvaj” (2Thessz 5,2), és ez az esemény olyan közel van, hogy lesznek, akik élni fognak és megmaradnak az Úr eljövételéig. Sőt, Pál saját magát is ezek közé sorolta. Voltak, akik azt gondolták, hogy itt van már az Úr napja, ezért „tétlenül éltek”, „haszontalan dolgokat műveltek” (2Thessz 3,11), ami szöveg ellenében volt azzal a példával, amit az apostoltól kaptak. Pál apostol két eseményre összpontosít, ami kapcsolatban áll a végső időkkal: az első az

Antikrisztus megjelenése (a törvénytíró, ahogy ő nevezi), a második **Jézus Krisztus eljövetele**. Azt mondja, hogy e két esemény közül először „a hittől való elszakadás” (2Thessz 2,3) következik be, amikor „megjelenik a törvénytíró” (2Thessz 2,3), aki „beül az Isten templomába is, azt állítva magáról, hogy ő isten” (2Thessz 2,4). Pál apostol beszél arról, hogy az egyház az ő korában sem mentes az az isten-ellenes erők befolyásától. Ezek az erők sokakat el fognak téríteni az Isten parancsolatainak megtartásától és az Úr Jézushoz való hűségtől. A levél megírásának időpontjában azonban ez a romboló tevékenység távolról sem olyan akadálytalan és intenzív, mint amilyen közvetlenül Krisztus második eljövetele előtt lesz. Ennek az az oka, hogy jelen van a világban egy visszatartó erő. Hogy pontosan ki vagy mi lehet az, arról csak találgatni tudunk. A legvalószínűbb magyarázat az, hogy az apostol a Római Birodalomra, illetve a császárra gondol. Pál a szó pozitív értelmében a jó rend védelmét várta tőle, de azt is tudta, hogy a császárok is múlandók, csupán a Királyok Királya él és uralkodik örökké.

THESSZALONIKA jelentős város volt az apostoli korban. Sokáig kérdéses volt, hogy Konstantinápoly vagy Thesszalonika-e a rangosabb. Eredetileg Thermainak hívták, Kr. e. 315-ben Kassander nevezte el feleségéről, makedóniai Fülöp lányáról Thessalonikének. Kikötőjéből nyomult előre Xerxész Európába. Itt volt az ókor legjelentősebb hajógyára. Sosem szállták meg római csapatok, szabad városként saját önkormányzattal rendelkezett. Ma Szaloniki néven mintegy 70.000 lakost számlál. Pál apostol második missziói útján során Filippiből érkezett ide az 50. év elején. A gyülekezet tagjai között voltak zsidók, istenfélő görögök és előkelő nők is. A túlnyomórészt görögökből álló közösség radikális módon szakított a bálványimádással, és a környező vidék missziói központjává lett.

PARÚZIA: A görög eredetű szó általános értelemben eljövettelt, látogatást jelent. A Szentírásban Krisztus második eljövetelére utal, amikor a mi Urunk újra eljön hatalommal és dicsőséggel, ahogyan azt az övéinek megígérte.

X. A keresztyénhez méltó élet – Pál levele a filippiekhez

Gondold végig és beszéljétek meg az alábbiakat!

- Mit jelent számodra az öröm kifejezés, hogyan fogalmaznád meg? Lehet örvendezni akkor is, amikor a körülményeink ezt látszólag nem indokolják?
- Mennyire határozzák meg lelkiállapotodat, hitéletedet a külső körülmények?
- Mit gondolsz, mivel lehet magyarázni, hogy bizonyos emberek, akik átélnek egy nehéz időszakot, összeomlanak és búskomorságba esnek, mások viszont, akik ugyanazt élték át, nem csak rendben túlélik az ilyen időket, hanem esetleg gyarapodva és lelki növekedéssel jönnek ki ugyanabból?
- Mit tartasz értékes dolognak az életben? Hogyan írnál le egy sikeres életet?

1. Örömteli élet

A filippiekhez írt levelet „szenvedésből származó erő” levelének is nevezhetnénk. Arról szól, hogy ha Krisztus jelen van az életünkben, akkor Ő célt és erőt ad nekünk, így még a szenvedésből örömünk származik. Pál apostol római fogságából írta ezt a levelet. Noha Néró börtönének rabja volt, leveléből mégsem az elkeseredést vagy az őt ért igazságtalanság miatti csalódottságot érezzük ki. Ellenkezőleg: az „öröm” és az „örülni” kifejezések gyakori előfordulása miatt győztes hangvétel árad belőle. A keresztyén élet nem egy szomorú életforma, nem olyan, amely mindenről kénytelen lemondani és az élet örömeit meg-

tagadja, hanem éppen egy nagyon is boldog és örvendező életforma. Vajon mi volt ennek a különleges örömnök a titka? Egy kicsi, de annál jelentősebb szó: „az Úrban”. Pál apostol **azért tud örömteli életet élni, mert körülményeitől függetlenül Krisztus jelen van az életében.**

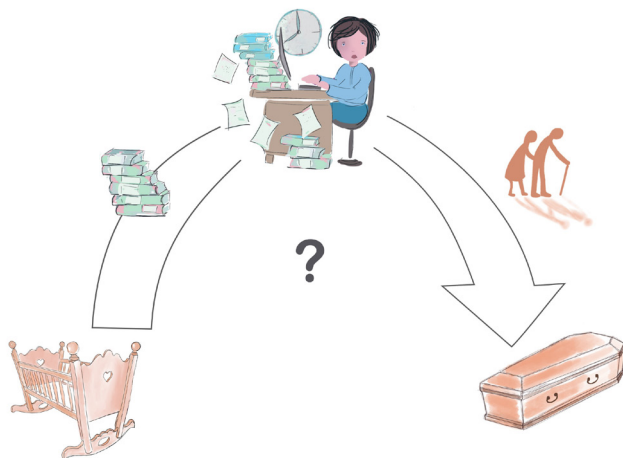
Krisztus
jelen van

Vannak dolgok, amelyek nem fontosak az életben. Sőt, a legtöbb dolog nem fontos. Vannak olyan dolgok is, amelyek nagyon fontosak. Pál apostol a filippiekhez írt levele 3. fejezetében olyan dolgokról beszél, amelyek neki nagyon fontosak voltak régen, még a megtérése előtt. Lemondott a saját igazságáról Krisztusért: „...ami nekem nyereség volt, kárnak ítéltém Krisztusért.” (Fil 3,7) Világossá vált előtte, hogy a Krisztussal együtt való halálban nemcsak a földi nyereségekről és a saját életéről való lemondás jelenik meg, hanem a Vele együtt való feltámadás is. Mert mi is az az élet, amihez annyira ragaszkodunk?

Tényleg csak annyi lenne, hogy megszületünk, tanulunk, dolgozunk, megöregszünk és azután meghalunk? Pál apostol azt mondja erre: „...**nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség.**” (Fil 1,21) Nem valamiféle csüggedt önmarcangolás mondatja ezt vele, hanem épp ellenkezőleg. A valódi, értékes életről tesz bizonyosságot. Számára Krisztus személye maga

az örök, a halált legyőző élet forrása. Pál apostol **életének a tartalma Krisztus.** Minden egyéb csak keret volt. Az az élet, amit születésétől a haláláig élt, mindaz az eseménysorozat, ami eközben lepergett, csak alkalom volt számára az Élet megragadására, megélésére. Akárhogyan alakultak élete külső körülményei: ha fogságba esett, ha megkínozták, ha fejedelmi udvarba került, ha viharos tengeren hajótörést szenvedett, ha csendes, békés baráti körben időzött, élete tartalma mindig ugyanaz volt.

Isten Igéje, amikor az **élet**ről beszél, két különböző szót használ: *biosz* és *dzóé*. A magyar Biblia mindkettőt az „élet” szóval fordítja. Joó Sándor a két szó közötti különbséget így mutatja be: „A *biosz* szó a földi életet jelenti, a **testi életet** a

maga örömeivel, fájdalmaival, gyönyörűségeivel, kedvteléseivel és hiábavalóságaival, sikereivel és kudarcaival. Az az élete, amit e testben, e földön élünk, magában hordozza az elmúlást. Bármelyik pillanatban véget vethet neki a halál. A *dzóé* pedig azt az életet jelenti, amely a bűnbocsánattal kezdődik, és sohasem végződik be, sohasem múlik el. Ez a Krisztus által megváltott, üdvözült élet, vagyis az **örök életet.**”

Ebből kiindulva biztatja Pál apostol a filippieket, hogy már ebben a világban, a társadalom polgáraiként is éljenek a mennyei polgársághoz, az evangélium jó híréhez méltó életet. Az apostolhoz hasonlóan a filippi keresztyének is küzdelmek közepette élnek. Az evangéliumhoz méltó módon küzdeni pedig egyedül a szeretet indulatával lehet.

2. Krisztus-himnusz

Krisztus követőjének a bántásra adott válasza nem lehet az emberi rosszindulat tükröképe, hanem csak Isten szeretetének visszatükrözése. **„Az az indulat legyen bennetek, amely Krisztus Jézusban is megvolt...”** – üzeni az apostol a levél egykori és mai olvasóinak is. A levél második fejezetének Krisztus-himnusa azt a Krisztust magasztalja, Akit Isten úrrá tett a világegyetemet rabságban tartó sorshatalmak felett. Az Úr Jézus azért volt erre a legfőbb hatalomra méltó, mert lemondva az isteni létforma előnyeiről magára vette a hatalmak alá vetett emberi lét szolgálai formáját, és eközben mindhalálig engedelmes maradt Istennek. A himnusz külön hangsúlyozza, hogy ezt a sorsot az Úr Jézus önként vállalta. Mindezt nem öncélúan tette, hanem Isten dicsőségét szolgálta. Az Atya dicsősége pedig abban mutatkozik meg leginkább, ha szeretete kiáradhat teremtményeire. Az apostol ezután arra bátorít minket, hogy választ keressünk arra a kérdésre is, hogy az Úr Jézus életútja mit jelent a mi számunkra.

Ha Krisztus uralmát a földi élet színterén is komolyan vesszük, akkor annak mindennapi életünkben is meg kell látszódnia. Pál apostol ezt úgynevezett **házitáblák** formájában fogalmazza meg. A jelenvaló világban két olyan közösség van, ahol az Úr Jézus közvetlen módon gyakorolja befolyását. 1. Az egyház, a gyülekezet közössége és 2. A család közössége.

A család életrendjével foglalkozó irodalom nem volt ritka jelenség az ókori filozófiai gondolkodásban. Az együttélés szabályait, vagy legalábbis irányelveit házitáblák formájában adták közre. Ezek olyan erkölcsi intelmek voltak, amelyek a háznép különféle tagjainak egymás közti kapcsolatát szabályozták.

Amikor egy-egy család tagjainak nagyobb része keresztyén hitre tért, igény támadt a keresztyén család életrendjének megfogalmazására. Ezekben az útmutatásokban az a legfel-
tűnőbb, hogy a családi élet minden szereplőjének megvan a maga helyzetében a szeretetből fakadó feladata a másik családtag iránt, legyen az férj vagy feleség, szülő vagy gyermek, úr vagy rabszolga.

1. Olvassátok el a Fil 2,19–30 verseit! Miben hasonlított Timóteus és Epafroditosz Krisztushoz?
2. Hasonlítsátok össze a Kol 1,12–22 és a Fil 2,5–11 Krisztus-himnuszát! Az Úr Jézus életének mely eseményeit emeli ki az apostol? Miért pont ezeket? Milyen hasonlóságokat fedezhetünk fel a két himnuszban?
3. A következő Igék alapján csoportokban fogalmazzatok házitáblákat!
 - A Kol 3,18–4,1 alapján az iskolában a tanárok és a diákok számára
 - Az Ef 5,22–31 alapján a házastársak számára
 - Az Ef 6,1–4 alapján a szülők és a gyermekek számára
 - Az Ef 6,5–9 alapján a vezető és a beosztottak számára

FILIPPI: Makedóniában alapította Nagy Sándor apja, II. Fülöp Kr. e. 358-ban. Kétszáz évvel később került római uralom alá. Kr. e. 42-ben a város határában zajlott az a híres csata, amelyben Marcus Antonius és Octavianus legyőzte a Caesar-gyilkos Brutus és Cassius csapatait. Octavianus nagyszámú római veteránt telepített ide, de a görög lakosság mellett szép számú zsidóság is élt a városban, akiknek azonban zsinagógájuk nem, csak egy imádkozóhelyük volt a folyó mellett. Pál idejében a lakosságnak már mintegy a fele latin származású volt. Ez volt az első európai város, amelyben az evangéliumot hirdették. Az itteni gyülekezet volt az egyetlen, amelytől Pál támogatást fogadott el.

XI. Feladatok és tisztségviselők az első keresztyén gyülekezetekben – pásztori levelek

Gondoljátok végig, majd beszélgetsetek róla a csoportban!

- Milyen tisztségek, feladatok vannak egy iskolai közösségben? Hogyan, mi alapján választjátok meg őket?
- Milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie szerintetek egy jó vezetőnek?
- Mit jelent a „dresscode”? Hol találkozhatsz ezzel a kifejezéssel?
- Fontosnak találjátok a külsőségeket? Miért, vagy miért nem?

A pásztori levelek konkrétan megnevezett személyekhez szólnak ugyan, de mégsem magánjellegűek, hanem a gyülekezetek életére vonatkozó pásztori jellegű intelmeket tartalmaznak, ideértve az egyházkormányzásra vonatkozó tanítási elemeket is.

intelmek

Pál apostol különös gondot fordított a fiatal és valószínűleg féltékenységre hajlamos Timóteus felkészítésére, aki egyik leginkább becsült és szeretett munkatársa volt. A Timóteushoz írt 1. levél tartalmában hasonló a Tituszhoz írt levélhez, de sokkal több személyes hangvételű bátorítást és buzdítást tartalmaz. A Timóteushoz írt 2. levélben a személyes buzdításon kívül megjelenik a tévtanítások elleni küzdelem is, ezek ugyanis akkoriban már eléggé elterjedtek voltak.

1. Imádkozás minden emberért

Sokszor hallottuk már, hogy az imádság a lélek lélegzetvétele. Olyan fontos a lelkünk számára, mint a táplálék a testünknek. Ezért nemcsak egyéni, hanem közösségi hitéletünkben is kiemelt helye van, ahogyan Pál apostol meg is fogalmazza: „Arra kérlek mindenekelőtt, hogy tartsatok könyörgéseket, imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat minden emberért, a királyokért és minden feljebbvalóért, hogy nyugodt és csendes életet élhessünk teljes istenfélelemben és tisztességben.” (1Tim 2,1–2) Az apostol ezzel a nyomatékos kéréssel arra

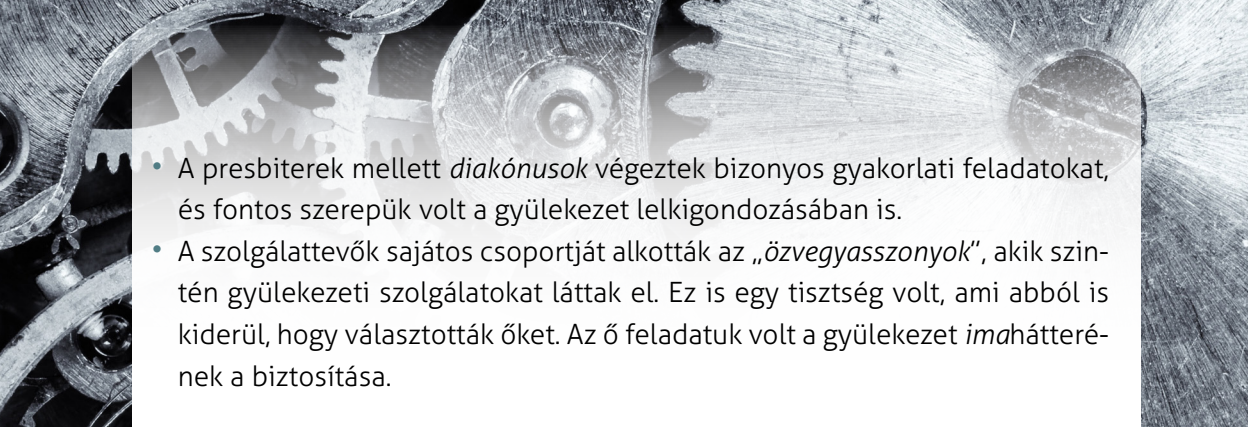
hívja föl a figyelmet, hogy mi **az egyház sajátos feladata a világban és a vilá-
gért**. Ez pedig nem más, mint szolgálni Istennek azt az akaratát, hogy minden ember üdvözljön és az igazság ismeretére eljusson. Az egyháznak egészében és tagjainak külön-külön apostoli feladata van a világgal szemben. Pál apostol összekapcsolja a gyülekezet imádságát és a nép csendes és nyugodalmas életét. A gyülekezet által elmondott imádság nem csak az istentisztelet liturgiai eleme. Azon túl, hogy ráhangol minket Isten akaratának az elfogadására, egyben olyan szolgálat is, ami befolyásolja a királyok uralkodását, a hatóságok működését, a népek életét, minden ember sorsának alakulását. Ilyen nagy jelentőséget tulajdonít Pál a gyülekezet közbenjáró imádságának. Isten nem csak azokon az embereken akar segíteni, akik már hitre jutottak, hanem mindenkin, az egész világon, és ezt a segítséget rajtunk keresztül, a mi imádságaink révén adja másoknak. Ezért van szüksége a világnak a hívők imájára, és ezért nagy a hívők a felelősége a világgért. Az imádság tehát a gyülekezet alaphangja. Innen indul ki minden más szolgálat. Az istentiszteleten, az imádságban a gyülekezet tagjai erőt nyernek ahhoz, hogy küldetésüket végezni tudják a világban. Isten az egész világot szerette úgy, hogy az egyszülött Fiát adta érte (Jn 3,16). A mi feladatunk pedig az, hogy az Ő követői legyünk, hogy minden ember üdvözljön és az igazság megismerésére eljusson.

közbenjáró imádság

2. Tisztségviselők

A levelek megírása idején már minden bizonnyal kialakult a keresztyén gyülekezetek jellegzetes szervezete. Ne valamiféle hierarchikus szervezetre gondoljunk azonban, hanem egy, a testvériségen és a keresztyén erkölcsi alapelveken nyugvó közösségre.

- A *tanítást* a gyülekezet által hitelesített *apostolok* vagy *tanítók* végezték.
- A gyülekezetek élén *presbiterek* vagy *vének* álltak. Ők látták el a *gyülekezetek irányításának* feladatait, és fontos szerepük volt az *egyházfegyelem* fenntartásában is.
- Pál leveleiben megjelenik a *püspök* (episzkoposz) szó is, ami eredetileg egyszerűen csak „*felvigyázót*” jelentett. A presbiter és az episzkoposz valószínűleg ugyanannak a tisztségnek a kétféle megnevezése.

-
- A presbiterek mellett *diakónusok* végeztek bizonyos gyakorlati feladatokat, és fontos szerepük volt a gyülekezet lelkigondozásában is.
 - A szolgálattevők sajátos csoportját alkották az „*özvegyasszonyok*”, akik szintén gyülekezeti szolgálatokat láttak el. Ez is egy tisztség volt, ami abból is kiderül, hogy választották őket. Az ő feladatuk volt a gyülekezet *imaháttér*-nek a biztosítása.

Az apostol rendkívül fontosnak tartotta, hogy a tisztségbe való beiktatásuk előtt megvizsgálják a tisztségviselők erkölcsi alkalmasságát is.

3. Férfiak és asszonyok magatartása a gyülekezetben

Pál apostol még olyan teljesen hétköznapiak és mellékesnek tűnő dolgokról is ír Timóteusnak, mint az öltözködés: *„Azt akarom tehát, hogy a férfiak mindenütt büntől tiszta kezeket felemelve imádkozzanak harag és kételkedés nélkül. Ugyanígy az asszonyok is, tisztességes öltözetben, szemérmesen*

az öltözködés

és mértékletesen ékesítsék magukat, ne hajfonatokkal és arannyal, gyöngyökkel vagy drága ruhával, hanem azzal, ami az istenfélelmet valló asszonyokhoz illik: jó cselekedetekkel.” (1Tim 2,8–9) Ez csupán külsőség –

mondhatnánk. De ha tényleg nem fontos, akkor miért fordítunk rá mi magunk is olyan nagy figyelmet? Mert az öltözködésünk egyfajta önkifejezés magunk és mások felé. Tükrözi egyéniségünket, de érzékeltetheti azt is, hogy hogyan viszonyulunk a környezetünkhöz. Ahogyan egyes munkahelyeken, különféle társadalmi eseményeken elvárás lehet egy bizonyos öltözködési forma, úgy a keresztyén közösségben, a gyülekezetben is vannak ilyen íratlan szabályok.

4. Generációváltás

A Timóteushoz írt második levelet nevezhetjük Pál apostol végrendeletének is. Valószínűleg a római börtönből írta az apostol, számolva azzal, hogy akár halálra is ítéltetik. Elkerülhetetlen lett a második és harmadik generáció számára a hitbeli örökség, a náluk levő „letét” megőrzésének feladata. Ennek tudható be, hogy a pásztori levelekben számos, más helyen nem található hitvallási, liturgiai töredéket találunk. *„Timóteus, őrizd meg a rád bízott kincset. Fordulj el a hazug módon ismeretnek nevezett szentségtelen üres beszédektől és ellenvetésektől, amelyeket egyesek elfogadva eltévelyedtek a hittől. A kegyelem veletek!”* (1Tim 6,20–21)

„az egészséges tanítás”

– szól Pál szava fiatalabb munkatársához, a tanítóé a tanítványhoz, az idősebb nemzedéké a fiatalabb nemzedékhez. Az egyház tagjai mindenkor fontosnak tartották ezt a fajta örökségátadást. A kincs vagy letét megőrzése egyenlő annak továbbadásával. Nem magunknak őrizgetjük az Igét, az örömhírt, hanem – ahogy az asszonyok, az első tanúk is tették – át kell adnunk azt másoknak. Talán éppen a következő nemzedéknek.

Nemcsak tudatosítaniuk kell a „hagyatékot” (1Tim 4,12–16; 2Tim 1,6–8), hanem a tévtanokkal szemben is meg kell védeni. Az apostol az „egészséges tanítás” (Tit 1,9) iránti hűségre inti olvasóit, ugyanakkor rugalmasságot és alkalmazkodást vár el tőlük a kor és a társadalom követelményeit illetően.

PRESBITER: görög szó, jelentése: vén, öreg. Nem egyszerűen életkort fejez ki, hanem olyan előljárót jelent; akinek tekintélye, esetleg jogilag is meghatározott szerepe van egy közösség életében. Már az Ószövetségben is olvashatunk arról, hogy Mózes egyiptomi visszatérésekor először a nép véneivel beszélt. A pusztai vándorlás idején pedig hetven vén segítette Mózes munkáját. Tisztségükbe a Lélek kiválasztása alapján, böjtölés, imádság és kézzel utáni állították be őket. A jelenések könyvében szerepelnek még vének Isten trónja körül, akik Izráelt és a népeket képviselik. Ma a presbiter és presbitérium egyházjogilag is szabályozott tisztség, a gyülekezet világi **vezetőit jelöli.**

PÜSPÖK: a görög *episzkoposz* szó jelentése: felügyelő vagy felvigyázó. Az ősegyházban minden gyülekezetnek több episzkoposza is volt. Gyakran a diakónusokkal együtt említik őket. Valószínűleg adminisztratív funkciókat láttak el és felügyelték a közösség rendjét, valamint a diakónusok tevékenységét.

TIMÓTEUS: Pál apostol az első missziói útján ismerte meg. Lisztrában lakott, a Galácia nevű római provinciában. Apja görög volt, anyja, Euniké, és nagyanyja, Lóisz, zsidó (vö. 2Tim 1,5). Az ifjú Timóteus kipróbált keresztyén hírében állt; ezért Pál második látogatása alkalmával nem habozott, hogy a gyülekezet vezetőinek beleegyezésével magával vigye utazására. Timóteus lett Pál egyik legkedvesebb útitársa. Pál a leveleiben őt „hitbéli gyermekének” nevezi. Timóteus nem csak kísérője volt Pálnak, hanem gyakran küldte őt az apostol az új gyülekezetekbe.

TITUSZ: Pál apostol munkatársa, akinek származásáról csak annyit tudunk, hogy nem zsidó születésű. Valószínűleg már az első missziói úton az apostollal volt, mert Pál az apostoli zsinatra már magával vitte Jeruzsálembe. A pogánykeresztyének egyik vezető személyisége lehetett. A 3. missziói úton komoly feladata volt, hogy az apostol és a korinthusi gyülekezet közötti nézeteltéréseket elsimítsa. Az apostol fogságát követő időben a krétai egyház vezetője, akinek az apostol rendelkezése szerint különösen az egyház szervezésében; tisztségviselők kiválasztásában és beállításában, valamint a tévtanítók elleni harcban volt sok feladata.

Válasszatok az alábbi feladatok közül!

- Keressünk példákat a Bibliából a másokért mondott imádságra!
- Írjatok motívációs levelet, amelyben egy gyülekezet diakónusi állására pályáztok! Használjátok föl az 1Tim 3,8–13 útmutatását!
- Fogalmazzátok meg egy elképzelt presbiter bemutatkozását a gyülekezeti újság számára! Segít a Tit 1,5–9.

A jelenések könyve XII.

Gondoljátok végig és beszélgetsetek róla!

- Hogyan beszél az Úr Jézus a világ végéről? Mi fog történni akkor?
- Hogyan mutatják be a népszerű apokaliptiszisfilmek a világ végét?
- Mit gondolsz, miért használnak az emberek szimbólumokat?

Szerzője: valószínűleg János apostol. Egy János nevű férfi, aki azt állítja, hogy Isten részesítette e látomásokban, hogy azokat másoknak is továbbadja (Jel 1,1). A tulajdonképpeni könyv azzal a kijelentéssel kezdődik, hogy János a hét kisázsiai gyülekezetnek ír (Jel 1,4). Magáról azt mondja: Társatok Jézussal a szenvedésben (Jel 1,9), illetve „*én, János, hallottam és láttam ezeket*”. (Jel 22,8)

Ez a János ázsiai provinciában élő keresztyén volt, aki az itt található hét gyülekezethez írt. Őket nevezi testvéreinek és velük részes a szenvedésben. Egészen bizonyos, hogy nem messzeségből ír, hanem ugyanaból a helyzetből, amiben olvasói éltek.

Háttere: Egy szóbeli hagyomány szerint Jánost Domitianus császár idejében (81–96.) Patmosz szigetére száműzték. Itt kapta azokat a látomásokat, amelyeket A jelenések könyvében meg is írt, amikor a császár halála után visszatért Efezusba. A könyv megértéséhez tudnunk kell, hogy olyan korban kellett keletkezett, amikor a Birodalom valamennyi lakója számára kötelező volt a császárkultuszban való részvétel.

Jan van Eyck:
Utolsó ítélet,
Metropolitan Museum,
New York

Aki nem volt hajlandó Domitianust istennek nevezni, arra száműzetés vagy kivégzés várt. A keresztyének számára így élet-halál kérdése volt: a császár vagy Krisztus? A jelenések könyve ebben a kiélezett helyzetben biztatja bátorságra és hűségre az üldözött hívőket.

1. Az apokaliptika

Az Úr Jézus az evangéliumokban keveset beszél a világ végéről. Az ún. kis apokaliptiszben (Mt 24–25) együtt van szó Jeruzsálem pusztulásáról és a világ végéről. Az őskeresztyén gyülekezetek gondolkodásának középpontjában az Úr Jézus személye és a Vele való kapcsolat megélése állt, ezért nem különösebben foglalkoztatta őket az apokaliptika. A keresztyén irodalom ugyan fölhasználta ennek tradícióját, de számos ponton meg is változtatta. A fő különbség abban áll, hogy a keresztyén apokaliptikában **az Úr napja helyébe a Krisztus dicsőséges eljövetele lép**. A keresztyén remény váltja föl a pesszimista világnézetet.

Krisztus dicsőséges eljövetele

Az apokaliptika drámai események és képek formájában mutatja be a jövőt. A félelmetes, kiszámíthatatlan történéseket az ember kénytelen tehetetlenül elszenvedni. A jelenések könyve más nézőpontból közelít a jövő felé. Nem olyan katasztrófa-ként ábrázolja, amely bekövetkezik, bármit is csinálunk, hanem prófétai figyelmeztetést ad. **A bibliai apokaliptika fölkészíti az embert** és azt mondja, igaz, vannak tőlünk független erők, azonban az ember elébe tud menni az eseményeknek.

A jelenések könyvének is egy ilyen felkészítés a célja. A könyv a szenvedő egyháznak küldött rejtjeles üzenet. Az üzenet végső kicsengése az, hogy akár mi történik is itt, **a dolgok végső irányítása Isten kezében marad**, mert Krisztus nemcsak az Ő egyházának a feje, hanem ennek a világtörténelemnek is az Ura. Sőt az egész kozmosznak is.

2. Szimbólumok A jelenések könyvében

Számok: A héber írásban **a betűknek számértéke is van**. A zsidó apokaliptika számára az 1-es szám az Istent, az egyetlent jelenti az abszolút monoteizmus értelmében. A 2-es Ádám és Éva, az ember, a 3-as a mennyei erő, az isteni uralom szimbóluma. A 4-es a föld (pl. az Apokalipszis 4 lovasa), a négy égtáj. A 7-es pedig a teljesség száma. 666 a Sátán száma. A 7-tel nem osztható szám az az isteni teljességben nem részesedő. A 10-es történelmi szám, amely vala-

minek a végét jelenti (pl. 10 napig tartó nyomorúság). A jelenések könyvében a 12-es Izráel száma, a 12 törzs. A 12 tanítvány, és ennek a szorzatai (pl. a 24 vén, aki leborul a bárány előtt). Az 1000-es szám a nagyon sok szimbóluma, az már rengeteg, mint égen a csillag.

Állatok: Az ókori népek **állatszimbolikája** rendkívül fejlett volt. Így az öszszebékülés szimbóluma lehet, hogy „*farkas a bárányal lakik*”. (Ézs 11,6) A címerekben is gyakran találunk állatfigurákat. Ide tartozik a kígyó, ami a legtöbb vallás misztikájában a titokzatosság szimbóluma, de ide sorolhatók a legtöbb vallásos szimbólumban megjelenő félelmet keltő állatok is, amelyek negatív figurákat testesítenek meg.

A jelenések könyve szempontjából a legfontosabb a bárány szimbóluma, az Úr Jézus ugyanis **megöletett bárány**ként jelenik meg benne. Az Ószövetség népe számára az egyik legfontosabb ünnep a páska, amely az egyiptomi rabszolgaságból való szabadulást eleveníti föl. Ekkor fogyasztják el családonként a páskabárányt annak emlékére, hogy az egyiptomi szabadulás alkalmával a bárány vére volt az, ami megmentette őket a haláltól (azok a családok menekültek meg ugyanis az elsőszülöttek halálától, akiknek ajtófélfáján ott volt a bárány vére). Keresztelő János úgy mutatja be az Úr Jézust, mint Isten bárányát. Az Úr Jézus engesztelő halála pedig valóban a páskaünnep előestéjére esett. Így Ő az a megöletett bárány, Aki minket a bűntől megszabadít.

páskaünnep

A Szentírásban kettős értelmű szimbólum az **oroszlán**. Az Ószövetségben az elvont értelemben vett politikai és a katonai hatalom kifejezője. Hatalmát gyakran arra használja, hogy választott népét megvédje, így Isten mindenható hatalmának jelképe és egyben Júda címerállata is. Az oroszlánt a vadállatok királyának tartották, Júda pedig a királyok nemzetsége. Amikor Jákob, az ősatya megáldja fiait, így szól: „*Nem távozik Júdából a jogar, sem a kormánypálca térdei közül, míg eljő Síló, akinek engednek a népek.*” (1Móz 49,10) Az áldás szavaival a pátriárka Jézus Krisztus eljövendő királyságát is hirdette. (A Síló szó jelentése örömet adó, uralkodó lehet, de ebben nincs teljes egyetértés a kutatók között. A zsidók és a keresztyének a Messiásra való utalásnak tartják.) Salamon trónja mellett 12 oroszlánszobor állt. A keresztyén hagyományban az egykor fizikai hatalomtól duzzadó oroszlán teljesen átalakult. Ereje most már szellemi hatalmában rejlik. Így válhatott a Júda törzséből származó oroszlán Jézus

akinek engednek a népek

jelképévé, aki feláldozza magát a közösség érdekében. (Ez a vonása emelkedik ki C. S. Lewis Narnia-sorozatában is, ahol Aslan, az oroszlán egyértelműen Krisztus-szimbólumként jelenik meg.) Az Úr Jézus mint oroszlán, legyőzte a bűnt és a halált, hogy részesedhessünk örök országának dicsőségében. A Júda törzsből való oroszlán az Úr Jézushoz kapcsolódva a halál legyőzésének, a feltámadásnak a szimbóluma is. Ezt a győzelmet a kereszten vitte véghez, amelyre ártatlan bárányként ment, hogy egyszer és mindenkorra feláldozzák bűnünkért. Ezért az oroszlánban Krisztus, az örök Király ereje mutatkozik meg, a bárányban pedig Jézus, az örök Megváltó kegyelmét ismerhetjük föl.

A jelenések könyvének rövid összefoglalását az 1. rész 19. versében találjuk. Az első részben a feltámadt és megdicsőült Krisztus beszél Jánoshoz, és ezt a feladatot adja neki: **„Írd meg tehát mindazt, amit láttál, ami van, és ami ezek után történik majd...”** (Jn 1,19) Azok a dolgok, amiket már látott János, az 1. részben vannak feljegyezve. Az **„ami van”** János korára vonatkozik, (ezek a gyülekezetekhez címzett levelek). Ezek a 2–3. részekben olvashatók. Az pedig, **„ami ezek után történik majd”** (vagyis az eljövendő dolgok), a 4–22. fejezetekben lettek feljegyezve.

A jelenések könyve **nem kronologikus rendet követ** (tehát semmiképpen nem valamiféle világvége-forgatókönyv!), hanem tematikus. Váltakoznak a helyszínek: a föld, az ég, sőt az alvilág is.

A Jánosnak kijelentett teljes látomássorozat **hét látomásból áll**. A könyv 2–3. fejezeteiben vizsgált gyülekezetekből is hét van – bár tudjuk, hogy más városokban, településeken is nagyobb és kisebb létszámú keresztyén közösségek éppúgy voltak. A jelenések könyvében a 7-es szám központi jelentőségű. **Az isteni teljesség jelképes számjegye**. A 7 gyülekezetnek szóló üzenet vélhetően azt fejezi ki, hogy Jézus Krisztus 7 oldalról, 7 szemszögből, a lehető legalaposabban vizsgálja át egész egyházát. Látja ma is bennünk azt, amik vagyunk – és azt is, amivé leszünk és lennünk kell, az Ő hatalmas munkája és tervei szerint. Ezekben az üzenetekben vannak a hit útján járók mindenkori kísértései és győzelmi lehetőségei – a bennük leírt gyakorlati útmutatások éppúgy sürgetők és parancsolók ma is.

látomásciklus

Rendkívül érdekes a könyv szerkezete, ugyanis a soron következő látomásciklus mindig az azt megelőző utolsó látomásából indul ki. Az ilyen szakaszok az előre és hátra tekintő filmkockákra

hasonlítanak. A látomásciklusokat két könyvtekerecs formájában mutatja be: az egyik a Bárány által kinyitott könyv, a másik pedig, amit egy angyal adott oda Jánosnak, hogy egye meg. A könyv második része is kettős alpra épül, az Isten és a Sátán közötti harcra, amit két város – Babilon és Jeruzsálem – közti ellentét fejez ki.

Bevezetés

Prológus

Hét levél a gyülekezetnek

Előírás és kijelentések

Hét pecsét

Hét harsonaszó

Látomások

Hét pohár

Babilóniai közjáték

Látomások

Jeruzsálemi közjáték

Epilógus

Kijelentések

Áldás

Bárány

János

A jelenések könyvének tartalma

A könyv a földön kezdődik. János apostol egy szigeten van az Úr napján (vasárnap, de az utolsó ítélet napja is). Nem tud elmenni az istentiszteletre, Isten azonban gondoskodik róla, hogy legyen része egy nagy istentiszteletben. Megmutatja neki a mennyei istentiszteletet, ahol az egész teremtett világ és az emberiség képviselőiben különféle teremtmények és 24 vén dicsőíti Istent.

A prológusban bemutatkoznak a szereplők, köztük maga az Úr Jézus is, Aki 7 arany gyertyatartó között áll. Ezután megint lelépünk a földre. Az Úr Jézus üzenetet küld 7 gyülekezetnek.

Maguk **a gyülekezeteknek szóló üzenetek** is a hetes felosztást követik:

1. Üdvözet
2. Krisztus bemutatása: különös tekintettel minden egyes gyülekezet jelenvaló, égető szükségére.
3. Dicséret a jóért (Laodicea kivételével).
4. Feddés, amint a szükség kívánja (Szmirna és Filadelfia kivételével).
5. Egy figyelmeztetés
6. Utasítás valami megtételére
7. Egy ígélet

A negyedik fejezet újra a mennyben játszódik, ahol Jánost Isten tróntermében találjuk. Természetes, hogy korának embere Istent királyhoz hasonlítja. A trón körül 24 vén, a mennyei presbitérium foglal helyet, négy különleges élőlény és az angyalok Isten dicséretét zengik.

Az itt következő látomásokban leírt hetes sorozatok (7 pecsét, 7 harsona, 7 pohár) mindegyike az utolsó ítéletben csúcsondik ki, így valószínű, hogy János ugyanazt az eseménysort írja le három nézőpontból. Ezekben a látomásokban a szerző Zakariás próféta, Mózes második könyve és Dániel próféta szimbólumait használja. Az isteni ítélethirdetésre nem következett a népek megtérése. Ám **a megöletett bárány** egészen rendkívüli módon, nem erőszakkal győzi le az emberi romlottságot, hanem **meghal az emberiség bűneiért**. Ennek a szeretetteljes áldozatnak a kiábrázolása, megélése a földi egyház küldetése.

A 12. fejezetben tulajdonképpen az üdvtörténet leírását találjuk. **A napba öltözött asszony** – Izrael vagy a Messiás és az Ő népe jelképe – fiút akar szülni.

A gonosz jelképe, a **sárgány** égen-földön mindent megtesz ellene, de semmi nem akadályozhatja meg a Fiú megszületését. Ugyanezt a harcot ábrázolja a következő fejezet két – a katonai és a gazdasági hatalmat szimbolizáló – fenevadja is. A fenevad száma, a 666 bélyegként kerül szolgálainak kezére vagy homlokára. Ezt annak megcsúfolásaként értelmezhetjük, hogy Izrael ősi hitvallása szerint a Törvényt (pontosabban az 5Móz 6,4–9 verseit tartalmazó apró tekercset) Isten népének jelképesen a homlokán vagy a kézfején kell viselnie, hogy tetteiket és gondolataikat Ő irányítsa. A hat a tökéletlenség jelképe. A rossz, a gonosz mindig valaminek a hiánya (például a sötétség a fény hánya), a hatból pedig épp az isteni teljességet jelképező elem hiányzik. Ez háromszor egymás mellé írva már a tökéletes rosszat, a teljes kudarcot jelenti.

A jelenések könyve több alkalommal szól az „**Úr napjáról**”, vagyis **az utolsó ítéletről**. Egyszer a gabona aratásának képében beszél arról, hogy az Úr Jézus királyként gyűjti össze hű népét, egyszer pedig a szőlőszüret ábrázolja, hogy az idők végén a gonoszság, mint a borsajtóban a szőlőszemek, el fog pusztulni. Ezekkel a képekkel János nem elrettenteni akarja olvasóit, hanem döntésre hívni, felmutatva a Bárány vagy a fenevad melletti döntés következményeit is. A sárgány és a fenevad serege ugyanis összecsap Isten népének seregével egy Harmagedón nevű helyen (Jel 16,16). Ezt a köznyelvben Armageddon néven ismerjük, és valamiféle végső leszámolást vagy pusztulást értünk alatta. Armageddon azonban nem egy hatalmas mézszárlás lesz, ahogyan azt sokan elképzelik. A fehér lovon, saját vére áztatta ruhában királyként megjelenő Krisztus mond ítéletet a népek fölött.

Az utolsó két fejezet az **új ég és új föld**, valamint a mennyei Jeruzsálem csodálatos látomásaival zárul. Isten helyreállítja a teremtés eredeti rendjét, és újra az Éden kertjében lakik teremtményeivel együtt.

A jelenések könyvének első sorban **a küzdő egyház számára van mondani-valója**. A különös szimbólumok nyelvén azt az üzenetet hangsúlyozza, hogy nem kell félnünk a harctól, a történelemtől, az utolsó naptól, sőt még a haláltól sem, mert ugyanazt a Krisztust várjuk, Aki egyszer eljött értünk. Ez a keresztény remény. A jelenések könyve valójában egy vigasztaló irat, Isten országának győzelmét hirdeti. A történelem viharai között is reménységet ébreszt, a természeti és történelmi katasztrófák között nem engedi elfelejteni, hogy a cél a mennyei Jeruzsálem, ahová megérkezünk, ahol egy lenyűgöző város lakói lehetünk, ahol tiszta víz, tiszta környezet, élhető élet vár minket, nem tömegsír. Veszekedés, jajgatás, ellenségeskedés helyett békés közösségi élet vár minket. A város világos, éjszaka sem lesz, nincs többé panasz, jajszó, kiáltás és halál. Isten bölcsessége ragyogja be a mennyei Jeruzsálemet.

Válasszatok az alábbi feladatok közül!

1. Beszélgetsetek a következőkről:

- Mit találtok félelmetesnek A jelenések könyvében?
- A magatok számára hogyan tudnátok a könyv pozitív üzenetét megfogalmazni?

2. Milyen hasonlóságokat és különbségeket találtok A jelenések könyve és az apokalipsziszfilmek között? Mi lehet az oka ezeknek?

APOKALIPSZIS: görög szó, egy képzővel ellátott főnév, jelentése: felfedés, leleplezés. A letakart dolognak a nyilvánosságra hozatala. (Pl. amikor egy szoborról lerántják a leplet az avatáson.)

Az **APOKALIPTIKA** mint műfaj a zsidóságban a babiloni fogság után jelent meg, amikor a zsidóság, kilépve a maga szentföldi bezártságából, szembesült az egyetemes világtörténelem fogalmával. Pesszimista világnézet jellemző rá, valamint a végső idők harcairól van szó. Domináns benne a vízió, az álom, a jövendölés és a szimbolikus nyelv. Kettős vagy hármas szimbólumokkal találkozunk. Az egyik a számok, a másik a színek, a harmadik pedig a különböző állatalakok szimbolikája.

Név- és fogalomtár

ADIAFORON, ADIAFORA (t.sz.): Görög eredetű szó, amely a sztoikus filozófiából került a keresztyén etikába. A sztoikusok az életben egyedül az erényeket tartották fontosnak, minden egyebet a közömbös dolgok közé soroltak. A II. Helvét Hitvallás XXVII. fejezete Jeromos egyházatyát idézve azt tanítja: „Közömbös dolog az..., ami sem nem jó, sem nem rossz, úgyhogy akár megtetted, akár nem tetted meg, az sem igazságodul, sem bűnödül nem számít”. A reformáció korában a középkori egyház istentiszteletének (a liturgiának és a képek, szobrok használatának) azon részeit értették alatta, amelyeket az egyház megtűrhet anélkül, hogy a Szentírást megsértené.

ÁLDOZÓCSÜTÖRTÖK: (lat.: Ascensio Domini, Urunk mennybemenetele) A régi magyar elnevezés arra utal, hogy régen ezen a napon volt a gyermekek első úrvacsorája, vagyis „áldozása”. Az elnevezés azt is rögzíti, hogy a mennybemenetel húsvét után negyven nappal, csütörtöki napon történt.

ANTIÓKHIA: Róma és Alexandria után a birodalom harmadik legnagyobb városa. Az ókorban egy kozmopolita központ volt. Az 1. század végére minden téren a keresztyén vallás és kultúra fellegvárává változott. Az egész birodalomban itt volt a legnépesebb keresztyén közösség, és a teológusok, filozófusok fontos vitákat tartottak itt az új vallásról. Itt nevezték az Úr Jézus követőit először keresztyénnek.

APOKALIPSZIS: Görög szó, egy képzővel ellátott főnév, jelentése: felfedés, leplezés. A letakart dolognak a nyilvánosságra hozatala. (Pl. amikor egy szoborról lerántják a leplet az avatáson.)

APOKALIPTIKA: Műfajként a zsidóságban a babiloni fogság után jelent meg, amikor a zsidóság, kilépve a maga szentföldi bezártságából, szembesült az egetemes világtörténelem fogalmával. Pesszimista világnézet jellemző rá, valamint a végső idők harcairól van szó. Domináns benne a vízió, az álom, a jövendölés és a szimbolikus nyelv. Kettős vagy hármas szimbólumokkal

találkozunk. Az egyik a számok, a másik a színek, a harmadik pedig a különböző állat-alakok szimbolikája.

APOSTOL: Az Újszövetségben Jézus tanítványaira, később feltámadásának tanúira és üzenetének hordozóira vonatkozik. Az apostol szó azonban eredetileg küldöttet jelent. Olyan valakit, aki valakinek a felhatalmazásából az ő nevében eljár.

CSÁSZÁRKULTUSZ: Általában a római császárok istenként való tiszteletét jelenti. Ezt arra alapozza, hogy az állam az isten és az állam megtestesül a császárságban. Az államhoz való hűséget tehát a császárnak bemutatott áldozattal lehet és kell kifejezni. Az államvallássá tett császárkultuszt Domitianus fejlesztette ki és terjesztette el. Eszerint a császár – görög nevén Küriosz (Úr) – a testbe öltözött istenség. Imádat illeti meg. A köztereken szobra vagy oltára volt. Minden összejövetel, még egy egyszerű rabszolga felszabadítás is azzal kezdődött, hogy a császár szobra előtt áldozatot mutattak be. A buzgóbbak a császár iránti hűségüket azzal fejezték ki, hogy a császár monogramját a bőrükre tetováltatták, mint ahogy a rabszolga is magán viselte a gazdája jelét. A keresztyének mindig elismerték a császár iránti köteles tiszteletet és szolgálatot, csak az imádását nem tartották helyesnek. Nem imádták, csak imádkoztak érte.

DIAKÓNUS: A *diako* szócsoport az Újszövetségben jelenthet asztal körüli szolgálatot. Alapvetően egy olyan személyt jelöl, aki más ügyében járt el, egy harmadik személy szavait adta tovább, hírvivő, megbízást teljesítő, közbenjáró.

DIASZPÓRA: A görög kifejezés jelentése: szórvány, szétszóródás, szétszóratás. Elsősorban az Izrael földjén kívül lévő zsidó településeket jelöli. A zsidók szétszóródásának több oka volt: gazdasági, száműzetés politikai vagy vallási okokból, katonáskodás idegen zsoldban, hadifogság, rabszolgaság. A legfőbb ok azonban az északi (Kr. e. 722) és a déli országrész (Kr. e. 587) meghódítása után bekövetkező asszír és babiloni deportációk. A folyamat betetőzése volt, amikor Titus római hadvezér Kr. u. 70-ben elfoglalta és földig rombolta Jeruzsálemet.

FILIPPI: Macedóniában alapította Nagy Sándor apja, II. Fülöp Kr. e. 358-ban. A közelében lévő aranybányák miatt számított fontos helynek. Kr. e. 168-ban római uralom alá került. A rajta áthaladó Via Egnatia stratégiai és kereskedelmi jelentőséget adott a városnak. Kr. e. 42-ben a város határában folyt le az a híres csata, amelyben Marcus Antonius és Octavianus legyőzte a Caesar-gyilkos Brutus és Cassius csapatait. Ennek emlékére Octavianus a várost megnagyobbíttatta és Kr. e. 31-ben római colonia rangra emelte. Octavianus nagyszámú római veteránt telepített ide, de a görög lakosság mellett szép számú zsidóság is élt a városban, akiknek azonban zsinagógájuk nem, csak egy imádkozóhelyük volt a folyó mellett. Pál idejében a lakosságnak már mintegy a fele latin származású volt. Ez volt az első európai város, amelyben az evangéliumot hirdették. Az itteni gyülekezet volt az egyetlen, amelytől Pál támogatást fogadott el.

GALATÁK V. GALÁCIABELIEK: Hogy kik is azok a galaták, arról az újszövetségi kutatók véleménye megoszlik. Az egyik elmélet szerint az első missziói úton alapított gyülekezeteknek írta Pál apostol a levelet, másik szerint pedig az észak-galáciai kelta származású törzsek között élő keresztyén gyülekezeteknek. A galatákat viharos események sodorták messzire eredetileg a Duna és az Adria között fekvő szálláshelyeikről. A Kr. e. 3. sz. elején le akarták rohanni Macedóniát és Görögországot, de csatát vesztek. Kis-Ázsiába menekültek, és a mai Ankara környékén találtak új hazát. Kr. e. 25-ben, a hős Amyntas király halála után a rómaiak Galáciát a környező területekkel együtt a birodalom provinciájává tették. Pál már mint római alattvalókat kereste fel őket. A kelta őslakosok mellett szép számmal található ott beköltözött idegeneket is. A vidék lakói főként természetimádó pogányok voltak, ugyanakkor Galáciát is átítatta a hellenizmus sok elemet egybeötvöző kultúrája.

HELLENIZMUS: Eredetileg a görög nyelv nyelvtanilag helyes használatát jelentette, amelyhez a sajátosan görög kultúra és vallás ismerete társult. Történetileg az ókornak azon korszakát jelöli, amely Nagy Sándor uralomra jutásával (Kr. e. 336) kezdődött, s amelyben a győztes macedón fegyverek nyomán a görögség politikai, szociális, szellemi erői behatolnak a meghódított Kelet világába, és találkoznak, keverednek, ötvöződnek az ott lévő kultúrákkal.

KERESZTYÉN: A szó töve a „Krisztus” szóra vezethető vissza: a görög Χριστός (chrisztosz) szóból ered, amelynek eredeti jelentése „felkent”. Az Újszövetség görög szövegében ez a héber „messiás” szónak felel meg. Ebből képezték latinból kölcsönzött képzővel a „chrisztianosz” – „Krisztushoz tartozó” melléknevet. (A nőnemű „chrisztiana” alakból származik a Krisztina név.) A képző egyébként valakihez tartozást fejezett ki, például rabszolgák nevét is így képezték tulajdonosuk nevéből.

KORINTHUS: A város gyökerei a legősibb mitológiába nyúlnak vissza. A teljeség igénye nélkül: ide kapcsolódik Sziszüphosz, Pégaszosz, a szárnyas ló, és itt zajlott le Nagy Sándor és a cinikus filozófus, Diogenész találkozása. Korinthus földrajzi adottságainak köszönheti kiemelkedő helyét. A kereskedelmi forgalom találkozási és ellenőrző pontja volt. A szabados életvitel már a Kr. e. 5. században arra indította Arisztophanészt, hogy megalkossa a korinthiadzeszthai, „korinthusi módra élni” ígét, vagyis kicsapongó életmódot folytatni. A vallási kultuszok a lakosság sokszínű eredetét tükrözték. A nemzeti vallás mellett különféle keleti misztériumvallások voltak jelen (Ízisz, Szeraphisz, Kübelé), de szép számmal voltak zsidók is.

LELKI V. KEGYELMI AJÁNDÉK: A görög nyelvben használt bibliai szó: karizma jelentése: „kegyelmi ajándék” A hívő ember Szentlélek által kapott felhatalmazása a keresztyén közösség szolgálatára.

LUKÁCS: A harmadik evangélium írója, Az apostolok cselekedetei pedig tulajdonképpen az Evangélium folytatása. Személyéről keveset tudunk – igazi evangélista, aki nem önmagáról, hanem Krisztusról akar beszélni. Pogány családból származott, a szíriai Antiókhia tartják születési helyének. Lukács megtérése előtt orvos volt, de széleskörű hellenista irodalmi műveltséggel is rendelkezett. Nem tartozott Jézus tanítványai közé. Ő is azok között a pogányok között volt, akik 40 körül tértek meg, és csatlakoztak az antiókhiai hívekhez. Pál apostolhoz Tróászban csatlakozott munkatársként. Később többször is ott volt az apostol mellett, sőt még Rómába is elkísérte. Ebből következik, hogy Lukács evangélista Pál apostol életének hiteles szemtanúja.

MISZTÉRIUMVALLÁS: Kr. e. 700-tól Kr. u. 400-ig léteztek a misztériumvallások, amelyek a mítoszokban megfogalmazott istenalakok és istensorsok néme-lyikének kultikus tiszteletét és dramatizálását gyakorolták. Általánosságban két cselekmény tartozott a misztériumvallások gyakorlatához. Az egyik a beavatási szertartás, amelyhez legtöbbször valamiféle megtisztulási cselek-mény tartozott, és a rítus, amely a beavatott megistenülését szolgálta.

PARÚZIA: A görög eredetű szó általános értelemben eljövotelt, látogatást je-lent. A Szentírásban Krisztus második eljövételére utal, amikor a mi Urunk újra eljön hatalommal és dicsőséggel, ahogyan azt az övéinek megígérte.

POGÁNY: A latin *paganus* szóból származik. Eredeti jelentése „vidéki”, de kife-jezte azt is, ha valaki nem tartozott a hadsereghez. A bibliai szóhasználatban azokat jelölik, akik nem tartoznak Isten népéhez – tehát az Ó- és az Újszö-vetségben is – a nem zsidókat. Később a keresztyénség a meg nem keresz-telt személyeket értette alatta.

PRESBITER: Görög szó, jelentése: vén, öreg. Nem egyszerűen életkort fejez ki, ha-nem olyan előljárót jelent; akinek tekintélye, esetleg jogilag is meghatározott szerepe van egy közösség életében. Már az Ószövetségben is olvashatunk ar-ról, hogy Mózes egyiptomi visszatérésekor először a nép véneivel beszélt, a pusztai vándorlás idején pedig Isten Lelke hetven vén által segítette Mózes munkáját. Tiszttségükbe a Lélek kiválasztása alapján, böjtölés, imádság és kéz-rátétel után állították be őket. A jelenések könyvében szerepelnek még vének Isten trónja körül, akik Izráel és a népeket képviselik. Ma a presbiter és presbi-térium egyházzogilag is szabályozott tisztség, a gyülekezet laikus vezetőit jelöli.

PROZELITÁ: A görög *proszelthein* odamenni igéből képzett szó magyarosított formája. A rituális megtisztulás, áldozatbemutatás és a körülmetélkedés el-végzésével zsidó hitre tért pogányokat neveztek így. Az „igazi” prozeliták mellett léteztek ún. „kapu-prozeliták” is, akik a körülmetélkedési és más mózesi törvényeknek nem vetették alá magukat, de Izráel istenét tisztel-ték. Nevüket onnan kapták, hogy ők a jeruzsálemi templomnak csak a külső udvarába mehettek be, istentisztelet alkalmával pedig a templom kapuja mellett álltak. Őket nevezheti az ApCsel istenfélőknek.

PÜNKÖSD: A görög pentekoszté szóból származik, jelentése ötvenedik. A kereszténység egyik legősibb ünnepe. Eredete az ókori Izráelig vezethető vissza. A zsidóság az Egyiptomból való szabadulás, vagyis a páska ünnepét követő 49-50. napon, az ószövetségi „hetek ünnepén” adtak hálát az aratásért, amely egyúttal a Sínai-hegyen kötött szövetség emlékünnepé is. A „zsengét”, az első termést égő- és hálaáldozatként mutatták be Istennek (vö. 3Móz 23,18–20), és a zsidók ma is szép virágokkal díszítik fel zsinagógáikat ezen az ünnepen. Az első században már ehhez az időponthoz igazították a törvények kihirdetését is.

PÜSPÖK: A görög *episzkoposz* szó jelentése: felügyelő vagy felvigyázó. Az ősegyházban minden egyes gyülekezetnek volt több episzkoposza is. Legtöbbször a diakónusokkal együtt említik őket. Valószínűleg adminisztratív funkciókat láttak el és felügyelték a közösség rendjét, valamint a diakónusok tevékenységét.

SAMARITÁNUS: Samária városának és környékének lakója. Az elnevezés az idők folyamán politikai-vallási színezetet kapott. Az északi országrész Kr. e. 722-ben történt elfoglalása után Assíria királya az izráelita lakosság nagy részét elhurcolta, és a vidéket telepésekkel népesítette be, így az ott maradt izráelita kisebbségből és a betelepült idegenekből keveréknép jött létre, akik átvették a zsidó vallást, de megtartották saját isteneik kultuszát is, amivel emberáldozat is járt együtt. A samaritánusoknak szándékukban állt csatlakozni a fogságból visszatérő zsidókhoz, ők azonban visszautasították őket. A júdeaiak és a samaritánusok között ezután ellenséges viszony alakult ki, és a samaritánusok akadályozták a templom és a városfal építését. A zsidók és a samaritánusok közötti gyűlölködés kölcsönös volt. Az Úr Jézus idejében a zsidók egyáltalán nem érintkeztek a samaritánusokkal, a samaritánusok viszont nem fogadták be a Jeruzsálembé igyekvő zsidókat.

RÓMAI GYÜLEKEZET: Nem Pál apostol alapította, de Rómába érkezése előtt már hosszú ideig figyelemmel kísérte e gyülekezet életét, sőt nagy álma volt, hogy egyszer majd meg is látogatja őket. Az evangélium a katonákon, császári tisztviselőkön vagy éppen a kereskedőkön keresztül már a negyvenes években eljuthatott Rómába, és az apostol meg is jegyzi, hogy hitüknek az egész világon híre van.

SEPTUAGINTA: „Hetvenes fordítás”. A *septuaginta* latin szó, jelentése: hetven. Az Ószövetség legrégebbi görög fordítását nevezik így. Rövidítése: LXX. Ptolemaiosz A fordítás II. Ptolemaiosz Philadelphosz egyiptomi király (Kr. e. 285 – 286) regnálása idején kezdődött meg, és Kr. e. 150 körül fejeződött be. Szövege terjedelmesebb, mint a héber Biblia, mert az alexandriai zsidóság a palesztinai kánonnál több könyvet, illetve egyes könyveket nagyobb terjedelemben kanonizált. A görögül beszélő zsidó diaszpórák körében Egyiptomon kívül is elterjedt. A hellenista zsidóság zsinagógáiban hivatalos bibliaként ként használták.

SZÍVBE ÍRT VAGY TERMÉSZETI TÖRVÉNY: A pogányok, noha nem ismerik Mózes törvényét, de azért vannak fogalmaik Istennek abban kinyilvánított akaratáról. Ők is igazodnak egy törvényhez, amely a szívükbe van írva. Az erkölcsi normák magvát minden ember ismeri, aki birtokában van az emberi természetnek.

THESSZALONIKA: Jelentős város volt az apostoli korban. Sokáig kérdéses volt, hogy Konstantinápoly vagy Thesszalonika-e a rangosabb. Eredetileg Thermainak hívták, Kr. e. 315-ben Kassander nevezte el feleségéről, macedóniai Fülöp lányáról Thessalonikének. Kikötőjéből nyomult előre Xerxész Európába. Itt volt az ókor legjelentősebb hajógyára. Sosem szállták meg római csapatok, szabad városként saját önkormányzattal rendelkezett. Ma Szaloniki néven mintegy 70.000 lakost számlál. Pál apostol második missziói útján során Filippiből érkezett ide az 50. év elején. A gyülekezet tagjai között voltak zsidók, istenfélő görögök és előkelő nők is. A túlnyomórészt görögökből álló közösség radikális módon szakított a bálványimádással, és a környező vidék missziói központjává lett.

TIMÓTEUS: Pál apostol az első missziói útján ismerte meg. Lisztrában lakott, a Galácia nevű római provinciában. Apja görög volt, anyja, Euniké, és nagyanyja, Lóisz, zsidó (vö. 2Tim 1,5). Az ifjú Timóteus kipróbált keresztyén hírében állt; ezért Pál második látogatása alkalmával nem habozott, hogy a gyülekezet vezetőinek beleegyezésével magával vigye utazására. Timóteus lett Pál egyik legkedvesebb útítársa. Pál a leveleiben őt „hitbeli gyermekének” nevezi. Timóteus nem csak kísérője volt Pálnak, hanem gyakran küldte őt az apostol az új gyülekezetekbe.

TITUSZ: Pál apostol munkatársa, akinek származásáról csak annyit tudunk, hogy nem zsidó születésű. Valószínűleg már az első missziói úton az apostollal volt, mert Pál az apostoli zsinatra már magával vitte Jeruzsálembe. A pogánykeresztyének egyik vezető személyisége lehetett. A 3. missziói úton komoly küldetése volt az apostol és a korinthusi gyülekezet közötti nézeteltérések megszüntetése. Az apostol fogságát követő időben a krétai egyház vezetője, akinek az apostol rendelkezése szerint különösen az egyház szervezésében; tisztségviselők kiválasztásában és beállításában, valamint a tévtanítók elleni harcban volt sok feladata.

ZSINAT: A görög szóösszetétel eredeti jelentése: egy úton járni. A keresztyén szóhasználatban egyházi előjárók tanácskozását értjük alatta teológiai kérdések, illetve törvényhozás céljából.

Illusztrációk:

Bódi Katalin: 50. o.
Rezessy Szabolcs: 51 o., 54. o., 58. o., 62. o., 63. o., 65. o., 80. o., 101. o., 102. o.
Szilasi Viktória: 11. o.
Zimányi Noémi: 89. o.

Piktogramok:

Wéber Ádám

Képek forrása:

commons.wikimedia.org: 9. o., 14. o., 18. o., 23. o., 42. o., 56. o., 60., 75. o., 88. o., 103. o.
freecodecamp.org: 25. o.
pexels.com: 8. o.
pixabay.com: 28. o., 29. o., 40. o., 65. o., 68. o., 74. o., 77. o., 85. o., 93. o., 94., 104. o.
pixy.org: 29. o.
publikdomainpictures.net: 40. o.
pxhere.com: 94. o.
unsplash.com: 44. o.
wikimedia.org: 8. o., 12. o.
wikiwand.com: 97. o.

